

Ainhoa Aznarez, PSNko zinegotzia Iruñean: "Zinegotzi baino lehen pertsonak gara"

ARGIA

2006ko ekainaren 25a | LXIX. urtea | 2.046 zenbakia | 3,50 euro

Multinazionalak etorri bezala badoaz

Aitor Arana: "Hemen ez gara izan denok
'oi zer jatorrak eta zer onak euskararen alde!'"

Zigor sistema Espainian

Mahai-Ingurua
Ruth Alonso
Martin Iriberri
Cesar Manzanos

Iritzi-Artikuluak
Txabi Etxebarria Zarrabeitia
(Eusko Jaurlaritzako
Betearazpenaren Zuzendaria)

Gabi Mouesca
(Observatoire International des
Prisons erakundearen presidentea)

Justiziak ez ditu delitugile guztiak jazartzen. Zein dira kartzelan daudenak? Atzerritarrak, gaixo mentalak eta toxikomanoak.

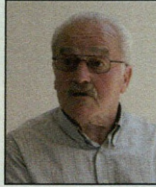
Gizartea segurtasunaren aitzakian presoek bizkarra emanda.

Espetxean ezin bergizarteratu eta kanpora ateratakoan baliabiderik ez.

Egoera hobetuko ote litzateke Eusko Jaurlaritzak espetxe sistemaren eskuduntza bereganatuko balu?

Pertsonaia

- 11** **Piarres Aintziart:** "Gizonak, arrak, gerra maite du". Amets Arzallus.

Piarres Aintziart.

Gaiak

- 18** **Etxeko langileak:** zerbitzari bai, menpeko ez. Unai Brea.

Iritziak

- 21** **Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
23 **Luparekin. Elixabete Garmendia.** Soka-dantzaren etenak.
24 **Aitor Zabaleta.** Sariak eta keinuak.
24 **Igor Estankona.** Ibaia.
25 **Gorka Moreno.** Neoliberalismo alardistikoa.
25 **Joxe Mari Ostolaza.** Bakoitzak berea.

Aitor Arana.

Erdiko kaiera

- 31** **800 urteko korrante errusiarra.** Nagore Irazustabarrena.
33 **Argitalpenak.** Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
36 **Ezpalak.** Katixa Garate.
38 **Denbora-pasak.**
40 **Ihesi: Ereñotzu (Hernani) inguratzen duten bost tontorrak.** Unai Agirre.
44 **Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 47** **Paul Bilbao:** "Gure helburua ez da inoren zaurian atzamarra sartzea, hala eman badezake ere". Unai Brea.
52 **Kataluniako Estatutuaren erreferendumaren azterketa.** Nagore Irazustabarrena.
54 **Bero-beroan.**
56 **Net Hurbil.** Klima aldatzeagatik etxean jende berria hartu behar duzu. Pello Zubiria.

Paul Bilbao.

4 | Multinazionalak

Gure industriaren mehatxua

Automobilgintzak bizi duen egoerak agerian utzi du gure industrian multinazionalak pisu handia dutela. Enpresa hauek deslokalizazioa erabiltzen dute kostuak txikitzeko eta etekinak handitzeko, horregatik Euskal Herrira etorri bezala joaten dira beste herrialdeetara. Orain arte neurri xume batzuk besterik ez dira hartu egoeraren aurrean.

22 | Ttakun (h)errenka
Inazio Mujika Iraola

27 | Aitor Arana
Pilar Iparragirre

26 | Bertso berriak
Xabier Silveira

58 | Azkena
Santiago Leone

49 | Ainhoa Aznarez

Alderdikideen arteko harremanak leialtasunean oinarritzen ditu. Carlos Chivite da PSNko idazkari nagusia eta leial jokatu behar duela esan digu, baina askatasuna ere behar duela dio. Zinegotzia baino lehenago Ainhoa Aznarez da, ideiak eta egiteko moduak berezkoak dituela, alegia.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibxu Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Mikel Garcia, Naiara Irureta.

Kudeatzaila: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetza: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxe: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetza: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 127 euro. Iparr. Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Beste atzerriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaiña Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

kutxa

Industria, multinazionalen mehatxupean

Automobilgintzaren sektoreko multinazionalen egungo egoerak Euskal Herriko ekonomiaren argazkiaren zati handi bat agerian utzi du. Izan ere, Nafarroan eta Araban lantegiak dituzten Volkswagenek (VW) eta Mercedes Benzek (MB) azken aldian izandako jokabideak argi erakusten du bi multinazionalon erabaki-guneak gure lurraldetik urrun daudela. Mundu osoan gertatzen ari den globalizazio kapitalistaren prozesuaren baitan, etekinik handienak eta kosturik txikienak bilatzen dituzten multinazionalak ez dute inolako erreparorik produkzio planak bat-batean herrialde batetik bestera aldatzeko. Euskal Herriari dagokionez, halako deslokalizazio prozesuak gero eta nabarmenagoak dira metalaren eta kimikaren arloetan, baita merkataritzan ere. Halere, automobilgintzaren sektoreari sekulako kaltea eragin diezaioke deslokalizazioak.

DANIEL UDALAITZ

Argazkiak: Dani Blanco

AZKEN ASTEOTAN, Euskal Herria multinazionalen xantaiaren eta mehatxu lotsagarrien lekuko izan da, munduko beste hainbat lekutan bezala, enpresek produkzioaren deslokalizazioa kostuak txikitzeko eta etekinak handitzeko tresna bihurtu baitute. Gure herrialdeko bi adibide paradigmatico automobilgintzaren sektoreko bi multinazional alemaniar dira: Iruñean eta Gasteizen kokatutako Volkswagen (VW) eta Mercedes Benz (MB). Ez dira lehenak eta ez dira azkenak izango. Urtea amaitu aurretik kasu berriak ager daitezke. Fenomenoak kalte handiak eta latzak eragin ditzake bai sektoreko langileentzat, bai inguruko industria laguntzailerentzat, eta automobilgintzaren kasuan enpresa txiki eta ertain asko kaltetu ditzake Euskal Herrian.

Ezin ahantz dezakegu gure lurraldean multinazionalak pisu handia dutela. Lapurdi kasu adierazgarria da, enpresa lapurtar gehienak kanpoko enpresen esku daudelako. Era berean, Nafarroako manufakturaio industriaren gehiengoa atzerriko multinazionalen mende dago. Bestela, gainerako lurralde euskaldunetan zenbait multinazionalen presentzia sumatzen den arren, kanpoko eragina ez da hain nabarmena, nahiz eta zenbait eremutan oso indartsua den.

Wolswagen Iruñean eta Mercedes Gasteizen

VW eta MB enpresek urteak daramatzate manufakturaioaren arloko talde multinazionalak sindikatuak estutzen. Horren helburua zazpi urtetan gastuak %30 jaistea da, eta horretarako, prest daude produkzioaren deslokalizazioaren mehatxua astintzeko. Lantegiak Europa ekialdera edo Hego Afrikara eramango dituztela zabalitzen dute. Gauza bere egin zuten Alemanian bertan, egoitza nagusia herrialde horretan izanagatik. Eta orain politika hori Euskal Herriko instalazioetara iritsi da. 8.500 langile euskaldun dituzten bi multinazionalak 6.035 milioi euro fakturatu zituzten iaz Euskal Herrian.

VW multinazionalaren kasuan, 2006ko lehen hiruhilabetekoan 327 milioi euro irabazi ditu eta horrek esan nahi du iazko irabaziaz laukoiztu egin dituela. Fakturazioa %21,4 handiagoa izan zen, partzuergoko salmentek 25.337 milioi eurora igo baitzuten. Aitzitik, multinazionalak kostuak txikitzeko planarekin jarraitzen du eta Landabeneko instalazioen kasuan, dagoeneko iragarri du Nafarroan egiten den Polo produkzioaren herena Eslovakiara eramateko asmoa duela. Horrek izugarri murritzuko luke bertako langileria. Edozein kasutan, multinazional alemaniarak oraindik

ez du planik zehaztu. Guztia lan-hitzarmenaren negoziazioak erabakiko du, duela urte bete hasi zen arren.

MB multinazionalari dagokionez, enpresako buruek 500 milioi euroko murrizketa lortu nahi dute kostuetan. Testuinguru berean mehatxatu zituzten Alemaniako egoitza nagusiko langileak: prest azaldu ziren Mercedeseko modelo berrien produkzioa (Mercedes C klasea) beste bi lantegitara eramateko, bata Alemaniako beste zonalde

Volkswagen-eko langileak sarri mobilizatu dira. Bai VW bai MB enpresen presentziak agerian utzi du Euskal Herriko industriaren parte handi bat erabakiguneak gure herrialdetik urrun dauzkaten multinazionalen esku dagoela.

batean, bestea Hego Afrikan. MBk datozen urteetan Gasteizko pertsonalean 700 langileko murrizketa egiteko aukeraren berri eman du. Multinazionalak, aldiz, irabazi nabarmenak izan ditu azken urteetan Gasteizko lantegian. 2002. urtean 28 milioi euro izan ziren kasik, eta 2004an 58 milioi baino gehiago. Aurreko kasuan bezala, MBko langileriaren murrizketa lan-hitzarmenaren negoziazioarekin lotuta egon daiteke. Zorionez, oraingoz behintzat ez da des-

lokalizazioaz hitz egin. Halere, kostuak murrizteko erasoaren emaitzak zein diren jakin arte ezingo da ziurtatu bigarren erasotaldiak produkzioaren zati baten deslokalizazioa ekarriko ez duenik.

Lapurdi eta Nafarroa multinazionalen mende daude

Multinazionalen presentzia gero eta nabarmenagoa izan da azken urteetan Euskal Herrian. Presentzia hori, ordea, askoz ere errazago sumatzen da Ipar Euskal Herrian, batez ere Lapurdi, eta Nafarroan. Horren ondorioz, multinazionalak euskal industria etengabe baldintzatu dute. Era berean, horrek etengabeko arrisku egoeran jartzen du Euskal Herria, multinazionalak gure lurraldetik urrun baitauzkate erabakiguneak eta ez daukate inolako arazorik, unea helduz gero, herrialdea partzialki edo erabat abandonatzeko, ezta produkzioa partzialki edo erabat deslokalizatzeko ere.

Iparaldeko kasuan, 2003tik –ordutik ez baita enpresa handirik sortu– Lapurdi, Behe Nafarroa eta Zuberoako 19 enpresa garrantzi-

tsuenetatik 13k egoitza nagusia Euskal Herritik kanpo dute eta talde multinazionalen mende daude. Dassault Aviation SA da lanpostu gehien sorrarazitako enpresa: 1.100 langile inguru dauka. 2000. urtean enpresak Iparraldeko lanpostuen %14,3a zuen, eta orotara 98.652 lanpostu zeuzkan.

Hego Euskal Herrian 50 bat dira batik bat industrian kokatutako talde multinazionalak. Zalantzarik gabe, presentziarik handiena Nafarroan suma daiteke, VWk enpresa berriak erakartzen baititu automozioaren industrian. Euskal Herri osoari dagokionez, talde handiena Arcelor da; Araban MB, Bizkaian Bridgestone –edo lehengo Firestone–, Gipuzkoan Michelin, eta Nafarroan, WV.

Euskal Herriko industria laguntzailea arriskuan

Enpresen deslokalizazio prozesu orok edozein sektoretako multinazionalen industria laguntzailea arriskuan jartzen du. Aztergai dugun sektorea automobilgintzarena izanik, segidan VW eta MB enpresek Nafarroan eta Araban hartzen dituzten erabakiek automozioaren industria laguntzailean izan ditzakeen ondorioak zerrendatuko ditugu. Izan ere, VW eta MB multinazionalak Iruñean eta Gasteizen abian jarritako planek sorrarazi duten egoerak ez ditu soilik bi multinazionalen langileak kaltetuko, automozioaren arloko industria euskalduneko langileek eta merkatuak ere multinazional alemaniarren eragina nabaritutako baitute.

Multinazional bien etorkizunak euskal automozioaren industria laguntzailearen etorkizuna baldintzatuko du. Bi enpresen

Adi harpidedun!

EKARRI HARPIDEDUN BERRI BAT ETA SARIA IZANGO DUZU

Euskal Herriko landetxe batean
asteburu-pasa oparituko dizugu

Gertatutako deslokalizazioak eta gertatuko direnak

Euskal automozioaren sektorean gerta litezkeen deslokalizazio prozesuak, VW eta MBrenak, ez dira kasu isolatuak, ez dira bakarrak izan eta ez dira azkenak izango. Deslokalizazio prozesua gero eta nabarmenagoa da Euskal Herrian, eta metalaren eta kimikaren arloak eta merkataritza bera ere kaltetzen ari da. Eta ez dago zalantzarik: egungo globalizazio neoliberalaren baitan gero eta gehiago hedatuko da, gero eta enpresa eta sektore gehiago kaltetuz.

Izan ere, metalaren sektorean deslokalizazio prozesu ugari gertatu dira Euskal Herrian. Horra UNESAko kasuak Etxarri Aranatzan; Novell, Hofesa, Expal, Aretillo, Inovac Rima eta BSH Araban; L&P eta Spring Zamudion; Sed Iberica Moulinex Urnietan; Tesa Irunen eta Eskoriatzan; Schneider Burlatan; Fagor Donibane Lohizunen. Era berean, antzeko prozesu bat abian zegoen BSH enpresak Nafarroan daukan lantegian. Duela zenbait urte ere prozesu berdin samarrak gertatu ziren Iparraldean: horra hor ADA, Chupa Chups eta beste hainbat kasuak.

Bestalde, oraindik ikusteke dago zein izango den beste bi sozietate euskaldunen bilakaera, orain atzerriko sozietateen mende baitaude eta horrek

deslokalizazio prozesuen arriskua areagotzen baitu. Taldeak Sidenor siderurgikoa eta Gamesa aeronautikoa dira. Sidenor orain GERDAU talde brasildarren eskuetan dago. Taldeko buruek duela gutxi adierazi zuten, "Sidenor taldea hazkundearen atea izango da, batez ere Ekialdeko Europan". Enpresa euskaldunaren jabe brasildar berriek euren burua "talde ez espekulatzaile gisa" aurkeztu bazuten ere, etorkizuneko erabakiek baldintzatuko dute baieztapena. Gamesa aeronautikoaren kasuan, dagoeneko Gaztela Mantxako Aurrezki Kutxak bultzatutako talde espainiar bati saldu zaio. Oraindik ezin jakin daiteke zer gertatuko den Euskal Herriko instalazioekin, egungo arduradunek mantendu egingo direla ziurtatu duten arren. Aldiz, etorkizuneko inbertsioak laguntzarik handienak jasotzen dituzten lekuetan egingo dituztela adierazi dute. Eta laguntza horiek, oraingoz, Euskal Herri-
tik kanpo aurkitu dituztela esan dute.

Azkenik, euskal siderurgiaren parte handi bat Arcelor Frantziako eta Luxemburgoko multinazionalaren esku dago. Aldi berean, indiako multinazional bat, MITTAL, Arcelorren kontrako OPA bat prestatzen ari da. Zein ote da Arcelorrek euskal lantegien etorkizuna?

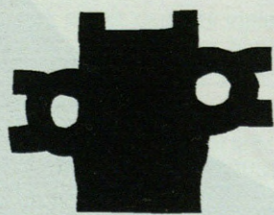
Automozioaren sektoreko negozio globalak 30.000 milioi euro inguru mugitu zituen 2005. urtean Espainiako Estatuan. Ia erdia euskal enpresen meritua da, 15.325 milioi euro baino gehiago kudeatu baitzuten 56.000 langileri esker. Zifra globalari, automozioaren industria laguntzailearen datuak gehitzeaz gain, aipatutako bi multinazional alemaniarrenak batu behar zaizkio, iaz 6.035 milioi euro fakturatu baitzituzten 8.500 langilerekin.

Price Waterhouse Coopers aholkularitza multinazionalak automozioaren sektoreko joera globalei buruz egindako txosten baten arabera, munduko ibilgailuen produkzioa 60 milioietatik 65 milioietara igoko da 2010ean. Multinazionalak Asiako hego-ekialdera, batez ere Txinara, eta Europako ekialdera jotzeko erabakiak lotura zuzena dauka eremu horietako automobil-salmentarekin, %14 eta %41 bitarteko hazkundera izatea espero baita. Egoera horrek konnotazio oso serioak dauzka etorkizun hurbilari begira, mundu osoko ibilgailuentzako osagaien hornitzaileen arteko fusioak eta erosketak ugaritu daitezkeelako. Aipatutako aholkularitza enpresak dioenez, 2010erako gaur egun lehen mailan dabiltzan 1.000 enpresa hornitzaileak 20 edo 30 baino ez dira izango. Bigarren mailako hornitzaileak –eta talde horretan kokatzen dira Euskal Herriko

erabakiek ondorio zuzenak dauzkate ibilgailuen osagaien sektorean –hori da automozioaren industria laguntzailea– eta egun Araba, Bizkaia, Gipuzkoa eta Nafarroako 325 enpresek lan egiten dute sektore horretan. Sektoreak 9.200 milioi euro fakturatu ditu urtero eta 48.000 langile dauzka. Hain zuzen, 3.200 lanpostu galdu ditu azken hiru urteetan euskal lantegietan.

osagai-horniketean dabiltzan enpresa gehienak– 800 baino ez dira izango, gaur egun 10.000 diren arren. Ezin ahantz dezakegu lantegian egindako ibilgailuaren %65 eta %75 ekipamendu enpresetatik eta ibilgailuentzako osagaien enpresetatik datorrela. Euskal Herriko automozioaren sektorearen etorkizuna, beraz, ez dago batere argi. ■

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

«Jaurilaritzak eta Nafarroako Gobernuak jarrera pasiboa hartu dute deslokalizazioaren aurrean»

Antón Borja

Zergatik gertatzen da deslokalizazioa?

Produkzioaren eta komertzializazioaren mundializazioak –informatikaren eta telekomunikazioen ondorioz– eta garraio-kostuen murrizketak –baita denborarenak ere– aukera ematen diete enpresa handiei produktuen ekoizpena eta merkaturatzea planeta osoari begira antolatzeke. Auto baten motorra herrialde batekoa izan daiteke, beste zenbait osagai beste herrialde batekoak eta azken muntaia hirugarren herrialde batean egin ondoren, mundu osoan merkaturatu daiteke.

VW eta MB enpresen kasuez gain, zein izan daitezke hurrengo deslokalizazioak? Zein sektoretan gerta daitezke?

Nafarroa da multinazionalen pisu handiena daukan lurraldea. Nafarroako hogeit hamar enpresa handietatik hamabi multinazionalak dira. VWen kasuaz gain, Schneider enpresak aldaketa handiak iragarri ditu 2008rako, eta duela zenbait urte Danoneren kasua gertatu zen. Euskal Herriko sektore siderurgikoaren parte handiena Arcelorren esku dago, nahiz eta Mittal sektorean sartzeko presioa egiten ari den. Sektore

Deslokalizazioak dituen ondorioez eta fenomeno hau geldiarazteko neurriez mintzatu gara Antón Borja EHUko Ekonomia katedradunarekin. Orain artean oso neurri xumeak hartu omen dira.

kaltetuena automobilgintzarena izan daiteke, ibilgailuentzako osagaien azpisektoreko enpresa askotara iristen baita. Galdaketaren sektorean lan egiten duten enpresa helduak ere, batik bat baliabide teknologiko gutxi eta formazio maila baxuko eskulan asko erabiltzen dutenak, deslokalizazioaren mehatxupean bizi dira.

Zein da deslokalizazioaren eragina Euskal Herriko ekonomian eta merkatuetan?

Gero eta gehiago desgaituratu du Euskal Herriko produkzio-sarea. VWen produkzioaren zati bat galtzean, osagaien azpisektoreko lan-bolumenaren zati bat galtzen da. Euskal ekonomia irekia da eta ordainketa-balantza positiboa dauka betidanik –esportazioak inportazioak baino handiagoak dira–, baina 2005ean balantza negatiboa izan da eta inportazioak esportazioak baino gehiago izan dira. Horrek esan nahi du barneko merkatuan kuotak galtzen ari garela, beste hainbat gauzarekin batera, egoera ekonomikoa oparoa izan arren. Bilakaera ekonomikoa horrek zerikusi handia du ziklo ekonomikoa osatzen duen, baita gure industrien eta produktuen maila tekno-

UZTARTZA
Aterpetxea • Jatetxea
Herriko plaza 7 - 20150 Aduna
Tlfnoa: 943 693481

Menua 9€-tan.
Asteburuetan karta.

logikoarekin ere, edota gure enpresen tamainarekin, beste faktore askoren artean.

Zein da Euskal Heriko instituzio eta administrazioen funtzioa deslokalizazioaren testuinguruan?

Bai Eusko Jaurlaritzak, bai Nafarroako Gobernuak nahiko jarrera pasiboa hartu dute deslokalizazioari dagokionez. Nafarroako Gobernuak VWen enplegua eta inbertsioa sustatzeko baliabideak eskaini zituen aspaldi eta 2004an urrezko domina eman zion multinazionalari Nafarroako garapen ekonomikoari laguntzeagatik. Oraingo, ordea, ez du ematen Sanzen gobernuak emandako laguntzak edo domina itzultzeko eskaerarik egingo duenik. Indarrean dagoen marko liberalean badirudi deslokalizazioa enpresek permititu dezaketen pribilegioetako bat dela, bai behintzat kapital eta merkantzien mugimenduen askatasunari erreparatuz gero. Halako fenomenoaren aurrean ez omen da politika publikorik behar.

Possible ote da fenomenoak geldiaraztea?

Deslokalizazioari aurre egiteko neurriak har daitezke. Kontuan hartuta indarrean dagoen politika ekonomiko liberala, azpimarratu beharra dago oso neurri xumeak hartu direla orain arte. Frantzia, berriz, urteak daramatzate neurriak hartzen ikuspegi liberalaren ildotik eta emaitza onak izan dituzte. Neurri horiek barne hartzen dituzte atzerriko enpresen erakargarritasuna, malgutasun laborala –zuzenbide laboralaren zenbait artikuluratzeko punturaino–, berrikuntzen eta etorkizuneko sektoreen sustapena eta deslokalizazioak mehatxatutako sektoreen aldeko neurri zehatzak.

Euskal Herrian, zer neurri har daiteke?

Lehenik eta behin, industria dibertsifikatzea eta eraberritzea bultzatu beharko litzateke, baita itundutako estrategia industrial koherenteak abian jartzea ere. Ikerketa, garapena eta enplegua sustatzeko neurriak indartu beharko lirateke. Eta Europan orain existitzen ez den harmonizazio sozial eta fiskala lortzeko estrategiak bilatu behar dira. Halako neurriak bultzatzeko esku-hartze publikoa beharrezkoa da, industria euskalduna berrituko duen prozesua bideratu dadin. Horretarako neurriak asko dira: enpresei laguntzea, uni-bertsitateen maila zientifikoa eta teknologikoa hobetzea, horrelako arazoei aurre egiteko zerbitzu instituzionalak hobetzea...

Ondoren, gaur egungo marko euskaldunak barne hartzen ez dituen zenbait arau eta alderdi instituzional behar dira erabakiak hartzeko gaitasuna kontrolatzeko. Halako neurriak etekinak handitu nahi dituzten enpresei debekatu beharko liekete deslokalizazio prozesuak martxan jartzea edota enpresa errentagarriak langileak kaleratzea. Apar-

teko zerga fiskalak ezarri beharko litzazkieke deslokalizatutako enpresek berrinportatutako produktuei. Edota deslokalizatuz gero, multinazionalak tokiko administrazioak emandako diru-laguntzak itzuli beharko litzazkete. Mugaz kanpoko esportazioei zergak arindu beharko litzazkieke. Garraioei zerga bereziak erantsiko dizkieten arau europarrak beharko lirateke ere, ingurumenari egindako kaltea ordaintzeko.

ARGAZKI PRESS/RAUL BOGAJO

Mercedes Benz-eko langileek egindako manifestazioetako bat.

Azkenik, lan-prozesuen zatikitzea eta jarduera jakin batzuen azpikontratazioa edo deslokalizazioa eteteko, azpikontratu nahi diren jardueren eta arlo horretako langileen integrazioa aldarrikatu beharko litzateke. Azpikontratazioa askotan deslokalizazioaren lehen pausoa baino ez baita.

Zer egin beharko lukete enpresa-batzordeek halakoen aurrean?

Enpresa-batzordeek gai izan behar dute berregituraketa planak bertan behera uzteko enpresaren egoera ekonomiko eta finantzarioari buruzko informazioa eskuratzen duten bitartean. Era berean, enpresa-batzordeak enplegua deuseztatzen duten edo deslokalizazioa bultzatzen duten neurriak betatzeko eskubidea aldarrikatu behar du, horrek oso marko legal ezberdina ezarriko bailuke. Era berean, azpimarratu beharra dago eragile sozialek eta kasu honetan sindikatuek enpresaren eta sektorearen martxaren ikuspegi estrategikoa izan behar dutela, eta autonomiarik galdu gabe, enpresaren dinamika aldatzeko ezaugarri estrategiko berriak proposa ditzakete. Gai zailak dira baina ezinbestekoak erronka estrategikoen dinamikari eusteko, edota enpresa batzuetako zuzendaritza taldeek begi onez ikusten duten deslokalizazioa geldiarazteko. Horren seinale, VWek Brasileko lantegiko 2.000 pertsona kalera-tuko dituela iragarri ondoren, munduko VWeko lantegi guztietako enpresa-batzordeak Mexikon elkartu dira arazoari estrategia bateratuen bidez aurre egiteko. ■

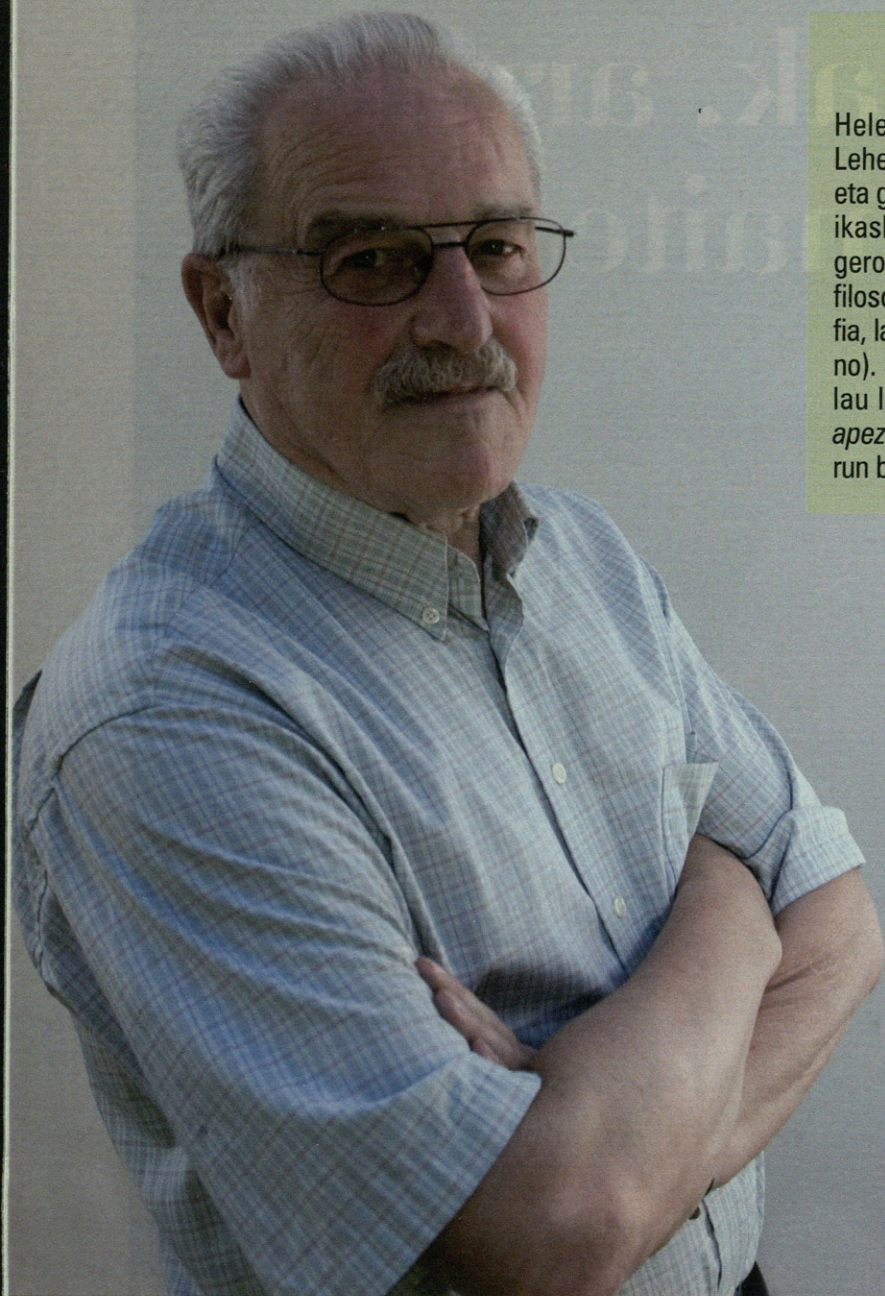
«Gizonak, arrak, gerra maite du»

Gerran hazi zen Piarres, Bigarren Mundu Gerran, alemanen Heletan. Gerran hezi zen Piarres, Algeriako Gerran, frantsesen Algerian. Eta gerran bizi zen Piarres, bere baitako gerran, fedearen infernuan. Zortzi urte zituelarik, eskolara joaki zela, ezkilak entzun zituen herriko elizan, jo eta jo. "Zer da?" galdetu zion aitatxi bati. Eta hark, "gerla fini da." Orain sinetsi dio Piarresek aitatxi hari. Gerra fini da.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

Piarres Aintziart

Nortasun agiria

Heletan sortu zen 1937ko maiatzaren 26an. Lehenik Baionako "Apezpikutegiko kantorean" eta gero Uztaritzeko seminario ttipian egin zituen ikasketak. Parisen egon zen misiolari gai, eta gero Algeriako Gerra ezagutu zuen. Azkenean, filosofian lizentziatu, seminarioa utzi, eta filosofia, latina, eta euskara irakatsi ditu Ortezen (Biarro). Euskaltzaleen Biltzarreko zuzendaria da, eta lau liburu baditu argitaratuak, azkena *Azken apeza* 2005ekoa. Bi haurren aita da, eta Hiriburun bizi da erretreta harturik.

tu, behar duzu lan egin". Eta gisa batez gogotik egiten genuen, denak lanean ari baitziren, ez genuen pentsatzen ere, behar zen lan egin eta kito. Hegelek dioen esklaboaren askatasun hori emeki-emeki jiten da, baina horretarako behar da beste nonbait izan. Hiriko lantegietako langileak ikusi bagenitu, beharbada beste kontzientzia bat hartuko genuen. Baina guretzat, enetzat, lana zen gauza sakratu bat, ekintza noble bat. Eta hala da hein batean.

Mintzoa hartu zenuelarik apez izan nahi zenuela erran zenuen. Zer kontzientziatetik sortzen da haurraren mintzoa?

Ez zen kontzientziarik, inkontzientea zen. Eta ene aitamek ez naute egundaino horretara bultzatu. Pentsa, Baionara joan aitzin, nik hamai-ka urte, bezperan, ene aferak prestatzen ari nintzela, amak erran zidan, "bagenian eta etxean hire beharra

—zaharrena bainintzen— baina jainkoak galde-tzen hau". Beraz ez nintzen aitamek pusatua, baina bazen giro bat, orain ez dena, horretar-tzen gintuena. Determinatuak ginen osoki, bazen etxean misiolari gaia, ene osaba, izeba serora xuri zen Algerian, eta horiek heroiak ziren enetzat. Apeza ene jainko bat zen. Arrunt erlijio munduan murgilduak ginen. Naturalki joan nintzen seminariora, eta urteen buruan, hamahiru-hamalau urterekin, ohartu nintzen: "Baina ni ez nauk horretarako egina".

Preso sentitzen hasi zinen?

Bai, ohartu gabe preso nintzen. Baina aldi berean, onartzen nuen, beraz ez nintzen preso. Alienatua uros edo zoriontsu da frangotan. Eta bazter guztietan badituzu alienatuak. Orain mila

Zu laborari seme zara, laborari inguruan hazia eta hezia. Bada kontestu egokia lanari buruz gogoetak egiteko. Filosofo batzuk dioten beza-la, lanak askatzen du pertsona?

Hasteko jakin behar da "lana" hitza nondik heldu den. "Travail" heldu da "tripalium" hitzetik. Eta "tripalium", ferratu behar zirelarik, zaldien atxikitzeko muntadura bat zen. Beraz "tripalium" hori tortura makina bat da. "Travail" hitzak hor du jatorria. Guk, Heletan, norbaitek bazituelarik arrangurak edo egin ahala izerditan ari zelarik, "ze trabailuak!" erraten genuen. Gero, eginaren eginez lana askatzailea ote den?

Bada edo baliteke, baina izaten ahal zara bizi guztian esklabo. Guk beti aditz bera entzuten genuen: obeditu. "Behar duzu obedi-

milioika alienatu badira futbolari buruz, baina kontent dira, uste dute libre direla. Ni beldur nintzen libertateaz, obeditzen duzularik ez duzu arriskurik, ez zara hobendun. Beraz, badira barneko presondegiak palazio batzuk direnak. Eta libre izatea hartako da frangotan zaila. Anitzek erraten du orain ez duela politikan sartu nahi, ez duela arduradun izan nahi, bistan da, behar baitira arriskuak hartu. Libertatea arriskua da, baina merezi du.

Azken apezka liburuan hala diozu: "Duda ez da traba, atea baizik".

Duda atea da bai, eta atea bera ere duda da, ez baitakizu atea nora irekitzen duen. Baina zer da bizi? Hil arte horrela da. Erraten da jendea ez dela orekatua, ez da sekula izanen, hil eta gero bai, ez da mugituko. Baina bizi zareno higitzen ari zara, eta higitzea aitzinatuz edo gibelatuz egiten duzu, beraz duda da dena. Dena duda, hil arte, eta dudaren denez, horrek erran nahi du dena dela posible.

Apezgai... apez nahi... bai? Ala ez? Bide gurutzea, gurutze bidea. Zenbat denbora egin zenuen horrela?

Urteak eta urteak eman nituen dudak. Sufritu ahala barnago sartzen nintzen sufrikarioan. Behar zen sakrifikatu bizi, biziari eta munduari uko egin. Oroitzen naiz Heletako apezak nola kondenatzen zituen mundutarrak: "Mundua maite dutenak dira bekatiariak!". Sinestea sakrifizioa zen. Eta sufritzen nuen dudak. Egiazki bi urtez egon naiz gau eta egun horrela, eri. Orduan psikoanalisia segitu behar izan nuen hiru urtez, ez nintzen laneko gai. Ez nekien sendatuko nintzen, edo ene burua botako nuen. Baina izan gara frango, ez bakarrik seminarioan izanak, bai Heletan berean ere, zenbat eri ez ote da izan?

Zure barneko mamuak noiz ikasi zuen hitz egiten? Goizik. Hamasei-hamazazpi urtetan hasia nintzen liburuxkan bizpahiru hitz pausatzen, eta

Pentsamenduen testigua

"Une txarrenetan, arrangurak banituelarik, depresioan nintzelarik, horra zer pentsatzen nuen: 'So egin ezak mutikoa. Hi Heletako laborari semea, estudioak egin dituk, tronpaturik, baina egin, eta orain ari haiz hemen Platonen testu bat esplikatzeko. Hogeita bost menderen buruko horrelako jenio baten pasaia eginarazten duk gazte batzuei. Pentsamenduen testigu gisako bat pasatzen duk, eta hori miresgarria duk'. Hori aski nuen moralaltzatzen. Hori zen ene poza".

gero emeki-emeki anitz idatzi dut. Baina egun batez, ez dakit zer sukarrek harturik, hirurehun orrialde sura eman nituen. Eta orain pena dut. Ez dakit zer pasa zitzaidan, mamua sutara eman nuen, baina mamua ez zen erre, bizi zen oraino.

Apezgai batek nola bizi du sexuaren desira? Ahal bezala.

Ez da usu aipatua...

Ez, mamu hori gordea da, bada halako isiltasunaren lege bat; tabu bat da. Gaia minberatsua da biziki, jendea sexuala baita nahi ala ez. Eta guk garbitasuna erraten genuen, iduriz eta amodioa egitea zikintasuna den. Horrek sortu du sufrikario frango, hipokrisia frango, naturak bere legea nahi baitu segitu, eta hor hesi bat ematen zaio. Edo behar da izugarritzko fedea izan, edo zenbaitek ez dute interes handirik horri buruz. Baina kastitate hori ez da bakarrik elizan izan, Errusian iraultza izan zelarik zenbait gazte hautu hori egin zuten. Iraun duenez ez dakit. Elizan, hasteko, legea da, eta ez dute horren kentzeko emeiarik.

Apezak elkarren artean sexuaz mintzo dira?

Ba omen. Baina ni ez naiz apezka eta ez dakit. Apezgaien artean ere ez zen hainbeste aipatzen. Edo ironiaz, edo umorez, ez zen serioski tratatzen, min egiten zuen. Bizi ez baitzen gauza bera izanen beste moldera, eta egun agian ni apez izanen nintzen elizak onartu izan balitu aita familiakoak apez.

Posible da sexu desirarik gabeko pertsona bat? Ez dakit, nik ez dut egundaino ikusi.

Desira guztien betetzen saiatu behar da pertsona?

Ez da posible. Desirak desira sortzen baitu, eta azkenean desira ez da sekula fini. Hori izan da ene ustez 68ko maiatzaren huts handia. Dena den, bizi desira da, ez baldin badugu desiratzen

ITSAS MENDI

Karabanak eta autokarabanak

- Europako marka garrantzitsuenak : KNAUS, HYMER, HOBBY, BENIMAR, SUN ROLLER, RIMOR. Salmenta ondorengo zerbitzu bermatua
- Furgonetan eraldaketa

E-posta: itsasmendi@itsasmendi.com / www.itsasmendi.com
Errep. Nazionala 1 - 20140 Andoain (GIPUZKOA)
Tel. 943 59 32 90 - Faxa: 943 59 41 73

ez dugu bizitzerik desiratzzen, baina memento batez behar duzu gelditu. Desira guziak ezin dira bete, bestela ez daiteke gizarte bat egin.

Apezak ezin du amoros izan?

Beti amoros da. Jainkoaren amoros, edo emazte baten amoros, edo beste norbaiten amoros. Apeza, pertsona deno, amoros da. Nik baietz erranen dut, beste batek ezetz erran behar badu, erran dezala.

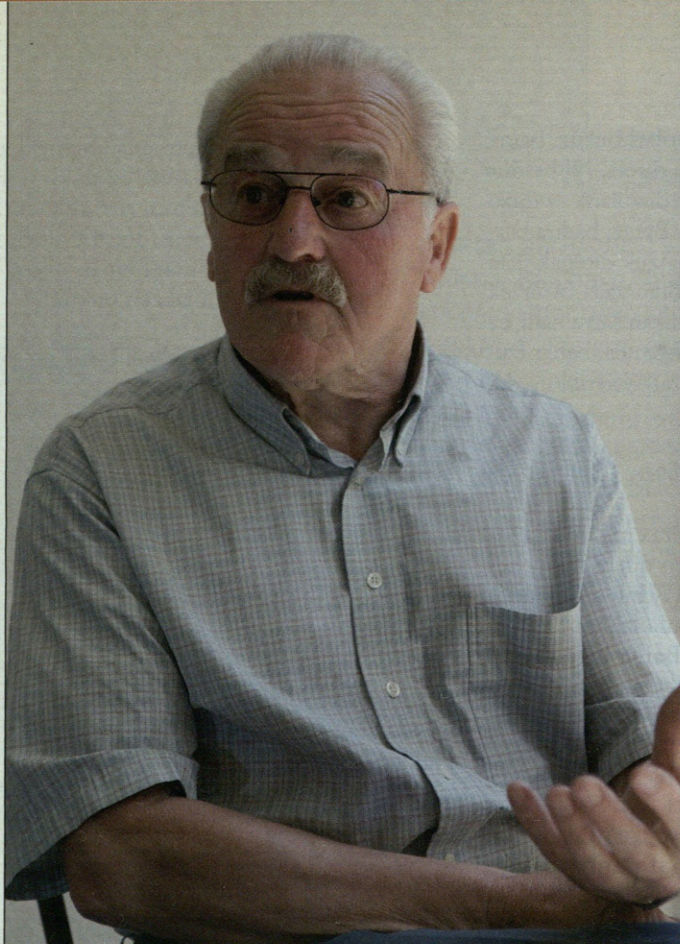
Maitasunak zer egin zaitu, arrazionalizatu edo irrazionalizatu?

Biak. Filosofian, eta literaturan ere, interesgarria da ideien eta sentimenduen arteko harreman hori. Nik uste dut sentimenduek dutela adimena haz-

ten, adimenari edukia ematen diote, baina adimenak du arrazoa analizatzen gibeltsun bat hartuz. Ez dago maitasuna bezalakorik ikusteko nor garen eta nola ibiltzen garen. Norberarentzat ere errebelazio bat da. Aski da Platon irakurtzea ohartzeko filosofia bera zuhurtziaren amodioa dela, beraz amodioa beti hor da. Jakintzaren gosea, amodioaren gosea, egia-aren gosea, horiek denak gauza berak dira, libido delakoa. Libidoa ez da sexu harremanen tirria bakarrik, libidoa da, maite dituzun gauzen desira. Aberri baten amodioa gisa batez libido bat da ere, eta adiskidantzan ere bada libidoa.

Filosofiarako plazera nondik sortu zitzaizun?

Kasualitatez. Algeriako Gerratik landa, oraindik ere banuen duda: "Ene apezgoari buruz behar dut segitu?". Sartu nintzen berriz seminarioan, eta urte bat atxiki nuen. Baina eritu nintzen, eta behar nuen jalgi erotu aitzin. Urteak eta urteak eman ditut harrez gero lan ezin eginez, estudioak ezin eginez, ideiak ezin uztartuz, ezin irakurriz... iraulia nintzen. Eta egoera horretan irakasle lanean hasi nintzen, frantses eta latina erakusten. Literatura nahi nuen nik estudiantu, baina eri nintzen, eta hain nintzen sufrikarioan etsia, pentsatu nuela ene baitan: "Zendako ez filosofiako lizentzia egin?". Hala, arratsetan atea- gako- z hesten nituen, eta hasten nintzen filosofia ikasten. Baina filosofia egin badut ez da bakarrik eta baitezpada filosofia maite nuelako, baizik eta ez nuelako gelditu nahi frakaso batean. Ene burua gai sentitzen nuen filosofian

aritzeko, nahiz literatura nahiago dudana. Filosofia ez da enetzat egia-aren atzema- teko bide bat, baizik eta metodo bat, ariketa bat, trebatzen zaituen ariketa izpiritual bat. Baina ez da tresna bakarrik, bestela gauza hutsa liteke, behar du pentsamenduari buruz ere mamia.

Denek egin behar lukete bidaia bat ideien mundura?

Denek egiten dute. Zenbaitek erraten didate, "ah, zu filosofoa", baina denak gara filosofoak. Bakoitzak badu biziari buruz bere filosofia, amodioari buruz, lanari buruz, politikari buruz, denek baditugu ideiak, eta ideia horien bilduma da gure ikuspegi filosofikoa. Baina horretarako jendeak behar du bere adimena trebatu, botereek ezjakina maite

baitute. Botereak ez du nahi gazte guztiak adituak eta maila handiko intelektualak izan daitezzen, maila gorago eta izpiritua kritikoago baita. Botereak maite du kontzientziak menperatzea. Eta botere guztiez ari naiz, boterea hartuz botere gisan, definizioz. Edozein alderdientzat balio du horrek, alderdi denetan jendea jende da.

Libertatea

"Egun batez ene seme-ari hala erran nion: 'Ez gaituk libre sortzen, baina bizi guztia eramaten diagu libre bilakatzen emeki-emeki'. Filosofian, eskola ematean, anitz eztabaidatzen genuen, gazteek erraten zidaten: 'Baina ez gara libre!'. Eta nik erraten nien, 'determinatuak gara %95era, baina bertze bortz horiek gureak dira, eta guk eraikitzen ditugu'".

Jakintzak badu bere baitan zorionik?

Badu bai, zinez. Ibiltzeak badu, irakurtzeak badu, eta jakiteak eta ulertzeak ere bai. Plazer bat da, eta ene ustez oraingo gazteek ez dute egarri hori, gu jakintza gose ginen.

Bertze esaldi bat atera dut zure liburutik: "Hitzen goxoak ezitzen du biziaren dorpea".

Hitzak goxotasuna ematen du, eta gisa batez hitzaren bidez, artearen bidez, beste mundu bat asmatzen duzu, eta beste modu batean bizitzen ahal zara. Becketten biziari buruz artikulatu bat irakurri berri dut, eta ikusten da nola sufritu zuen bere bizitzan, gisa batez literaturak salbatu zuela, hitzak. Eta bere hitzaren indarra ere, menturaz, sufrimendutik heldu zen. Sufrimenduak ideia aberastasun gehiago badu lasaitasunak baino, zoriona ino- xentea da. Baina zoriontsu ere izan behar da.

Mintza gaitze- zen gerraz. Haurra zinela- rik Bigarren Mundu Gerra ezagutu zenuen, eta gero Algerian izana zara. Nondik heldu dira gerrak? Gizonaren berezko izateak du gerra ekartzen? Kasualitateak sortzen ditu?

Ez ditu kasualitateak sortzen, gizakia da gerlaria berez. Ni izana bainaiz gerran, han zarelarik gerra zer den badakizu. Ikusten nuen han, lagun batzuk maite zuten gerra, nahi zuten gerra. Ehiztariak ziren. Bazen halako errabia bat zerbait atzemateko. Gizonak, arrak, gerra maite du. Hori nik ez nuen soportatzen. Plazera sentitzen zuten gogortasun hartan. Heriotza ferekatzen zuten, eta heriotzak ere baduke beharbada horrelako erakarpen indar bat. Behar duzu etsaia hil, bestela hark zu hilen zaitu. Ohartu gabe ere gerlariak zera erraten du: "Ni hi baino gehiago nauk zeren hil haut". Oroit naiz Algerian, egun batez, bi preso hartu genituen, eta ofizialak erran zuen: "Ekar preso horiek ontsa josta gaitezen". Horra tortura, gizonak maite duen mina. Jende onenak ere horrelakoak bilakatzen ahal dira. Ez baldin bazara hezia, ez baldin baduzu kulturarik, horrelakoa bilakatzen zara aise. Naturan, pertsona, animalia baino okerragoa da, jendea joan da animalia baino urrunago ene ustez. Animaliek ere elkar hiltzen dute, baina ba ote da herra haien baitan? Ez zait iduri. Gizonetan bai.

Zu ez zara ehiztaria, ez zenuen plazerik sentitzen. Alta, erraten duzu gerran uros izan zinela... Bai, gisa batez uros izan naiz. Apezgoari buruz banituen izugarritzko dudak, eta Algerian uros nintzen ez gerrarengatik, gerla ez baitut maite, baina besteak bezala nintzelakoan, eta besteekin ongi nintzelakoan. Nik adiskidantza eta goxotasuna Algerian ezagutu ditut. Ez dut kalapita bakar bat entzun, denak kaka berdinean ginen, eta elkar maite genuen. Jostatzen ginen, artetan izaten ziren mozkorraldiak, tristeak, torturak eta horrelako istorioak ere izan ziren, oihiak entzuten nituen nik ondoan, bizkar bat ere ikusi nuen ganibeta ukaldiz urratua, baina horiek denak izanik ere gure artean bazen goxotasun bat. Eta ni askatua nintzen. Ene bizia parentesi artean ezarria nuen. Gorputza akitzen genuen, ibiltzen ginen, eta nik biziki maite dut ibiltzea. Gorputza akitzen delarik izpiritua ere ezitzen da.

Baina ez zenuen arras eztitua. Goiz batean heriotzaren xerka abiatu zinela diozu, besteen aitzinean ezarrit. Esplika ezazu hori nola izan zen. Etsitua nintzen eta ez nuen uste sekula menturatuko nintzela apezgoa uztera, beraz heriotzaren xerka partitu nintzen, bertze denen aitzinetik. Gure lana aitzinetik miatzen ibiltzea zen. Baginen bi ekipa, hamar bat, baina egun hartan ni eman nintzen besteak baino aise aitzinago, nahi nuen hil. Sufritzen duzularik baduzu ideia frango, eta pentsa ze kalkulu egin nuen. Orduan hil banintzen ene aitamentzat ez zen izanen suizidio bat, izanen zen gerlari baten heriotza ohorezkoa. Hori kalkulatzen nuen, baina ez zen gertatu. Eta hara, hemen naiz.

Idealista eta errealista

"Gazte denboran ez bada idealista ez da sekula izaten ahal. Gero ere idealista zara, baina beste modu batez. Nihaur, politikari buruz, behar bada egun berean ezkertiar eta eskuindar naiz. Utopista zarelarik, baduzularik sinestea gizakiarengan, ezkertiarra zara. Eta eskuindarrak errealistak dira, gizakia ez dela ona diote. Biek egia dute funtsean. Baina behar da utopia zerbait, eta nik ene baitan egin ahala biziartzen dut, ez sekula erortzeko errealismo osora. Gertatzen dena da adinarekin ikusten direla munduak, eta horrek errealista bilakatzen zaitu, baina behar da ere amets egin. Ametsik egiten ez duena hiltzen da".

**Zure bizikleta prestatu!,
uda honetan
Busturialdeko
BTT Zentroan
pedalei eragin**

**EUSKADI
BTT-N**

**NATURA
KULTURA
GASTRONOMIA
KIROLA**

btt euskadi
zentroak centros

**BTT ZENTROA
BUSTURIALDEA**

FITXA TEKNIKOAK

IBILBIDE-KOPURUA	10
KILOMETROAK	244,74
1 BERDEAK	8,15
4 GORRIAK	94,21
5 BELTZAK	142,38
3 LOTURAK	17,96
ZAILTASUN MAILA	ERDIKOA-HANDIA

www.euskaditurismoa.net

Gerra zer den ikusi dugu. Bakea zer da?

Bakea, gisa batez, osagarria bezalakoa da, ez dakizu zertan den. Ez dakizu noraino behar duzun barkatu, maitatu, zeren eta beti maitatzen baldin baduzu, edo beti barkatzen baldin baduzu, zure gainekoa zutaz baliatuko da. Bizia ez da bakea, indar harreman bat da. Bakea halako ez bai egoera batean da beti, soka tira batean. Horregatik du jende bortitzak gerra maite.

Posible da gerrarik gabeko mundu bat?

Algeriako Gerratik landa Heletako okinarekin mintzatu nintzen. Maite nuen harekin eleketa aritzea, filosofoa zen. Erran nion, "orain ez da izanen gerrarik, ez dugu horrelakorik berriz ikusiko". Eta erran zidan, "hago gus-tuan, berriz hasiko gaituk."

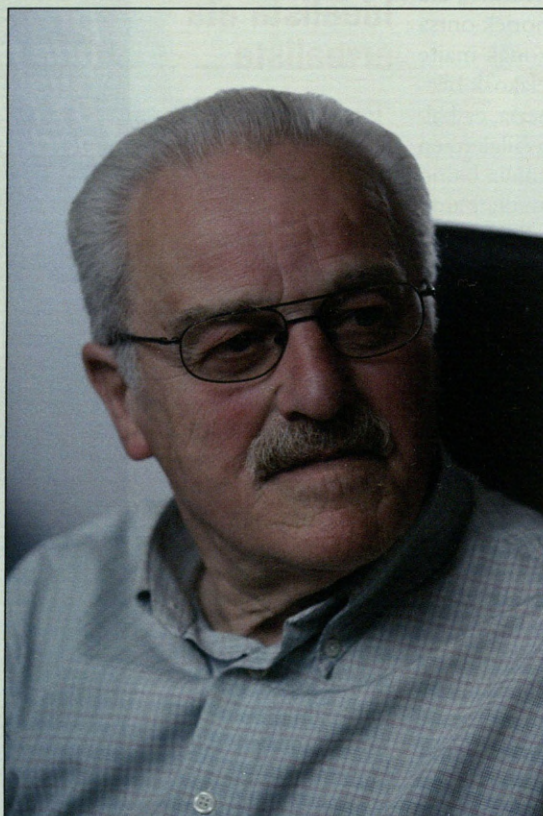
Utzi gerra eta itzul gaitezen erlijiora. Ez omen da dena arrazionalizatzerik, baina galdetzea libre denez, non da fedearen arrazoia?

Pascal delako idazle eta pentsa-lariak erraten du badirela bi ordena: arrazoiarena, eta bihotzarena. Bihotza ez da soilik sentimenduen egoitza, bihotza da intuizio bat, eta intuizio horrek erraten dizu arrazoina-menduan sartu aitzin, analizatu aitzin, badela jainko bat, badi-rela zenbakiak, badela espazioa eta badela denbora. Hori segidan dakigu, intuizioz. Eta gero jiten da arrazoia. Baina arrazoia ahulegia da jainkoaz mintzatzeko, edo errateko jainko-rik baden. Hartako erraten du Pascalek bihotzak badituela bere arrazoiak arrazoiak ezagutzen ez dituenak. Beraz bihotza ez da sentimentalismo hutsean bizi, badu intuizio arrazional bat ere, egiazkoa.

Zure liburuan bada beste galdera bat, aski bitxia dena: "Nola izan ote daiteke apez bat abertzale?". Badira, ezagutzen ditut. Bat absolutismoan da, eta bestea erlatiboago edo, beraz bada kontraesan bat, baina haiek ezagutuz ulertzen dut.

Non da kontraesana?

Badute ene ustez urradura bat elizari buruz, edo Erromari buruz, ez da posible bestela. Elizak badu bere logika, munduan zehar hedatze-ko ideia, badu estatu bat, eta badu egia unibert-sal bat, edo nahi du hala izan dadin. Dogma. Jainko bat, eta jainko horren orde Aita Sain-dua, apezpikuak, apezak, giristinoak, fidelak... Piramide hor da. Eta piramide horren izenean

ez du apez batek abertzale sobera sutsu izan behar. Dogma horretan ez da sartzen baitez-pada orain herri ttipi batek askatasuna lor-tzea. Baina sekula egun batez Euskal Herria independente baldin bada jakin ezazu segi-dan Erromak enuntzio bat ekarriko duela Baionara.

Eta zu, ez zara apez, baina hainbertze urte Fran-tzian eta frantses kulturari bizi izan ondotik, baza-ra abertzale?

Ni luzaz arrunt bereganatua ninduen Frantziak, Frantziak eta elizak. Alienatua nintzen, beste bilakatua; fran-tsés katoliko. Eta Euskal Herria zen halako goxotasun bat, oroitzapen zenbait, etxea, etxaldea, herria... Baina ni Frantzia delako beste mundu boteretsu horretan sartua nin-tzen. Berrogei urterekin hasi naiz ene baitan pentsatzen "baina hi euskalduna haiz". Orduan ziren iheslariak etor-tzen hasi, eta izan zen ere Seaskako buruzagia, euskal-duna ez zena, Picardiakoa, emaztea portugaldarra, hau-rrak euskaraz, eta bera Seas-karen buruzagi. Horrela, emeki-emeki jin nintzen orain naizen lekura. Eta orain sar-tua naiz aberriaren amodioan, abertzaletasun mundu horre-tan, Euskaltzaleen Biltzarrean ere hor naiz.

Gizakiak beharrezkoa du herri bati lotua izatea?

Uste dut baietz, nortasun bat behar da, espazio bat mun-duan. Ohiturak, mintzairak, jendea... Bestela, mundializazio honekin nora buruz goaz? Halako herri neutro bat izanen da? Alta, pentsamendurik ez da kontrasterik gabe. Ez baldin bada norbait ezberdina, edo ez baldin bada ideia bat ezberdina, pentsa-mendua hiltzen da.

Albert Camus-ek zoriona honela definitzen du: "Daramagun biziarekin ados egotea". Zu ari zara horretaratzen?

Bai, ari naiz, erraten ahal dut baietz. Aski itzu-li eman ditut, eta gisa batez ene buruarekin adostasunean sartu naiz berriro. Edo ari. Sekula ez baita fini. Bihar ez dakit zer izanen den. Baina lasaigo bizi naiz, egin bidea eta eginbidea ontzat ditut.

Munduarekin baketua zara?

Bai, baketua eta laket. ■

PENTSAMENDU GARAIKIDEA

EZ DAGO GURE GENEETAN

(BIOLOGIA, IDEOLOGIA ETA GIZA IZAERA)

R.C. Lewontin, Steven Rose, Leon J. Kamin

EZ DAGO GURE GENEETAN (Biologia, ideologia eta giza izaera)

R.C. Lewontin eboluzio-genetista ospetsua da liburu hau egituratu duena, eta bertan Steven Rose neurobiologoak eta Leon J. Kamin psikologoak ere parte hartu dute. Liburuak honako helburu hauek ditu: zientziak (eta bereziki genetikak) barneratzen dituen gizarte-eraginak aztertzea eta ezkutuan duten ideologia agerian uztea.

Liburu honen harira terapia genikoa, psikologia ebolutiboa, garunaren funtzioen adierazpen grafikoak, ADNaren interpretazioa, sexuen arteko desberdintasun diskriminatzaileak, homosexualitatearen eta kode genetikoaren arteko harremanak, biolentziaren oinarri biologikoak... gai horien guztien kritika zorrotza egiten dute egileek.

Biologia zientzia menderatzaile bihurtzen ari den gure garai honetan, bere barnean egon daitezkeen iruzurrak azalarazten ditu liburu honek, zientzia horren funtsa zalantzan jarri gabe. Horregatik, hiritar arduratsu guztientzat ezinbesteko lana da. Gainera oso euskara errazean idatzita dago.

GAIAK

ARGITALDARIA

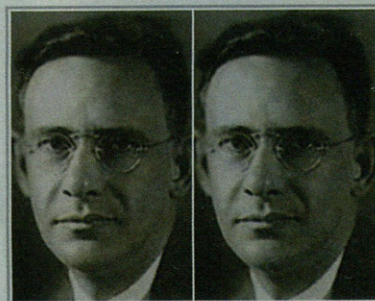

PENTSAMENDU GARAIKIDEA

HIZKUNTZA

BERBETAREN AZTERKETARAKO
SARRERA

Edward Sapir

HIZKUNTZA (Berbetaren azterketarako sarrera)

Edward Sapir Chicagoko eta Yaleko unibertsitateetan hizkuntzalaritzako eta antropologiako irakaslea izan zen. Bere lanik garrantzitsuenak (liburu hau argitzen duena) erlatibismo kulturala edo "Sapir-Whorf" izenez ezagutzen den tesia da. Horren arabera, hizkuntza da komunitatearen pentsatzeko erak erabakitzen dituenak.

Sapirek hizkuntza pentsamenduarekin, garapen historikoarekin, kulturarekin eta abarrekin dituen harremanak arakutzen ditu. Eta Croceren bidetik (hizkuntza abiapuntutzat hartuta), pentsamenduaren psikologia-arazoak aztertzen ditu, eta baita hizkuntza-egituraren oinarri inkontzientearekin loturik daudenak ere.

Arazoibide historikoetan (eta ez formaletan) oinarrituz, hizkuntzak sailkatzen saiatzen da. Hizkuntzen arteko harremanen, maileguen, aldaketa fonetikoaren, analogien eta abarren bidez, etimologian, hizkuntzalaritza historikoan eta estetikan maisuki murgiltzen da egilea. Euskal Herriaren (euskararen herriaren) hizkuntza eta pentsaera egoki aztertzeko oso baliagarria izan daitekeen liburu dela deritzogu.

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

Etxeko langileak: zerbitzari bai, menpeko ez

Orain urte batzuk, Britainia Handiko *Upstairs, downstairs* telesailak maisutasunez erakutsi zizkigun hango nagusi eta mirabeen arteko harremanak. Bide bertsutik abiatu zen geroago *The remains of the day* film gogoangarria. Hego Euskal Herrian, eta XXI. mendean, gauzak ez dira hain muturrekoak, baina aldea ez da horren handia ere: etxe-zerbitzariak diskriminazio larria jasaten dute gainerako langile gehienekin konparatuta, Ingalaterra viktoriarrekoa dirudien legeria zaharkitu baten menpe.

UNAI BREA

Argazkiak: Dani Blanco

ETXEKO LANGILEEN ELKARTEAK (ELEK) Bilbon daukan egoitzan egin dugu hitzordua. Hantxe hartu gaituzte Pili Gilek eta Lis Quintanak, elkartearen jaiotza gogoratuz lehenbizi: "Etxeko langileen egoera arautzen duen errege-dekretua indarrean jartzearekin batera sortu zen, 1986 inguruan. Batzarra egin eta jende asko hurreratu zitzaigun. Gero, legedia ahalik eta modurik txarrean aplikatzen ari zela ikusita, hasierako adorea desagertuz joan zen, eta egun elkarte txikia gara". Bizkaia dute lan-eremu, eta Espainiako estatuan iraun duten talde bakanetakoa dira, 80ko hamarkadako loraldia ihartu eta gero.

1424/85 Errege-Dekretuak, izan ere, itxaropen ugari piztu zuen, baina baita arin zapuztu ere. Behintzat, ordura arteko hutsunea estali zuen. Hura baino lehenago, 1969ko beste dekretu batek baino ez zuen zertxobait arautzen etxe-zerbitzarien lana, eta hori ere haien kalterako. "Dekretu horren bidez Gizarte-Segurantzako erregimen berezia ezarri zen etxeko langileen-tzat, zeharo diskriminatzailea". Langileok Erregimen Orokorretik kanpo utzi zituzten beraz, eta halaxe segitzen dute, frankismoko dekretu hark indarrean iraun baitu gaur arte.

Edozein lanbideri dagozkion gainerako alderdi guztiak –kontratazioak, soldatak, opo-

rrak, lanaldi eta atsedenaldiak...-, legerik gabeko linboan jarraitu zuten zorioneko 1986ra arte. Edo hobe zoritxarreko esatea. Izan ere, ELEko kideek dioskutenez, 1424/85 Errege-Dekretuak ez ditu etxeko langileen eskubideak babesten, eta gainera sarritan hausten da; hauslearentzako ondorio larriegirik gabe, antza: "Guk hamaika salaketa egin dugu Lan-Ikuskaritzan, baina gutxitan egin dute zerbait", dio Pili Gilek.

Erabateko diskriminazioa

Legeriaren hutsuneak bateko, eta berau haustea nahiko merke gertatzen dela besteko, etxeko langileenganako diskriminazioak aurpegi asko agertzen ditu. Hasteko, ia hamarretik zazpi langile ez dago Gizarte-Segurantzaren alta emanda. Atzeritarrei dagokienez, ia denek oztopo bera dute horretarako: ez daukate lan-baimenik. Bertoko asko, berriz, euren borondatez daude

EAEko zenbait datu

Emakundek iaz plazaratutako *EAEko etxeko langileen lan baldintzen diagnostikoak* Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako 550 etxe-zerbitzariri egindako galdeketa du oinarri. Denak ziren, esan gabe doa, andrazkoak. Hona hemen txosten horretako daturik aipagarrienetako batzuk:

- ✓ %69 Hego edo Ertamerikakoak dira.
- ✓ %67 ez dago Gizarte-Segurantzaren alta emanda. Bertokoen kasuan, portzentajea %76 da.
- ✓ 2005eko maiatzean, 12.000 lagun inguru zeuden Etxeko Langileen Erregimen Berezian izena emanda EAEn. %90etik gora emakumezkoak ziren. Ez dago zehatz-mehatz jakiterik zenbatek diharduen guztira lanbide honetan, askoz gehiago baitira Gizarte-Segurantzaren ez daudenak.
- ✓ Atzeritarrei dagokienez, gizarte-segurantzaren alta eman gabe egoteko arrazoia lan-baimenik eza da ia kasu

guztietan (%96). Bertokoengan, berriz, ez diela merezi da argudiorik erabilienean (%40).

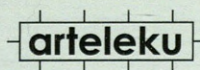
- ✓ %73k ez dauka idatzizko kontraturik, ahozkoa baizik.
- ✓ Barne-langileen (lan egiten duten etxean bizi direnak) %85ek eguneko hamar ordu baino gehiago egiten du lan, 1424/85 Errege-Dekretuak lanaldia gehienez ere bederatzi ordukoa izan behar dela dioen arren. %52ak, gainera, zortzi ordu baino gutxiago dauka lanaldi biren artean atsedeen hartzeko, dekretuari muzin eginez horretan ere.
- ✓ Kanpo-langileei dagokienez, astean 40 ordu edo gutxiagoko lanaldia daukaten gehienek Lanbide arteko gutxieneko soldata (LGS) baino soldata handiagoa jasotzen dute, baina lanaldia luzatzeak ez dakar berez soldata handitzea. Hala, 50 edo 60 ordutik gora jarduten dutenek ez dute, Emakunderen txostenak dioenez, euren lanaren araberrako diru-saria poltsikoratzen.

kulturagenda

Ekainaren 21etik uztailaren 4ra

Urdaneta kalea, 9 | 20006 donostia

Kristobaldegi, 14 | 20014 Donostia
www.arteleku.net

Ganbara

Erakusketa

Alfredo Bikondoa

Ekainaren 28tik abuztuaren 26ra

Asteartetik larunbata arte:

10:30-14:00 | 16:00-20:30

Egoera Zinea

Joaquín Jordá

Mintegia

Ekainak 22

Koordinatzailea:

Carles Guerra

Gonbidatuak:

Joaquim Jordà

Àngel Quintana

Domènec Font

Glòria Salvadó

Jean- Pierre Rehm

Santos Zunzunegui

Laia Manresa.

Mugatxoan. Aurkezpenak. 21:30

Koordinatzaileak:

Blanca Calvo, Ion Munduate

Ekainak 16

A voz que foge à matriz

Américo Rodríguez

Ekainak 17

Powered by Emotion

Marten Spangberg

Ekainak 23-24

200 gr. Antonio Julio

Los cuerpos cuando caen

hacen ruido. Alejandra Pombo

Ekainak 30

Secrets for sale. Elodie Pong

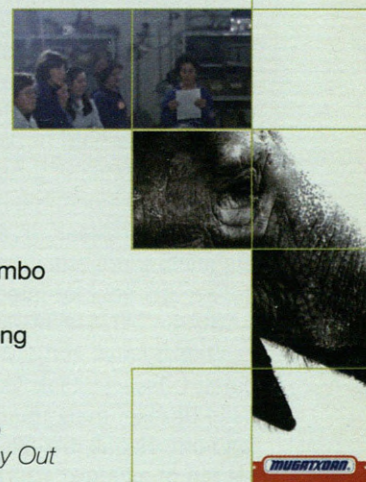
Uztailak 1

Por el momento sin título

Loreto Martínez-Troncoso

Guerrero Notebook: Holiday Out

Nelson Guerreiro

Gizarte-Segurantzatik kanpo, barruan egoteak dirua galarazten die eta. ELEk dioenez, enplegatzailerak askok langilearen soldatetik kentzen dute Gizarte-Segurantzari ordaindu beharrekoa. Langile ugari, honenbestez, nahiago du diru gehiago irabazi eta ekonomia ezkutuan egon. Bestalde, askotan nagusiak berak ukatzen dio aukera hori langileari.

Bestetik, langile askok gehiegizko lan ordu kopurua egiten du, kaleratzea libre da praktikan, soldatak barregarriak dira maiz... "Gainera —diosku Lis Quintanak— enplegatzailerak soldataren zati bat ken diezaiokie langileari (%45era hel daiteke) hark lantokian jateagatik edo, barne-zerbitzaria bada, bertan lo egiteagatik". Kontratu gehienak ahozkoak izaki —legeriak hartarako aukera ematen baitu—, gatazka sortzean langileak ez dauka diskriminazioa frogatzetik. Sarritan, salatuaren etxean lan egin duenik ere ez.

Auzo dotoreetatik kanpo ere bai

Etxeko langileak urte gehiegi daukan legerian harrapatuta daude, nola arraina sarean. Baina dekretuek bere horretan iraun badute hamarkadetan zehar, ez da gauza bera gertatu protagonistekin, nagusi nahiz mirabe. "Lehen, etxean neskamea zeukana Bilbo erdigunekoa edo Eskuin Ibarrekoea zen", gogorazi du Pili Gilek, "baina gaur edonon topa ditzakezu etxeko langileak. Soldatak oso txikiak direnez, edozein bikotek ordain ditzake".

Langileei dagokienez ere, antzinako estereotipoak hautsi egin dira. "Ni gaztetan etorri nintzenean, gehienak landako jendea ginen, ikasketarik gabeak", dio Gilek. Gaur egun, berriz, denetik dago, unibertsitatean dabilen neska gazteak zein familiako ekonomiari laguntzeko lanean jarri diren emakume helduak. Hamarretik zazpik burutua du derrigorrezko hezkuntza, eta atzeritarren kasuan nahiko handia da

goi-mailako tituluren bat daukatenean portzentajea: bostetik bat.

Aldaketak ikusiko al ditugu laster?

Etxeko lanen "ikusezintasuna" aipatu dugu erreportaje honi laguntzeko egindako testu osagarrietako batean. Orain, antza, askok begiak zabaldu dituzte. Etxe-zerbitzariak, halako batean, ikusgarri bihurtu dira, eta horrekin batera agerian geratu da jasaten duten diskriminazioa.

Egoera iraultzeko ekimenak ere abiatu dira, noski. Erakunde publikoek gaiari heldu diote, eta baliteke hobekuntzak izatea luze gabe. 2004ko irailean, kasu baterako, Nafarroako Legebiltzarrak aho batez onartu zuen Aralarren mozio bat, Espainiako Gobernuari etxeko langileentzako lan-araudi berria eskatzeko.

ELEk ere aurkeztu du, EAEko hainbat sindikaturekin batera, lege-proposamen bat Madrilgo Legebiltzarrean. Bai Nafarroako bai EAEko proposamenek, funtsean, gauza bera dute helburu: gaur egun sektorea arautzen duten dekretuak bertan behera uztea, langileen eskubideak benetan babestuko dituen legeria berria eraikiz haien orde. "Ea zorioneko 'talantea' dela eta ez dela, zerbait lortzen dugun", adierazi digu, itxaropentsu, Lis Quintanak.

"Talantearen" gotorlekura jo dugu, bada, Lan eta Gizarte Gaien Ministeriora zehatzago esateko, eta han adierazi digutenez, gai hau kontuan hartu dute Gizarte-Segurantza aldatzeko egiten ari diren elkarrizketetan. Hain zuzen, Espainiako Gobernuak gizarte-eragilei helarazi dizkien proposamenetan bada etxeko langilei buruzko aipamen txikia. Helburua, haien Erregimen Berezia Erregimen Orokorrean txertatzea apurka-apurka. Ikusi behar zer ematen duen gobernu eta eragileen arteko elkarrizketak. Eta, batez ere, noizko. Momentuz, pazientzia. ■

Ospe handirik gabeko lanbidea

lazio uztailen, Emakundek EAEko etxeko langileen lan baldintzen diagnostikoa kaleratu zuen. Txostena kontraesan bat salatuz hasten da: etxeko lanak guztion ongizaterako nahitaezkoak izanagatik, ez dute behar adinako onespenerik gizartearen. Areago, eta norberaren etxe barruko lanez ari garela beti ere, "ikusezinak" direla dio txosten egileak, gizarte kapitalistak eremu pribatu eta publikoaren artean egindako zatiketa erabatekoaren kariaz —gai honetaz informazio sakonagoa izateko, ikus ARGIAren 2.024. zenbakia—.

Etxeko lanak norberaren etxetik kanpo —eta soldata baten truke— egiteak "ikusezintasun" hori deusezteko balio dezake, merkatuan diru-balio bat ezartzen baitio lan horri. Haatik, etxeko lan ordainduak ez dauka gizartearen onespenerik. Lan erraza omen da, prestakuntza

berezirik eskatzen ez duena, edo edonork ikas lezakeena, jardun hutsez.

"Hala —dio Emakunderen txostenak— lana ez ezik, haren egileak ere ikustezin bihurtzen dira. Izan ere, etxeko lana ez da sekula lantzat hartu, zeregintzat baizik. Eta horregatik, langileek ez dute uste eurek egiten dutena lanbidea denik, okupazio edo zeregin hutsa baino". Lanbide kontzientziarik ezak sektore modura antolatzeko oztupoak dakartza batetik, eta gizarteak lan horrenganako daukan jarrera elikatzen du bestetik. "Etxe-zerbitzariak badakite euren lanak ez daukala ospe onik, eta beraietako batzuek ere beste lanbide batzuk baino eskasagoa dela uste dute. Sarritan, sektore honetan jardutea estigmatizat hartzen da, eta zerbitzari batzuk ez dute nahi izaten zertan lan egiten duten inork jakiterik".

EZ BAITAKIT
BAINAN...

IRUDIPENA DUT,
INOIZ BURURATZEKOTAN,
GUK ZAPATUKO EZ DUGUN
TAPIZ GORRIA 2RI GARELA
EHUNTZEN...

TTAKUN (H)ERRENKA

Urdin izar

B

ehin batean, orain gogoratzen ez dudanen batek galdetu zidan ea zer iruditzen zitzaidan kontagintzaren langintzan gauzarik zailena. Erantzun nion ezen niretzat zailena pertsonaia eta elkarrizketa sinesgarriak taxutzea zela. Badakit metaforak ez direla politikaz ari garenean oso fidagarriak izaten —ongi asmatu didate nire ttakunkideek herrena—, baina barkatuko didate metaforarako nire zaletasun hau, elkarrizketa delarik egun hauetako gaia. Izan ere, beste gauza askotan ez, baina gerrabake kontu hauetan Napoleoni egiten diot kasu. Dakienari galdetu behar omen zaio, eta korsikarrak ongi erakutsi zuen politikaren luzapena omen den arte horri buruzko jakintzan zezakeena. Zer zioen, bada, Napoleonek? Gerran, maitasunean bezala, gatazkarekin bukatu nahi bada, aurkaria gertutik ikustea nahitaezkoa dela. Eta nago, gaur-gaurkoz, ezker-eskuin begiratuta, ez ote zaion Interneten bidez bukaera eman nahi gure arteko gatazkari.

* * *

Ikaragarria da zer ipuin gosea dagoen gure iraganari buruz. Daukagunarekin nahikoa ez bage-nu bezala da. Idazten ari naizen une honetan irakurri berri dut zuhurtziaz jokatu behar dugula Iruña-Veleian aurkitu omen dituzten idazkiekin edo idazki-zatiekin. Ez dezagun ausarkeriaz jokatu, esaten zaigu. Zuhurtziaz bada ere, ametsa edo aieruz aritzea behintzat zilegi bekit, ni ere ipuinzaletu naiz eta. Esan dezadan beldurrik gabe gure arbasoetatik gure-gana zetorren lokarrian baze-goela beste zerbait mendez mende heldu zaiguna hizkuntza ez ezik: "Jan", "edan" eta "Jainko" omen dira, besteak beste, agertu diren hitz batzuk. Lehen bietan ez gara askorik atzeratu hainbeste mendetan, gustura hartuko dute berria euskal sukaldariak. Hirugarrena, berriz, atzunduxe zaigula ez da belaualdi bat ere. Cela carpetovetonikoak esaten baitzuen hizkuntza

DANI BLANCO

Inazio Mujika Iruola

Borda

Alonso

atzeratua zela euskara, Jainkoa izendatzeko hitz zaharrik ez zuelako, zer esango ote zukeen orain ikusirik Euskal Herrian III. mendean, dagoeneko, "jainko" hitza zizelkatu agertu zaigula?

Beste bi hitz ere agertu dira, elkarren ondoan nonbait, "Urdin izar", Xuxenek ia hogei mende geroago gorritzen ez didan izen-adjektibo multzoa

omen dena. Ez dakidana da zergatik "izar" horrek izan behar duen izen, horrela bortxatu egiten baitu euskararen oraingo ordena. "Urdin" eta "izar" biak izan baitaitezke adjektibo agertzen ez den "zeru" batena. Zerua urdin dago eta izar dago, esate baterako. Sinesgarritasunaren legerik ez du hausten nire ipuinak.

Arreta bizien piztu didana eta irudimena alha jarri "Geure ata" multzoa izan da. Egunkarietan agertu diren interpretazioek diotenez "Geure Aita" otoitz kristauaren lehen hitzak izan daitezke, izan ere aurkitu diren idazki eta marrazkien artean ba omen da bat gurutziltzatuaren irudia dakarrena. Guri erakutsi ziguten otoitza, ordea, Aita Gurea zen. Gero, ikasi behar izan genuen Gure Aita. Interpretatzen hasita zergatik ez "geurea da" edo "geure ahata"? Zergatik izan behar dugu horren transzendente beti? Ez al da sinesgarriago horrela? Nik behintzat dozena erdi ipuinetarako gaia aurkitu dut bertan.

Zentzuzkoa iruditzen zait, hala ere, Eusko Jauriaritzatik etorri zaigun aholkua. Zuhurtziaz hartu beharreko kontuak dira, bai. Adituek azter bezate. Ez zaigu, ordea, aierua debeku.

* * *

Elkarrizketa sinesgarria behar dugu, eta elkarrizketa sinesgarria izateko aurreneko legea, Napoleoni sinestera, elkar bertatik bertara ikustea da, eta, bigarrena, ez diskurtsoka aritzea. Diskurtsok ongi daude lehendik bat datozenentzat. Urdin izar dago

Iragana utzia baitugu adi-tuentzat, zilegi bekigu aierurik gabe aritzea orainaz. Elkarrizketa sinesgarria behar dugu, eta elkarrizketa sinesgarria izateko aurreneko legea, Napoleoni sinestera, elkar bertatik bertara ikustea da, eta, bigarrena, ez diskurtsoka aritzea. Diskurtsok ongi daude lehendik bat datozenentzat. Urdin izar dago. ■

Elizabete Garmendia

KAZETARIA

Soka-dantzaren etenak

Egungo emakume bizkaitarrek euren arbasoen adina adore eta energia daukate (...) euren larruazal fresko eta gorriak indarra eta sendotasuna adierazten du; gizonen pare lan egiten dute larreetan, eta itsas portuetan gizonak baino arduratsuago ibiltzen dira zama astunenak garraiatzeko orduan". (Alexandre de Laborde, 1773-1842).

Aipamena bigarren eskukoa da, Jose Felix Diaz de Tuestak *Euskal Herria atzeritarren ahotan* liburuan egin duen bildumatik hartua. Ugariak dira atzeritarrek euskal emakumez egindako iruzkinak, eta ez bakarrik gorpuzkerari eta itxurari buruzkoak. Ikusi bestela:

"Izaerari dagokionez alde handia dago euskal andreen eta gizonen artean. Andreak bixi-bixiak eta gogotsuak dira eta jeneralean gizonen baino askoz ere talento handiagoa daukate". (George Borrow, 1803-1881).

Kontua da erretratu zinez ohoragarria eta aurrerakoia ateratzen dela batez beste. Zera pentsarazten duena, non eta nola eten ote zitzaigun gure birramonen soka. Horregatik, aurrekoak irakurri ditudanetik, gehiago erreparatzen diet goizean lanera doazen emakumei. Tren geltokitik samaldan irteten dira. Bidegorrian dozenaka, asko bizikletaren aurrean saskia eta atzean haurarentzako eserlekua daramatela. Autopistan ez naute jada gizonaezkoek bakarrik aurreratzen. Paisaia ikaragarri emakumetu da azken urteotan. Eta paisaia horri darion hotsa polifonikoagoa da, soprano eta kontraltoak barne.

AHOTSA/K

ETAren su-etenaren aldarria emakume aho-tsez geratuko da historiarako. Mendeku moduko bat sentitu nuen horretan. Yoyesen ahotsa gogoan. Pentsamenduan, behin eta berriro datorkidan susmoa: emakume izateak zenbateraino eragin

ALBERTO LIOSEGI

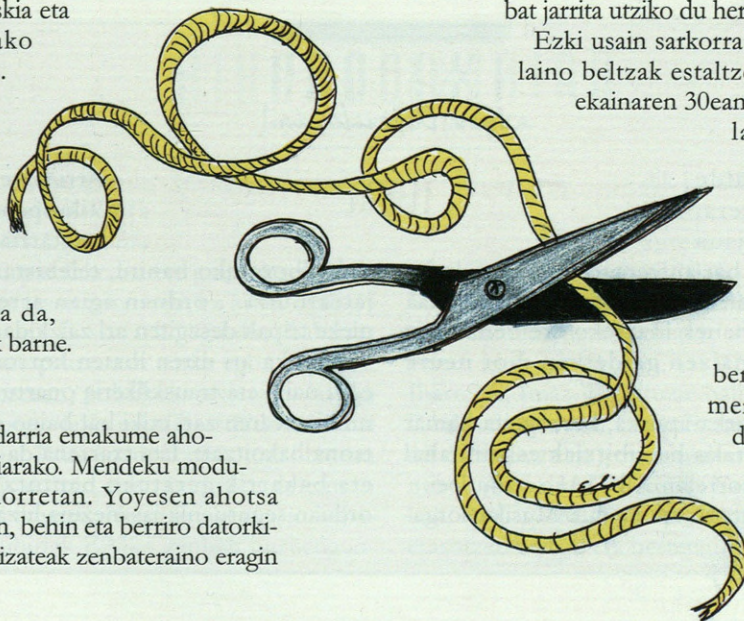
zuen bere hilketan. Ez zegoen eskolako patioan borroketan hezia. Jomuga erraza zen.

"Eurak (ETAkoak) izan ziren gure artean *eduki behar direnak* zeuzkatenak; besteok kastrazio sinbolikoa onartu genuen". Joseba Zulaikak *Berrian* idatzia apirilaren 2an. Antropologoaren arrazoi-mendutik zintzilik geratu naiz: zer kastrazio klase ote zen kinka horretan emakumezkoen zegokiguna? Dakidana da isilik egotearekin edo, ezer esatekotan amen esatearekin, liskar askotatik libratu izan gara. Gurea marmarra eta itzala izan dira, metro koadratuko bakearen truke.

Zorionez emakume ahotsak zabaldu du aldi berria. Eta etorri da soka *Ahotsak*, hitzari emakume doinua ezarri dion taldea. Enbaxadoretzan bikain dabilta, tantoak irabazten. Susmoa daukat batek baino gehiagok marketing operazio hutsa ikusiko duela mugimendu horretan guztian. Gustura entzungo nituzke emakume horien alderdikide zenbaiten pentsamenduak, autosufizientziari jeltokia tanta batzuk isurita egosten diren horietakoak. Lasai, denbora kontua besterik ez da emakumeen kideatasuna liseritzea. Ondo bidean *Ahotsak* taldea ezkutatu egingo da bere helburuak erdiesten dituenen, baina ordurako mugarri bat jarrita utziko du herriko plazan.

Ezki usain sarkorra ekain betea dela iragarritz, laino beltzak estaltzen du bat-batean eguzkia ekainaren 30ean. "Eta egun guztian horre-

la lanean jardun ostean, gauean neke izpirik agertu ez eta danbolinaren soinu dantzatzaren dira". Hala borobildu zuen Alexandre de Labordek euskal emakumeen erretratua. Estrabonek berriz, Kristo aurreko lehen mendean: "Emakumeek ere dantzan egiten dute gizonen batera elkarri eskutik helduta". Nork eteten du historiaren soka Alardean? ■

Aitor Zabaleta

KAZETARIA

Sariak eta keinuak

Aspaldi espero genuen albistea ekarri digu "euskal udaberriak". Arindua hartu dugu, baina ez beste askorik. Ez dago duela zortzi urteko pozaren eta ilusioaren arrastorik ere. Orduko kolpeak eskarmentu gogorra eman zigun eta oraingo hoztasuna ikaragarria iruditu zait, atentzioa ematekoa, bati baino gehiagori zer pentsatu sakona eman beharko liokeena, ETAr batez ere, noski. Hiru urtean ez dute inor hil, lasaitu egin gaitu horrek, baina esango nuke hoztasuna gehiago dela aspertuta gauden seinale, urteetako historia beltza atzean lagatzeko irrikan. Gizarteak pasatu du orria, tregoa baino askoz lehenago gainera.

Su-etena iragarritakoan airean, lurretik metro batera ibiliko ginela entzun genuen, hain arindu handia hartuta. Ez da horrenbesteko izan, ez digute oparirik eman, zor zigutena baizik. Eta kito.

Gatozen tokitik etorrita, biolentziaren bukarak ez du ospakizunik merezi, urteetan horrenbeste kalte sortu dutenak ez dira bat-batean on bihurtu, batzuek ez dute min egiten segitzeko aukerarik galtzen. Nahikoa elkarren arteko erresetua badaukagu, lorpen handia izango da iraganeko orbaiekin bizitzen ikastea.

Zuhurtasuna da nagusi, eta ez dela kaltegarria esango nuke, frakasoa amortizatuta baitago, busitako dinamita da. Porrotak ez dauka saririk oraingoan. Gauzak okertuz gero, bake asmoak zapuzten badira, inork ez du etekinik aterako, ezta Alderdi Popularrak ere. Ongi dakite hori Acebes eta konpainiak, eta urduritasuna gainetik

Bake

prozesuetan

ideologiek baino

etikak garrantzia

handiagoa du,

konponbidea

lortzeko bide

bakarra

kendu ezinik dabilta. Dena ondo aterata ere, saridunik ez dela esango iruditzen zait, ez behintzat sigladuna.

Espainian sarritan esaten da biolentziaren bukaera lortzen duen presidenteak kargua ziurtatuta daukala urteetarako. Ez dut zergaitia ikusten. Agintea galtzeko prest dagoenak lortuko du bakea seguruenik oster. Arriskatzeara du onena hori ekiditeko.

Bake prozesuetan ideologiek baino etikak garrantzia handiagoa duela iruditzen zait, konponbidea lortzeko bide bakarra dela esango nuke.

Hortik gutxi, oraingoz behintzat. Besteek norberak nahi duena egiten ez dutelako ezin da esan prozesua arriskuan dagoenik. Ez da serioa esatea gauzak gaizki doazela eta hurrengo egunean ondo, nik nahi dudana bete delako. Ezkerretik eskumara, Batasunetik Alderdi Popularrera, biktimismoz blai eginda dago politika, afektu bila dabilta alderdiak eta tristeena da botoak irabazteko balio diela. Biktimismoak salmenta ona dauka gurean.

Batzuk harrotu ere egiten dira, biktimismotik harrokeriara pasatzen dira zuzenean. Beraiei esker egin dugula aurrera eta horrelako gauzak entzun behar izaten ditugu. Harrokeriak ez dauka lekurik, ezta barne kontsumorako ere. Zauriak bizi-bizi daude, zainketa berezia behar dute, berba lasaigarriak eta keinu dotoreak. Detaileek beti daukate garrantzia handia, eta zer esanik ez politikan. ■

TXANDAN
Igor Estankona

Galapan alde batetik bestera, burua pausua baino metro bat aurrerago botatzen dudanean itota iristen naiz lekuetara, hitzorduak pilatzen zaizkit, lerro hauek idazteko ere behar den astia hartzen ari ote naizen galdetzen diot neure buruari.

Gura nuke idatzi apurka-apurka, berrogeita hamar karaktere astean: benetako harribitxiak eskaini ahal izango nizkieke modu horretan ARGIAko irakurleei.

Baina pentsatzeko betarik ere ez dut. Musika sorga-

Ibaia

rri batek ezkututzen dizkit ikuspen guztiak: munduaren eztarria da. Zereginak guz-

tiak alboratuko banitu, telebistari su emango banio, jateari utzi... orduan agian arreta jarri ahal izango nieke tripak desegiten ari zaizkidan aingeru grisei.

Botaka ari diren ibaien korrante bizkor honetara egin naiz, eta traukileria onartu dut. Arin eta txarto, nire izatearen zati txiki bat baino ezin diot eskaini pertsona bakoitzari. Eta txarrena da erritmo hau gerarazi eta bakarrik geratuko banintz neure buruarekin, orduan seguruenik jasanezina litzatekeela zoritxarra. ■

Gorka Moreno Márquez

IKERTZAILEA EHUKO SOZIOLOGIA I. SAILEAN

Neoliberalismo alardistikoa

Alardeen gatazka sortu zenetik hamar urte pasa dira. Egia da egoera lasaitu eta hobetu egin dela, baina ezin esan arazoa soluzionatu egin denik. Bi Alarde egotea ez da konponbidea, AEBetan beltzentzako eskolak egitea soluzioa ez zen bezala; txuri eta beltzentzako eskola bakarra izatea zen helburua, eta gure kasu honetan ere Alarde bakarra eta guztiona da lortu beharrekoa. Eta printzipio aldarrikapen honen ostean gatazka honen iraupenean eragin zuzena izan duen eragile garrantzitsu bati buruz hitz egin nahi-ko nuke: Irungo alkateari buruz, alegia.

Politikarien lana eta ardura gatazka sozialak konpontzea edo konponbidean jartzea izan beharko litzateke unibertsitateko eskuliburuetan agertzen denaren arabera. Baina, Irungo Alardearen kasuan, eta kostu elektoralak neurgailu bakartzat hartuz, politikariek euren rola ahaztu dute. Ez dira gatazkan inplikatu, edo ez gutxienez era argi batean. Inplikazio falta honen atzean alde baten aldeko apustu nabaria egin da, jarrera tradizionalisten aldekoa, hain zuzen ere. "Neoliberalismo alardistiko" honen bidez diskriminazioa ahalbidetu eta legitimatu egin da era nabari batean. Horrela bada, herriko alkateak ez badu legea errespetatzen eta behin eta berriz trikimailu juridikoez baliatzen bada atera diren epaiak ekiditeko, zein da herritarrei ematen zaien mezua? Ba, egia esateko, oso

INIGO AZKONA

pedagogikoa ez den bat. Baina ez hori bakarrik, *laissez passer*, *laissez alardez* honen atzean helburu jakin bat ezkutatu egin da: tradizionalistei hegoak ematea eta berdinzaleak itotzea, gehiengo-gutxiengoaren lege naturalen printzipioetan oinarrituz. Azken finean, ahaltsuaren aldeko apustua egin da, neoliberalismoak egiten duen bezala. Eta gure kasuan alkatearen ekidistantzia faltsu horren atzean ere ahaltsuen alde egin da, Alarde tradizionalaren alde, alegia. Batzuetan zeharka eta beste zenbaitetan era zuzen eta lotsagabe batean.

Donostian San Sebastian Egunean Neoliberalismo alardistiko honen kontrakoa ikusi genuen. Odon Elorzak hasieratik danborradaren auzian jarrera garbia izan du Berdintasun Legea aplikatzerako momentuan. Irunen, aldiz, alkatea den Jose Antonio Santanok —sozialista?— alegialitatea eta populismoaren alde egin du eta jokaera honen bidez auzia usteltzen lagundu du. Lagun batek esaten zidan aurreko batean: "jarri ezazu Odon bat zure bizitzan", arrazoi apur bat ez zaio falta, ez gutxienez afera honetan... Eta aurtan zer? Bere horretan jarraituko al du Santano jaunak? Argi dago Alarde tradizionala ikusiko duela, baina "ausartuko" al da Alarde berdinzalea ikusten? Irungo ordezkari instituzional gorenak bizkarra

emango al dio bere herritarren parte bati? Ekainak 30ean ikusi beharko. ■

« Bere horretan jarraituko

al du Santano jaunak?

Argi dago, Alarde

tradizionala ikusiko

duela, baina 'ausartuko'

al da Alarde berdinzalea

ikusen?

»

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Lege zaharrean gabil-tza. Egin lehenik eta *Euskaldunon Egunkaria*

ondoren Espainiako botere judizialaren eraso suntsikorra jasan zutenean, ez ziren oraingo autoinkulpazioak gertatu. Euskarazko egunkari bakar-aren kasuan, bere sortze prozesuan aurka egon zirenetik asko, denak ez esatearren, publikoki itxieraren aurka azaldu ziren. Eta Donostiako manifa erraldoian ikusi genituen lehen lerroan. Poza ematen zuen, garai batean ETaren morroitzat joak izan ziren berberen defentsan orduko akusatzaileak ikustea. Hemerroteketara jo beharrik ez dugu Pello Zubiriak EAJko zenbait buruengan-

Bakoitzak berea

dik jasandako tratua gogoratzeko. Esaten zutenaren neurririk ez zutela argi da. Esandako haiek

Garzon baten zapalgailuak hartu eta ginetik pasatuz bide egingo zutenik ez zuten kalkulatu. Gero etorriko ziren damuen uztak deklarazio formalen gurdian. Baina etxera iritsi zaizkienean, azkarrago jokatu dute. Atutxa, Ibarretxe, Imaz. Ez dituzte bahitu. Ez dituzte torturatu. Ez diete etxea itxi. Eta hala ere, gatazkatsuago jokatzan ari dira. Guztiak gara errudun diote, inor erruduntzat nekez joko dutela jakinik. Etxe bakarraren kaltetan, bakoitzak gurea dugu. Eta espainiarrek ez dute berdin erasotzen batean eta bestetan. ■

BERTSO BERRIAK

Xabier Silveira

Bizitza etxe truk hipotekatzeari jarriak

I

Denak gabiltz etxe bila
edonon ze etxe pila
hau da hau *etxe-tortila!*
Bakailuaren moztailentzat
beti dago prest *pil-pil-a*.
Etxea gehi berebila:
Negozio borobila!
Pozik bizi bedi hila!

DANI BLANCO

IV

Herrigintzan zinegotzi
diren hamarretik zortzi
epaitegira egotzi.
Eraikuntzaren orubeetan
denetik ahal da egosi:
Nork zer saldu, Nork erosi...
Aldez aurretikan josi
eta herria ehortzi.

II

Hilabete bukaera
nahi baino lehen iristen da
erosi dugun etxera.
Aprobetxatuz banketxe batek
eskaini zigun aukera
berrogeitamar urtera
interes gabe gainera
ordainduko dugu ziega.

V

Hilerritan ere laister
eraikiko da zeozar
eta ez dabilta oker.
Total ze kristo, orain artean
hildakoak dira maizter
eta jakina da, joder!
Ez dute gastatzen ezer
eraiki etxeak *aber*.

III

Egarri larunbat gauez
otsoa etxean gordez
usoa atera ordezt.
Sofa bat dugu gure erreinu
apaindua dvd-z;
parabolikaz zein kablez
ikusten ditugun golez,
pozik gaude guttienez.

VI

Hona sei solairutako
bertso xorta leihoz kanpo
ene paranoiaren kalko.
Zentzunik eza gidari duten
ustezko zentzudun asko
enpufatu da *a sako*
jakin gabe zertarako...
Laister du irria malko.

DOINUA: Ikusten duzu goizean

Artea
800 urteko bidaia
Errusian zehar

▣ Ezpalak
▣ Argitalpenak

▣ Denbora-pasak
▣ Makina bat kontu

Ihesi
Hernanin,
sarobez sarobe

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Aitor Arana

«Editorean ez dut ezer asmatu»

Aitor Aranaren *Editoreak* jaso du Donostia Hiria Kutxa antzerki-saria aurtun. Zenbait euskal editoreen gainean hainbat euskal idazlek duten iritzi eskasa du gai. Are, esan daiteke editore horien aurpegiak okerreana islatzen ahalegindu dela egile txapelduna, jakin, ondotxo dakien arren editore horiek asko min dakizkiokeela, antzezlanean inoren izenik aipatzen ez badu ere. "Beraiek badakite nortzuk diren –dio Aitor Aranak– eta orduan, bada... Baina beste idazle asko mindu gara ere egin zaizkigun gauza desegokiengatik, eman zaigun trataera desegokiarengatik. Jende asko dago minduta: depresioak sortu zaizkiona, delako editoreen bulegotik negarrez edo ia negarrez atera dena... Eta hori guztia saihestu zitekeen, azkeneko hamar-hogei urte hauetan ez zen gertatuko, errespetuzko eta gizalegezko tratamendua izan balitz editore horien aldetik". Eta honetaz eta hartaz jarraitu du mintzatzen.

PILAR IPARRAGIRRE

Argazkiak: Dani Blanco

2006ko ekainaren 25a

ARGIA

27

«Hemen ez gara izan denak 'oi zer jatorrak eta zer onak euskararen alde'»

70 bat liburu idatzia omen zara, aurrenekoa hogeita bat urterekin.

Hala uste dut, ez dakit zehazki. Dena den, lehenengoa *Azkonarren laguna* izan zen. Garai batean Elkar argitaletxeak antolatzen zuen Bilintx sarian irabazteko zortea izan zuen.

70 liburu euskal literaturan argitaratzea ez da ahuntzaren gauerdiko eztula, gero!

Gauza bat bereizi behar da hor. Nik, literatura egiten dudanez, euskalkietan ere banabilenez, eta itzulpenak ere egiten ditudanez, horiek denak zenbatuta ateratako kopurua da hori. Nobela bat izan, hiztegi bat izan, saiakera bat edo itzulpen bat izan, zerrenda horretan ber-

din zenbatzen dira, eta ez dira gauza bera. Liburuaren azal-hegalean jartzeko zifra da.

Haur literatura egiten duzu, eta baita helduena ere.

Bai. Hori ere bereizi behar da, niri bereizketa hori gustatzen ez zaidan arren. Gogoratzen naiz hamaika urte nituenean helduen literatura oso maite nuela. Asko irakurtzen nuen —gehienbat beldurrezko eta misteriozko liburuak—, eta zorionez Legazpiko liburutegian bazegoen emakume jator bat, Arantxa izeneko, laguntzen zidana. Inoiz ez zidan trabarik ipini. Helduen liburuak aukeratzen banituen, bada, haiek irakurtzen nituen. Alegia, nik ez

dudala sailkapen horietan sinesten. Uste dut interesa duenak nahi duena irakurri behar duela, eta ez zaiola mugatu behar, gainera. Baina mugaketak merkatuari erantzuten dio. Jende asko joaten da liburu-dendetara halako adinetako neskatoarentzako edo mutilarentzako liburu baten bila. Eta liburu saltzaileei lagungarria zaie kontrazalean jartzen badu "10 urtetik aurrerakoentzat" edo "8-10 urte bitartekoentzat". Eta hori ere onartzen dut.

Dena dela, zenbat dira helduentzat idatzi dituzun liburuak?

Literaturakoak? 35-40 bat. Oraintxe beste bat etorriko da, Elea argitaletxean. ETArek gatazkari heltzen dio, gordin samar. Idazleek urte askoan izan dugu gaia tratatzeko horrelako beldurra, oso idazle gutxi ausartu da. Ni, garai batean, nekatuta nengoen gai horrekin, hain gogaiturik ez nintzela ausartzen; baina duela bi urte harrikada izan nuen, eta, Antso Nagusiaren koroatzea zela-eta mila urte bete zirenean, nobela bat idatzi nuen, Antso Nagusiaren aitzakian ETArek ingurukoa. *Errege hilobia* du izenburutzat.

Idazle bezala eskarmentu handia duenak, liburu horiek plazaratzeko beharrezko dituen argitateekin ere izan behar, ez da hala?

Beno, editore batzuk ezagutzen ditut. Nola-nahi ere, ni, sariei esker argitaratzen hasi zen idazlea naiz.

Asko irabazi al dituzu?

Ez dakit. Beharbada, ez. Baina badago eztabaida sariketek ezertarako balio duten ala ez. Fernando Morilloren oso laguna naiz, eta hura ere sariketei esker hasi zen argitaratzen. Alberto Ladron Arana ere bai, oker ez banago. Orduan, ni sariketen aldekoa naiz. Je-je-je. Baina galdu egin naiz, editoreez zen galdera. Laburtuz, sariei esker hasi nintzen argitaratzen, eta gero, pixkanaka, ezagun samar egiten hasi nintzen mundu honetan,

eta berez argitaratzea izan nuen. Oso saltseroa naizenez, zeharo gai ezberdinak lantzen ditut. Ez dut batere beldurrik zientzia fikziozko nobela bat, edo beldurrezkoa bururatzzen bazait, hura idazteko. Edo sexuari buruzkoa –nahiko gordinak dauzkat, gainera; porno generoan sailkatuak–. Iruditzen zait euskal literaturak denetik eduki behar duela, literatura guztiak duten bezala. Baina horrek, ondorio moduan, argitaletxe ezberdinetan argitaratu behar izatea ekarri du, oraindik ere argitaletxe batzuk fraideen eskuetan daudelako, eta beste batzuk ez dutelako pornografia argitaratu nahi. Beste batzuk ausartagoak dira eta bai, onartzen dizute. Hurrengoak, gazte eta haur literaturan dabilta, eta beste batzuk ez dute halakorik. Nik, denetik idazten dudanez, han eta hemen argitaratu behar izan dut.

Ba al da Euskal Herrian zuk harremanik izan ez duzun argitaletxerik?

Iparraldean eta Araban. Ni, gehienbat, Bizkaian, Gipuzkoan eta Nafarroan ahalegindu naiz.

Horietako guztiakin saiatuko zinen...

Guztiakin ez nuke esango. Asko daude!

Gauza da Editorea idatzi duzula, eta euskal editoreen aurpegirik okerreana agertzen da hor. Zer da, mendeku bat?

Hori galdetu izan didate, eta komunikabideren batean mendekua dela jarri dute ere. Baina nik, egia esan, ez dut mendekua hitza inoiz aipatu. Kritika latzak daude hor. Nire ikuspegitik begiratura, dotore gehiegikeriak egon dira, eta editore batzuek gauzatu dituzte. Batzuek, diot, nire *Editorean* ez da editore bakarra azaltzen. Nahiz eta garrantzitsuena bat bakarrik izan, hainbat azaltzen dira.

Ba al da euskal literaturan zuk deskribatzen duzun halako editore zatarrik?

Pamiela argitaletxeak, Kulturaren aldeko Euskal Fundazioaren babesarekin

JUAN ZELAIA

VI. Saiakera saria

antolatzen du, euskaraz idatzitako edozein gairi buruzko saiakerak edota iritzi lanak zabaldu eta sustatzeko asmoz.

Saria: 6.000 €

Lanak bidaltzeko: Pamiela etxea (Juan Zelaia Saria), Agustindarren industrialdea-Soltxate. G kalea-31013 IRUÑEA.

Abuztuaren 31a arte.

Tel.: 948 326535 / soltxate@pamiela.org / Arauak: www.pamiela.org

2006

Lanaren hitzaurrean esaten da egiazko gertakarietan oinarrituta dagoela. Eta hori esateko, berresteko eta berriro esateko beldurrik ez daukat. Baieztatu egin ditut, eta kontrastatu, nire bizitzan gertatutakoak eta heldu zaizkidan informazioak, egia ote ziren ala ez segurtatzeko, argitaratu aurretik. *Editorean* ez dut ezer asmatu. Hainbatek esan dit zilegi dela asmatzea, e! Baina nik hasieratik esaten nuen ez kontatutakoak egiazko gertakarietan oinarrituta zeudela, ez nuen gauza faltsurik sartu nahi.

Zure liburuak Ur Apalategiren *Gure gauzak* SA dakar gogora. Hark iradokia al da?

Hemen bi katu bizi gara –alegia euskal kulturari, eta gauza hauen berri izaten dugu. Nik *Editorea* argitaratu baino lehen, uste dut euskal literaturako jende gehienak zekiela hori bazetorrela, gauza ezaguna zelako. Zergatik? Jende asko kontsultatu nuelako hori idatzi aurretik. Hamabost idazle, bost editore eta bi kazetari kontsultatu nituen, beraien iritzia eskatuz, beraien bizipenak, kontrastatu ahal izateko. Ur Apalategiren nobela hori ez neukan irakurrita *Editorea* idazten ari nintzenean, baina berarekin egon nintzen, hiruzpalau aldiz, *Editorea* argitaratu aurretik.

Egin zenituzten iruzkin horien gainean zer edo zer jakiterik ba al dago?

Horrelako lan bat idaztearen alde onak eta txarrak komentatzen genituen. Nik uste dut onuragarriak direla. Mingarriak ere izan daitezke –inori ez zaiolako gustatzen honelako kritika gogorra egin diezaioten–, baina onuragarriak ere bai, hemen dotore gehiegikeriak egin direlako. Hemen eroso agertzen garenean-eta, askotan ez ditugu hainbat gauza kontuan izaten, eta

nik uste dut hori nahikoa frogatua gelditzen dela *Editorean*. Gai honen inguruan gerorako lekukotasuna utzi nahi nuen nik. Hemen ez gara izan denak “oi zer jatorrak eta zer onak euskararen alde!”. Zorionez, gehiengoak bai; badira oso guraso jatorrak eta langileak, eta beraiei esker ikastolak jarri ziren martxan, eta abar. Euskalgintzan herria oso garrantzitsua da. Beste herri batzuek ez daukate guk daukagun ekimena. Guk badugu, baina dena ez da arrosa kolorekoa, gauza zatarrak ere badira. Eta literatur munduan ere badira. Bestalde, beste nazio batzuetan oso ohikoak dira honelako lanak; hemen eskandalizatu egiten gara. Orain, egia da ere *Editorean* norbaitek bere burua islatua ikusi dezakeela.

Gurea herri txikia dela zenioen.

Apustu asko egon al dira editorea hau edo bestea izan litekeela esanez eta izena jarritz?

Galdera ausarta da hori. Saiatuko naiz erantzunean ere ausarta izaten. Lan honen berri izan dutenek, gertakariengatik eurengatik, esango nuke %90ak asmatzen zutela nor zen editorea. Editore bakar bat ez dago hor, baina baten gorabeherak agertzen dira gehienbat. Hori nor zen, uste dut mundu guztiak asmatzen zuela. Horrek pentsarazi beharko lioke berari ere. Pertsona horrek pentsatu beharko luke zergatik gauza txarrak aitatzen ari garen honetan, jende gehienari izen jakin batera joaten zaion burua. Nik ez dut aukerarik izan, argitaratuz gero, editore honekin ez bestearekin hitz egiteko. Baina niri gustatuko litzaidake delako editore horiek jakitea gertakaria komentatzen hasi eta, di-da, izenak ateratzen direla. ■

Zelaieta Berri Landetxea

Itsaspe Auzoa

20829 Itziar

Tel: 943 74 28 56 • 655 74 27 06

e-posta: xalba3@euskalnet.net

800 urteko korronte errusiarra

Ivan Aizazovski-ren *Bederatzigarren olatua* (1850), San Petersburgoko Errusiar Artearen Estatu Museotik ekarria.

800 urteko bidaia proposatzen du Bilboko Guggenheim museoan irailaren 3a bitarte bisitatu ahalko den *Errusia!* erakusketak. Ehundik gora artistek egindako ia 300 piezek erakusten dute erraldoia arte kontuetan ez dela lo egon. Eta sortzea ezinbestekoa baldin bada, biltzen jakiteak ere bere garrantzia duela.

NAGORE IRAZUSTABARRENA

ERDI AROKO ERRUSIAN hasten da bidaia, edo beste modu batera esanda, ikonoen aroan. XIII. mendetik XVIII.era Bizantziotik xurgatutako ikono erlijiosoak izan baitziren arte errusiarraren oinarria. Hori bai, Andrei Rublev edo Dionisii bezalako ikonogile handiek eredu bizantziarrari euren estiloa eranstu asmatu zuten, Aintzira Zuriko San Zirilo Monasterioko ikonostasioari dagozkion panel ederrak lekuko.

Baina arte sekularraren txanda iritsi zen XVIII. mendean, Pedro Handiak, San Petersburgoren bidez, Mendebaldeari atea ireki eta Eliza Ortodoxoari itxi zizkionean. Bere ezkon-biloba Katalina Handiak, Europako ereduari jarraiki, arte sistema akademikoari eman zion bide. Levitski edo Shubin-en nobleziaren erretratuak edo Alekseiev-en paisaiak azpimarra daitezke garai honetan.

XIX. mende hasieran erretratu erromantikoak eta nekazal eszenak nagusitu ziren Aiva-

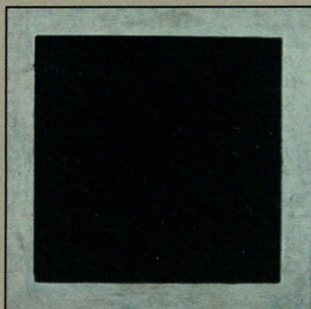
zovski edo Kiprenskiren lanetan. Maila eta zabalkunde handia izan zuen urteotan Errusiar arteak, eta sarritan Europako artisten garenaren aurrekari ere izan ziren. Baina mendeak aurrera egin ahala korronte akademiko ofizialek alde eginez, Ibiltariak izeneko taldea nagusitu zen. Izenak dioen moduan, artistok erakusketa ibiltariak antolatzen zituzten artea nobleziatik urrundu eta herriari hurbiltzeko. Ilia Repin, Ivan Kramskoi, Isaac Levitan eta gainerako taldekideek gai sozial berriak sartu zituzten artean, baina egia da esperimentazio formalean ez zutela bide luzerik jorratu.

Bildumagileei omen

Hautura formala abangoardiekin etorri zen, eta abangoardiak XX. mendearekin batera. Artistei meriturik ukatu gabe, bildumagileen garrantzia azpimarratzen du erakusketaren bosgarren atalak: Sergei Shchukin eta Ivan Morozov merkatarien bildumetako lan esangu-

Ezkerretik eskuinera eta goitik behera: Andrei Riabushkin-en XVII. mendeko merkatari familia bat, 1896; Aristarj Lentulov-en Mosku, 1913; Kazimir Malevich-en Karratu Beltza, 1930; Eric Bulatov-en Krasikov kalea, 1977; eta Isaac Brodski-ren V. I. Lenin Smolnin, 1930.

ratsoak jasota —Gauguin, Matisse eta Picasso-ren lanak, esaterako—, bildumagile hauei Mendebaldeko korrante berriak Errusiara ekarri izana aitortzen zaie. Ez da ahaztu behar, aipatutako Katalina Handiak ere lehenago bilduma bikaina osatu zuela bere Ermitagean.

Bildumok eragin handia izan zuten artista errusiarrengan, baina ez euren izaera ezkutatzeraino: korrante berrien eta errusiar tradizioaren arteko sintesia egitea lortu zuten, errusiar folklore eta literaturatik ateratako gaiak erabiliz, adibidez. Nahasketaren emaitza oso anitza izan zen, Malevichen muturreko abstrakzioetik hasi eta hain ezaguna ez den Lentulov-en paisaia kubistetaraino. Kubofuturismoa, Suprematismoa, Konstruktibismoa... Muturreko mugimenduen garaia izan zen XX. mendearen hasiera, baina errusiarrek ez zioten inoiz erabat uko egin euren tradizio figuratiboari, are

gutxiago 1917ko iraultza sozialistak artea erreallitateari begira jarri zuenean.

Propaganda baino gehiago

1934an arte-doktrina ofiziala ezarri zen Sobietar Batasunean eta Errealismo Sozialista bezala ezagutzen den aroa hasi zen horrela. Guggenheimeko erakusketak, puntu honetan, topikoak hautsi nahi ditu. Estilo hau propaganda politiko huts gisa hartu da hainbatean, baina ikusgai dauden piezek aberastasuna eta talentua erakusten dute. Brodski edo Deineka bezalako artistek, esaterako, komunismoarekiko fideltasuna mantendu zuten euren obran, baina norberaren ikuspegi bereziari uko egin gabe. Korrante ofizialetik kanpo ere, Korzhev edota Kalakov-ek forma eta gai pertsonalak aztertu eta garatu zituzten, Stalin hil ondoren bereziki. ■

BERTOLT BRECHT
Kaukasiar kreazko bonobila

itzulpena: itxaro borda

Théâtre des Chimèresen laguntzarekin ARTEZBLAik argitaratua · YORICK liburutegian lortu ezazu · 944 795 287 · www.libreriayorick.com · info@libreriayorick.com

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Pop-rock dotore bezain bizia

Berrizko laukote honek ustekabe handia hartu zuen Metak diskoetxeak atek itxi zitue-nean. Hala ere, konbentzimendu handiz erabaki zuten diskoa egitearen prozesu guztia beraiek hartzea eta jauzia bakarrik egitea. Oso lan txukuna kaleratu dute, orain arteko anitzena. Dagoeneko badakite zer nahi duten eta etxeko marka den pop-rocketik aldendu gabe beste doinu batzuk ere beraien eremura hurreratu dituzte: hala nola, rock&rolla (*Seiko belaunaldia*), Ariel Rothen saga elektronika zipriztinekin ezkonduko lituzketen *Superstar* eta *Gauaren garen heinean*, edota *TV Show* kañeroa idatziz. Bestalde, aztiak dira kantuei melodia oso bereziak, harrapatzen zaituzten erritmoak eta gitarra aberatsak janzten, Britainia Handiko pop-rock dotoreena aberastuz edota Euskal Herriko pop-ari buelta erdi emanez. **I**

Jauzia

Sei Urte

ESTOLDETAN

Iraupena: 36"37"
10 euro

SEI URTE

«Abestia entzulearen bizitzaren parte izatea da musikariaren ametsa»

Zuetako batzuk Martxoak 31 taldean ibili zineten. Orain, 6 urte taldean. Zer esanahi du denborak?

Izenak zirkunstantzialak dira, ez diogu denborari garrantzi gehiegirik ematen, nahiz eta egia esan gure lehenengo abestietan sarri agertzen zen gai bat zen. Batek daki! Agian inkonszientean daramagu, bizitza denboraren joana besterik ez da, ezta?

Zelako jauzia izan da Estoldetan sortzea? Zer abantaila eta desabantaila ditu?

Jauzia handia izan da, artistikoki eta egindako lanean ere. Abantailak asko izan dira, prozesua gure gain izatean guztiaren kontrola izan dugulako, eta desabantaila handiena denbora gehiegi galdu dugula musika ez diren asuntoetan. Musika talde batentzat egokiena abestiak egin eta jotzea da, baina autoprodukzioan beste mila gauzataz ere arduratu behar zara eta indarrak dispersatzen zaizkizu.

Hitzek metafora oso gutxi dute eta erabat zuzenak dira, baita musika ere.

Bai, aurreko diskoekin alderatuta alderik nabarmena da. Hitzetan eta musikan zuzen jo dugu, gauzak argi egin eta esanez, mozorrorik gabe.

Nahiko zenukete zuen kantuekin norbaitek *Abesti galdak*-en esaten duzuen sentipena izatea? Zer behar du kantatu batek hori lortzeko?

Bai, noski! Abesti batek ezin dezake gehiago lortu.

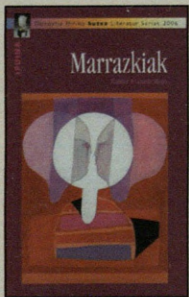
Abestia entzulearen bizitzaren parte izatera helduz gero, ez da inoiz hilko eta hori da musikariaren ametsa. Hori lortzeko, abestiak transmititzen duena entzuleak propio sentitu behar du, musikoak soilik doinua jarri balio bezala.

Disko honetan beste sonoritate batzuk gehitu dituzue: rock-and-rolla, ukitu elektro-dantzagarriagoak, rock kañeroagoa...?

Bai, ez dugu beti berdina egin nahi. Aurreko bi diskoen artean bazegoen aldea eta oraingoan ere. Gitarren soinua erabat eraldatu dugu, ahotsaren tratamendua, estilo ezberdinak sartu ditugu... Gorputzak eskatutakoa egin dugu eta ezin gusturago gaude.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Marrazkiak**Xabier Etxaniz
Rojo**

KUTXA FUNDAZIOA

41 orrialde
7 euro**Donostia sarien
ipuin irabazlea**

Donostia hiriko Kutxa literatur lehiaketan aurtengo ipuin-saria jaso duen kontakizuna da Xabier Etxaniz Rojoren *Marrazkiak*. Duela egun batzuetatik goizero taberna txoko batean biltzen diren berrogeita hamar urte inguruko gizona eta emakumea ditu protagonistak. Maitemindu egin dira. Sutsuki, gainera. Nolanahi ere, biak ala biak dibortziatuak daude beren aurreko bikote-kideengandik, sufritutakoak ez daukate ahazturik, eta horrek guztiak eragiten die maitemin honetan poliki joaten saiatzera. Zuhurtzia, dena den, ez da barruan duten suaren lagunik onena. Sentimendu bizi

horrek eskatzen die, pixkanaka, nolabaiteko urratsak ematea. Hala, afizioz marrazkilaria dela gizonak esatea nahikoa izango da, emakumeak bera marraz dezan eskatzeko. ■

**Ia desagertu den
hartzari buruz**

Migel Mari Elozegi biologo eta baso-teknikari leitzarrak idatzitako liburu honen izenburu zehatza *Hartz arrea Pirinioetan: biologia, kultura eta kontserbazioa* da eta, hain zuzen ere, egileak hartza arrearekiko alor horiek guztiak ukitzen ditu bere lanean. Pirinioetako animalia basatien artean handiena eta indartsuena izaki, betidanik eta arrazoi askorengatik nabarmendu izan den espeziea da hartz arrearena. Giza-kiarekin batera milaka urtetan bizi izan den arren, gure arbasoek beren arbasotzat hartu eta miretsitako piztia sakratua izatetik, gorrotatutako etsaia izatera iritsi da, gure antzeko elikadura duelako eta gizakiok etxekotutako animaliak, tarteka, harrapatu izan dituelako. Horri gehitzen bazaio azkeneko ingurumenaren aldaketa, ondorioa ez da harritzekoa: iraungi ez den arren, kontserbatzen arrunt zaila da. ■

**Hartz arrea
Pirinioetan****Migel Mari Elozegi**

ELKAR

228 orrialde
23,75 euro**Eskola-antolaketa****Karmele Bujan Vidales,****Pello Aramendi Jauregi**

UDAKO EUSKAL UNIBERTSITATEA

262 orrialde
17 euro**Ikastetxe batean kargua hartu
aurretik jakin beharrekoak**

Karmele Bujan eta Pello Aramendi EHUKo irakasle doktoreen artean osatutako liburu hau hezkuntza-erakundeetan lan egiten dutenei dago zuzendurik. Ikastetxe, eskola zein ikastolako moldaketak, hobekuntzak eta berrikuntzak behar bezala egiteko ikasi beharra dagoena du gai. Alegia, zuzendaritza taldea aukeratzeko eta aldatzeko prozesuak, irakasleen arteko koordinazioan eragiten duten faktoreak, ikastetxearen planifikazio-prozesua, bertan berrikuntza bultzatzeko estrategiak, talde-lana dinamizatzeko teknikak eta gatazken konponbidea. Izan ere, zuzendaritza taldearen esku dagoenez heziketa-erakundearen etorkizuna, osatzen dutenen formazioa ezinbesteko da, kargua hartu aurretik nahitaez betetzekoa. ■

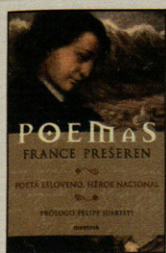
**7-10 urte bitarteko
haurrentzat**

Alaitz Olaizolak sortu eta Jesús Lucasek marraztu duten ordu laurden inguruko antzezlan honek Eguzki Sistemako zortzi planetan zehar bidaia txiki bat egitera gonbidatzen gaitu, ea zer ondorio ateratzen ditugun. Aurretik, ordea, berebiziko garrantzia duen galdera egiten du: zer gertatuko litzateke, egunez egun kutsatzen ari garen gure Lur planeta erabat kutsatuz gero? Nora joan beharko genuke bizitzera? Antzezlanean ematen zaio horri erantzuna. Antzezleak, honokoak izan daitezke: arnasa hartu ezinik dabilzan neska-mutikoak, eta Lurra, Merkurio, Artizarra, Marte, Jupiter, Saturno, Urano, Neptuno eta Pluton irudikatzen dituztenak. Halere, 13 lagunentzako pentsatutako antzerki lana den arren, antzezlanean parte hartzen duten haurren kopurua nahi adina handitu daiteke, aldaketa txiki batzuk eginez gero. ■

**Non biziko
gara?****Alaitz Olaizola,
Jesús Lucas**

EREIN

72 orrialde
10,50 euro

Poemas

France Preseren

MEETOK

182 orrialde

Heroi nazionala den poeta esloveniarraren lana

Felipe Juaristiren hitzaurrea eta Juan Octavio-ren azken hitzak eta gaztelaniazko itzulpena ditu France Preseren (1800-1849) poeta esloveniarraren olerkirik gogoangarrienak biltzen dituen liburuak. Meettok argialetxeak kaleratu du. Poemak, eslovenieraz eta gaztelaniaz agertzen dira. France Preserenek zuzenbide ikasketak egin zituen, legegizon bezala asko iraun ez bazuen ere, bere garaiko gizarteaz eta moralaz egin zituen kritikengatik agintari politiko eta erligiosoak zeharo haserretu zitzaizkiolako.

1846 arte ez zioten bulego independente bat izateko baimenik eman. Eta Esloveniako heroia nazionala bilakatu zen poeta, mindurik eta bere herriaren patuagatik larri hil zen 1849an, pobrezian eta zirrosiak jota. ■

Hark edo honek idatzitakoak, eta hormetan ikus daitezkeenak

Aldizkari berri honetakoekin harremanetan jarri nahi duenak, ostiela@euskalnet.net-era jo behar du. Horrekin nahiko garbi gelditzen da *Paperak*. *Paretak* atzean dituenen jatorria. Bere mamiari dagokionez, Umberto Eco, Carlos Frabettik, sup Marcosek, Nicanor Parrak, Pilar Cristobalek, Antoine de Saint-Exupéryk, Iñaki Seguroлак, Eduardo Gleanok, Victor Hugok, Rubert de Ventosek, Txiki Lauzirikak, Pio Barojak, Mario Gaviriak eta beste idatziak, eta kaleko hormetatik jasotako irudi eta esaldiak. ■

Paperak. Paretak

Batzen artean

PAPERZALEAK KE

30 or. / 2 euro

XABIER MENDIGUREN ELIZEGI

«Guztiz lotsarik gabe aritu naiz ipuinok idazten, 'inpuđiko'»

Arima enkoniatuak deitu dituzu. Arrazoa?

Hiztegian datorren hitza da "enkoniatu", sumindu eta tristatu adierekin. Ipuin hauek bigarren esnahai horrekin lukete lotura, malenkoniaren zentzuan edo. Horrez gain, hitz joko gaiztoagoetarako bidea irekitzen du, noski, baina hor norberaren kontzientziak edo maleziak agintzen du..

Zure azken liburu honen ezaugarri nagusia?

Guztiz lotsarik gabe aritu naizela ipuinok idazten. "Inpuđiko" hitza datorkit gogora. Oro har, gorpuzta nahiz sentimenduak erakusteak sortzen ahal digute herabetasun hori, bigarrenak gehiago lehenak baino. Bada, nire pertsonaiek striptease emozional osoa egiten dute, eta batzuek gorputzarena ere bai. Erregistro aldaketa bat ekarri dit honek, ni izatez aski herabea bainaiz kontu horietarako. Bestalde, pertsonaia emakumezkoak sortzen eta haien barruan sartzen saiatu naiz. Lagun batek aipatu dit, adarra joz, ea nire alderdi femeninoa askatu dudan; ez dakit hala den, baina, dena dela, gustura aritu naiz langintza horretan eta pozik nago emaitzarekin.

Zer alde dute ipuinok *Bihotz gosetien kluba*-koekin?

Alde batera utzi dut haietan erabilitako tonu jostalaria, han-hemenka umore-ukituak sartzeari uko ezin egin izan diodan arren. Istorio sentimentalak kontatzera jo dut, pertsonen barrenean arakatzen, isiltzen direnak ozenki esatera, eta hor umore doinuak ez zuen hain ondo ematen. Baina, kasualitatez, aurreko liburuan *Trip*, kartzelako bisitaren ipuin serioa zen salbuespena. Eta hemen ere bada politika-ukitua duen ipuin bat, *Hankapalo*, eta horixe da ironia eta zinismoa agertzen diren istorio bakarra.

DANI BLANCO

Grinak eskatzen duena betetzerik ez dagoenean

Drama-komedia jokoa erabili du Xabier Mendiguren Elizegik *Arima enkoniatuak* izenbu-

ruko liburuan agertzen diren lau ipuinak idatzekoan. Egilearen ustez, zer nahi dugun ondo bagenek, egoera bakoitzaren on-gaitzak neurtu eta erabaki onuragarriena hartuko genuke beti; baina kontraesankorrrak garenez, sarritan ez dugu horrelakorik egiten. Eta horixe da ipuin horietako protagonisten ezaugarria, beren nahien eta besteen desiren artean igeri dabiltzala, biktima eta berrero aldi berean. *Gutun hau*, aurreneko kontakizunean, bere ikasle gazteaz maitemintzen den irakasle helduak bizi behar izaten duena agertzen du; *Tximeleta ex bezala*-n, musika talde baten partaide biren eta beraietako baten neskalagunaren arteko triangulu ezinezkoa; *Hankapalo*-n, berriz, lagunaren sexu-arrakastak ematen zion

Arima enkoniatuak

Xabier Mendiguren Elizegi

ELKAR

206 or. / 15,05 euro

inbidia bultzaturik, bestearen bizitza hondatzeko egin zuen lotsagarrikeria azaltzen duen gizonarekin egingo dugu topo. Eta *Arrautza frijitua* izenburukoan, bizitzaren erdialdera iritsitako emakume bik, ernalkuntza zentroan daudela, elkarri kontatzen dizkioten gaztetako kontuekin: nerabe zela gizon zahar batekin egindakoa bezala, beherakoa zuelako zaindu zuen mutilarekin ezinezkoa izan zena. ■

egileari galdezka

Ezpalak

KATIXA GARATE

Maskarada

antzerki taldeak *Picasso 1937, historia del Guernica* antzezlan estreinatuko du ekainaren 24an Miamin (AEB). Egile askoren testuak ditu oinarri (Federico García Lorca, Antonio Machado, Miguel Hernández...) Karlos Panerak zuzendutako lanak. Iñaki Urrutiak, Josune Carracerok, Gorka Mínguezek, Alfonso Díezek eta Imanol Rodríguezek jokatu dituzte rol nagusiak.

Yakuza Bizkaiko musika taldea nagusitu da Bilbo Hiria pop-rock lehiaketan. Post rock estiloa jorratzen duen taldeak, halaber, Estatuko bandarik onenaren saria jaso du. Hala, diskoa grabatu ahal izango du eta 6.000 euro eskuratuko ditu.

Ruben Sanchezek *Araba, bertso histori ezberdin bat* liburua argitaratu du Arabera argitaletxearekin. Arabako bertsolaritzaren ibilbideari errepasoa egin dio, hainbat kontakizun, iritzi eta testigantza jasoz.

Jose Maria Gonzalezek (Oñati, 1969) *Txorixak galduta* egozian euskarazko dokumentala estreinatu du Bilboko Multicines aretoetan. Egungo bizimodu azkarraren kontra, lurrari lotuta, baserrian bizi direnen aldeko aldarria egiten du filmak.

Musikaire Elorriion bederatzigarrenez

EGITARAU ZABALA apailatu dute Elorriion datozen asteetarako. Bederatzigarren urtea du *Musikaire* kultur jaialdiak eta aurtengo egitaraua ohi baino mardulagoa izango da, Elorriok 650 urte bete dituela ospatzeko. Dantza garaikidea, pop nahiz folk musika eta kale antzerkia izango dira. Uztailaren 28a bitarte, ekitaldi andana izango da asteburu oro Elorrioko eliza, jauregi eta plazatan. Besteak beste, Lila Downs kantari mexikar-amerikarraren, The Clientele Londresko pop taldearen eta Benito Lertxundiren kontzertuak, La Barraca de Colon (Espainia), Los Zarabela (Argentina) eta La Galera Encantada (Argentina) antzerki taldeen emanaldiak eta Cesc Gelabert dantza konpainiaren saioa.

Sobietar Batasuna zuri-beltzean

ARGAZKIGINTZA SOBIETARRA izeneko erakusketa paratu dute Zarauzko Photomuseumen. Mark Markov-Greenberg, Aleksandr Rodtxenko, Lev Borodulin eta beste askoren 100 argazki inguru bildu dituzte, eta horien bitartez 1920tik 1960a arteko bidaia egiten da, Iraultza ondorengo errealismo sozialistaren hastapenak, II. Mundu Gerraren

Ainhua Garmendia sopranoak hauxe esan zion Haberi: «Usted, opera gero eta herrikoia bihurtzen ari dela. Garai batean askoz ere elitistagoa zen gaur egun baino. Antzokietan gero eta gehiago ikusten da jendea bakero eta zapatilekin jantzita, eta hori oso ondo dago. Prezioak ere ez dira hain garestiak, behintzat ez hainbeste Europa mailan».

Julio Arriaga pintoreak adierazpenok egin zizkion Deitari: «Arteak 'mundutxoan' dagoen jendearentzat izaten jarraitzen du. Zinema eta eskultura zabaltzen ari dira, baina pinturarekin ez da hala gertatzen ari».

Mikel Valverde ilustratzailea Zazpikan: «Gero eta gehiago menderatu ofizioa, libreagoa zara, aukera kreatibo asko irekitzen baituzu».

Ruper Ordorikak Diario de Noticiasi: «Krisialdi baten erdian gaude, eta ganoraz jakatu behar dugu, ongi pentsatuz. Batzutan, minoriak garenok, gure tranpetan erortzen gara. Gutxiengo izaki, are minoritarioago nahi dugu izan, oso selektoak gure alorrean. Eta gero edozein kolpe hartuta, hondoratu egiten gara. Oso erabaki sendoak hartu behar ditugula uste dut».

Dive Tarpoon Urpekaritza

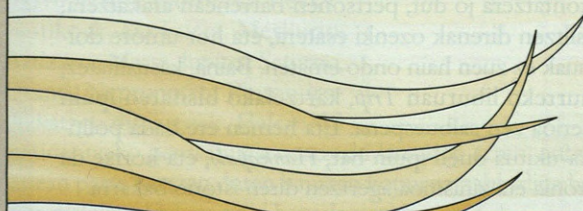

Kirol portua, A7 lokala • 48992 Getxo • Tel / Faxe: 94 4912577
e-posta: divetarpoon@euskalnet.net • web orria: www.divetarpoon.com

Iurdesleria

ileapaindegia

La Salle, 8
20140 ANDOAIN
Telf.: 943 300 360

ARANTXA MUNDUATE/XDZ

Lehen Euskal Herri osoko eskolartekoa

Ekainaren 24an Altsasuko Burunda pilotalekuan jokatu den Euskal Herriko Eskolarteko Bertsolari Txapelketa mugarrizko izango da bertsolaritzaren hedapenean. Izan ere, Zuberoaren parte-hartzeari esker, lehen aldiz Euskal Herriko herrialde denek izango dute ordezkaritza. Txikien mailako saioa 11:00etan hasiko da, eta 13:00 aldera sariak banatu eta elkarrekin bazkaltzeko aukera izango dute inguratutako denek. 16:00etatik aurrera jokatu da handien mailako saioa. Hurrekin egindako lanetik etorkizun hurbilean herrialde denetako bertsolari helduak plazaz plaza entzun ahal izan ditzagula!

gordintasuna eta Gerra Hotzaren garaia irudietan laburbilduz. Photomuseumeko areto nagusian ikus daiteke erakusketa uztailaren 2a arte.

Antzerkia kalean Donostian

UDA HASTEAREKIN, kale antzerkiaren sasoia hasi ohi da Donostian azken urteetan. Aurten ere hitzorduari eutsiko diote. Irailaren 17a arte hamahiru konpainiak 15 ikuskari eskainiko dituzte Donostiako auzoetako plazetan, bertako kultur etxeen ekimenez. Besteak beste, Euskal Herriko Trapu Zaharra, Azulkillas eta Markeliñe, Txileko La Gran Reineta eta Armeniako Jashgawronsky Brothers taldeek egingo dute antzerkia kalean. Abuztuan ez da emanaldirik izango eta uztailan Antzerki Azokaren baitan kale ikuskizun gehiago izango da..

Zoroen ontzia. Stultifera

*Navisak hirietara ondo egokitzaren ez ziren zoroak hiritik aldentzen zituzten itsasontziak ziren. Dirudienez, zoroek hiritik hirira bidaiatzen zuten ontzietan, harik eta ospitaleak sortu ziren arte. Gaixotasun mentalak historian zehar bidaia luzea egin du eta horixe jaso du Bilboko Medikuntza eta Zientzia Historiaren Euskal Museoa *Stultifera Navis*.*

Bidaia irudikorra gaixotasun mentalaren historian zehar erakusketan. Ekainaren 30a arte dago ikusgai Leioako Campusko Liburutegi Zentralean.

Danbaka.com Debagoienan

Bailaran dauden musika talde anitzaren eta horien inguruan sortzen diren ekimen guztien berri emateko asmoz, www.danbaka.com webgunea sortu du Goiena Komunikazio Zerbitzuak kooperatibak. Bertan, izen bereko musika lehiaketaz eta oro har musikaz informazioa emateaz gain, nahi duten musika taldeek bloga ireki ahal izango dute. Blogean taldeek argazkiak, abestiak mp3 formatuan eta bideoak kargatu ahal izango dituzte. Dagoneko, Radio Wings, Golpe de Estado, Muted eta Potemkin taldeek bloga zabaltzen dute, besteak beste.

DONOSTIA

Ekainaren 30etik uztailak 9ra arte, Gipuzkoa Plazan

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

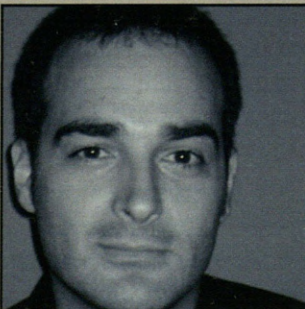
EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	* IZENA		▼	Oilar gazteak		▼	Amuko erakargarri		▼	Zirritua		▼	Arabako kuadrila	
	Aletegia			Aukeratzea			Tantalioa			Gauza				
	▶			▼			▼			▼			▼	
	Talaiaiko jagole		▶											
	2													
Astariak	▼	Beldurra	▶	▼			Interjekzioa		▶					
Balio handikoa		Zikina					U birritan							
▶		▼					▼			Iridioa		▶		
										Euskal erakunde				
Titanioa	▶		Aintzira	▶					Alderdi karlista	▶	▼			
Palestinako lurraldea			Adar						Gipuzkoa-ko herria					
▶			▼	Harrapaezak!	▶		Izaniko		▶	▼			Euskaraz eta kitto!	
				Iodoa			Norat atzizkia							
* DEITURA	▶			▼			▼						▼	
Beharra														
▶				Gauza, gai	▶						5. eta 2. bokalak	▶		
				Bokala							Nitrogenoa			
Kaltzio oxidoa	▶			▼		Pl., pisu unitatea	▶			▼				

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Askotasun. 2.- Jaurtiketa. Bizkaiko ibaia. 3.- Una, neka. Har ezazu! 4.- Boroaren ikurra. Zein unetan? Herri hizkeran, eta. 5.- Ez ezin. Euri xuri. 6.- Musika nota. Jantzi mota. Röntgen. 7.- Meatzeak. Multinazional ezaguna. 8.- Galdu aditzaren oina. Biloak. 9.- Landare mota.

GOITIK BEHERA

1.- Danbor mota. Germanioaren ikurra. 2.- Naizen honek. Bost bider bi. 3.- Labore hautsa. Hitz. 4.- Errepikatuz, txori mota. Emakume izena. Bokala. 5.- Eskaini eta ez eman. Ogi egile. 6.- Bokala. Entzuteko moduan. Lotan. 7.- Ez du entzuten. Atsegin. 8.- Hunkitu. Joan den urtea. 9.- Sodioaren ikurra. Haitza, harria.

1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Sudokua

9x9-ko laukian hutsik dauden gelaxkak bete behar dituzu 1etik 9ra bitarteko zenbakiak idatziz eta kon-tuan izanik zenbaki bakar bat ere ezin duzula errepi-katu errenkada eta zutabe berean, ezta dagokion 3x3-ko laukian ere.

		3	9	8				
		2	3					
			6			7	2	
9				6				4
	5						6	
3				4				9
	3	7			9	6		
					8	4		
				3	6	1		

Bost bider bost

Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu.

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

1. Erretegia.
2. Basapiztia mota.
3. Nafarroako udalerrria, Erriberriko merindadean.
4. Esan, hitzez adierazi.
5. Deitore, auhena.

Kike Amonarrizen umorea

Txiste hau 1978. urteko *Gure Almanakatik* hartua da. Bertan idatzita ager-tzen den modu berean eskainiko dizuet. On egin!

Erasia baliosak

- Errak, Petan, barda ohoina sartu zau-kuk etxean!
- Ba, zera! Eta zer hartu dautzue?
- Deusik ez! Iziturik ihesari eman baita.
- Nolaz hori?
- Gure Katalin, arrabotsa aditzearekin beti-bezala, gainetik beherekoari eta marru-maz erasian hasi zakok. Uste zian ni nintzala mozkorra heldu ostatutik etxerat!

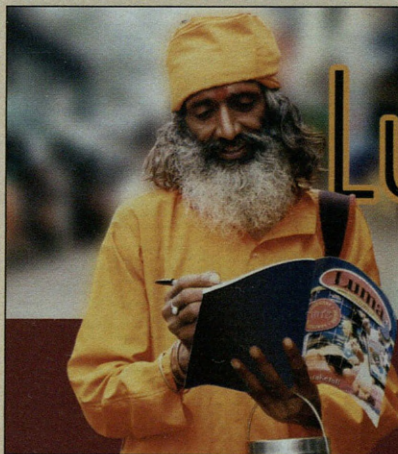
Soluzioak

A	V	Z	T	O	N	I	E	R	E
G	A	L	E	I	L	E	A	K	
O	I	K	A	K	E	A	M	E	
R	A	V	A	G	O	N	A	L	
T	A	H	A	L	E	L	U	R	
B	N	O	I	Z	T	O	R	I	
A	K	I	T	O	R	I			
T	I	R	O	A					
A	N	I	Z	T	A	S	U	N	

2	1	6	3	7	5	4	8	6	9
7	4	3	8	1	5	2	9	6	3
5	8	6	2	4	9	7	3	1	5
9	7	4	5	8	6	1	3	2	9
3	1	6	2	4	5	8	7	9	3
2	5	4	8	9	7	3	6	1	5
9	7	8	1	6	3	2	5	4	8
8	9	1	6	5	4	7	2	3	1
5	6	2	3	7	1	9	4	8	6
7	4	3	9	8	2	5	1	6	3

1. Labea. 2. Azken.
3. Beire. 4. Erran. 5. Alene.

K	A	N	O	T	E	A	R	E	A	
L	A	N	A	I	E	K	A			
Z	U	B	I	Z	A	R	E	T	A	
G	A	Z	A	T	O					
T	I	L	A	K	U					
B	A	L	I	O	T	S	U	A		
M										
T	A	L	A	I	A	R	I			
B	I	H	I	T	E	G	I	A		
Z										

Lumanonahi

HARPIDETZAK
 © 943 37 15 45 - www.argia.com/luma - luma@argia.com

+ *lumatxo*
hauvrentzako gehigarria

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ARGAZKIAK ETA TESTUA:
UNAI AGIRRE

Hernani (Gipuzkoa)

Ereñotzu inguratzen duten bost tontorrak

San Antonio festak bukatu berri dira Hernaniko Ereñotzu auzoan, eta herriko San Joan jaiak, berriz, hastear. Aukera ezin hobea Oindi, Adarra, Agina, Urdaburu eta Arrondon barrena egiteko, alegia, Ereñotzu inguratzen duten bost tontorrak igotzeko. Etengabe gora eta behera ibiliko gara. Baina mendia lasaiago hartzen dutenentzat ere oso polita da gaurko ibilbidea: hauek bide erdia egitea aski dute gozatu bat hartzeko. Txirrita bertsolari handiaren jaiotetxea, sarobeak, mairubaratzak, trikuharriak... Bada zer ikusia bidean. Eta ondorenean, indarrak non hartua ere bai.

Oindi, igoko dugun lehen mendiak Hernanialdearen ikuspegi ederra emango digu.

Hernanitik Goizuetara bidea hartu (GI 3410) eta 10 minutuan iritsiko gara Ereñotzuko plazara. Urumea ibaiaren ertzean, auzoak aparteko izaera gordetzen du. Hizkerak seinale du Nafarroako muga bertan dena. San Antonio eliza erdian dela, Irrintzi taberna eta Ur Mia elkarteak auzo giroa bero mantentzen dute. Txirrita eskolak eta ondo kostatuta egindako etxe berriek aurrera begira ere bizitza ziurtatuko ahal diote!

Hamaika artista eman ditu auzoak: Txirrita bertsolari handia bertan jaio zen, musika munduan puntan dabil-tzan asko ere bertakoak dira, indarber-ritutako korua du...

Hortik aurrerako deskubrimen-duak arratsalderako utzita, San Anto-nio eliza ondotik ekingo diogu ibilbi-deari, errepidean gora. Aurrera jo eta berehala Latxe, Txirrita jaiotzen ikusi zuen parajera iritsiko gara. Bidetik pixka bat ezkerrean irtenda, Latxe Zaharraren pareta kondarrak ikusi eta bertsolariaren bustoari agurra kantatu-ko diogu. Errepidera itzuli eta aurrera, Abillats-ko zentral zaharrera iritsiko gara eta hor utziko dugu errepide nagusia, Zentral aldera doan zubia gurutzatuta.

Akazi, pinu, eukalipto eta haritz artean aurrera egingo dugu pistan, sudurra eta begiak esnaraziz. Pista, errepide nagusiaren paralelo doa eta Ubarroto eta Bezkite baserriak ikusiko ditugu goitik.

Altzusta baserria ezkerrean utziz, paralelotasuna ahaztu, eta eskuinera egingo dugu bidegurutzean. Altzusta-koa dugu gaur ikusiko dugun lehen sarobeia.

Aurrera jarraituta, Esolamakil sarobeia pasa eta pistak eskuinera bira egingo du, baina guk zuzen jarraituko dugu, pista zaharragoan aurrera, eta Zulueta baserrira iritsiko gara, abiatu eta ordubetera. Hona beste sarobeia.

Zuluetan gora Urnietako Besabi jatetxetik datorren pistaraino egingo dugu eta bertan eskubira hartuta Oindi eta Adarrarako bide gurutze nagusira. Ezkerrean Adarra dugu eta eskuinera Oindi. Ekin diezaiogun, Oindi igotzeari. Pistan eskubira joko dugu, Oindiko atakara iritsi arte. Ataka pasa eta malkar gogorra igo beharko dugu, baina tontorreko bistak merezi du. Itsasoari begiratu bat bota eta

Sanson Harri. Kondairak dio Sansonek Arano herria egiten ikusi zuela urrutitik: "horrelako parajean herria!" haserretu omen zen eta abailarekin harri handia bertara bota omen zuen. Bota aurrean irrist egin eta harria Aballarri azpira erori zitzaion, ordea, aranoarren mesedetan.

behera egingo dugu, oraindik bide luzea dugu eta.

Aballarri eta Adarra

Oindi jaitsi eta Besabitik datorren pista zeharkatuta, orain beste aldera joko dugu, Adarra aldera. Bigarren pista zeharkatu eta gora egingo dugu zuzen, Aballarriara. Aballarri eskubi aldetik zeharkatuko dugu,

bost tontorren ordezi sei egin nahi ez ditugunok behintzat. Magalean Arleorreko mairubaratza, eta aurre-rago Sanson Harria ikusiko ditugu. Iturrigoxoko borda pasa eta zuzen egingo dugu gora. Tximista mairu-baratza ere pasa eta ekin gogor Adarrakoz azken maldari, ibilbideko hirugarren ordurako menperatuko dugu eta.

Txirrita hil zela 70 urte

Jose Manuel Lujanbio 1860an Latxe baserrian jaio zen, gaurko ibilbidea hasi eta bukatuko dugun inguruan. 13 urte geroago, berriz, Erreterriako Txirrita baserria joan zen familia osoa eta hortik hartu zuen ezizena.

Hargin oso ona omen zen, ari-zen zenean. Bere lan filosofia esaldi honetan laburbiltzen zuen: "lan asko ez dek ona. Eta gutxi ere ez dek, ba, ederra. Onena batez!".

Pello Errota, Hernaniko Olegario eta bere garaiko gainerako bertsolariekin herriz herri ibili zen bertsotan. Paulo Ttikia izan zen Hernaniko bertsolarietan, maisu zaharrek kantatu zuen azkena. 1936ko Txapelketa Nagusia irabazi zuen, eta idazten eta irakurtzen ez bazekien ere, utzi duen bertso jarrien altxorra aberatsa da kopuruz, eta parekorik gabea mailaz—denak eskura dituzue www.armiarma.com helbidean—. Harrigarria da, gainera, bertso jarri hauetako askok duten pisu historikoa eta gaurkotasuna, aldi berean. Zorrotz eta sakon, jolasti eta kritiko... hirurogeita hamar urte eta gero bizirik dagoen oroi-mena da Txirritarena. Bi bertso hauetan lehen plaza du gogoan, Ereñotzukoa:

Milla zortzireun irurogei ta
amalauro urte urrian,
lenengo plazan kantatu nuen
nik Ernani'ko lurrian,
San Antonio deitzen diyogun
ermita baten aurrian,
lagunak alkar ixtimatuaz
lengo oitura zarrian.

Gazte-gazterik asi nitzan da
orañdaño bitartian
zenbait umore eder jarri det
Kantabria'ko partian;
pixka batian ez naiz aztuko
sartuagatik lur-pian,
nere aitamenak izango dira
beste larogeit urtian.

Apustutik, auzoko festetara

EREÑOTZU auzoa inguratzen duten bost mendiak igotzeko kapritxoa zuen Aritz Zerainek, eta ez kosta gabe, baina konbentzitu ninduen. 2001eko irailean egin genuen zita Ereñotzun eta egun pasarako pronto irten ginen, bidea zenbat luze zen ondo jakin gabe. Lehen ibili hura lasai egin genuen bokadilo, zahato eta guzti eta 9 orduren bueltan. Huraxe izan zen hasiera, eta ingurukoentzat akuilua: auzoko eta inguruko jendea marka nork jarriko hasi zen, eta ginen, eta hasieran oinez egiteko bidea zena korrika apustu bihurtu zen. Axier Etxeberriak 3:48:46 denboraraino jaisteaz lortu zuen. Beren kasa probatu eta denbora jaitsi dutela dioten auzotarrak ere badira, marka erregistratu gabe badago ere.

Arrakasta ikusita, 2004ko San Antonio jaien barruan jarri zuten bost mendietako martxa eta auzotar koadrila da urtero elkartzen dena. Batzuk ibili osoa egingen dute eta besteek erdia, baina hori bai, lasai lasai, bokadilo, zahato eta guzti.

MIKEL OTEGI

Ereñotzuarrak,
aurtengo
festetan
egindako bost
tontorren
ibilaldian.

Ugaldetxora

Hau da asmatzeko bide zati zailena: erne, beraz. Adarratik behera jaitsiko gara igo garen bide berean, ia Iturrigoxoko bordaraino. Behera goazela, Arana doan lehen pista bat bada pinu tartean; hori ez da gurea. Beherago pista nabarmen bat ikusiko dugu eskubira doana eta horixe hartuko dugu. Gure pistari fidel, aurrera jarraituko dugu, pista nagusiago batzuk zeharkatuta. Laster, bi ataka ikusiko ditugu, nahiko jarraian, eta bigarrena zeharkatuko dugu. Pista guztiak utzi eta bidez kanpo eta zuzen jarraituko dugu, gentozen norabide berean, atakatik ezkerre, pinu gazte artean. Berehala, itxitura batekin egingo dugu topo eta hura gainetik pasa eta behera doan itxiturari jarraituko diogu, hegiz hegi, ezker aldetik. Pista eta bide zidorretan egingo dugu behera eta guk beti gure itxiturari jarraituko diogu, egoskor. Litekeena da zenbait zatitan bidea zikin samarra egotea, ehiz garaiz kanpo batik bat. Pistek ezker eta eskubira eramanez nahiko gaituzte, baina, ez galdu itxituraren erreferentzia eta bide zidorrak eramango gaitu zuzen. Begiak ondo ireki, zenbait tokitan bide

zidorra bilatzea zail baita. Halako batean, eskuineko aldeko itxiturak basoa ixtera egingo du eskubira: guk orduan, ezker aldeko itxitura hartuko dugu lagun.

Bidean behera jarraitu eta itxiturarik gabe geratuko gara, baina lasai: ordurako Ugaldetxo bistan izango dugu. Eskubiko pista hartu eta Urruzona baserrira jaitsiko gara eta hemen ezkerre joko dugu bidean. Olazar baserria pasatuta Ugaldetxora iritsiko gara, lau ordu eta erdiko ibiliaren ondoren.

Bide erdia eginga dugu jada, eta nekatu direnek hau izango dute helmuga. Gehiagorako gogoz denak, segi aurrera.

Agina eta Urdaburu

Ugaldetxo jatetxe ondotik pista hartuko dugu Aparrainsorora. Aparrain baserrirako pista eskubira utzi eta zuzen jarraituko dugu gora eta Aparrainsoroko atsedeen lekura iritsiko gara, bazkaltzeko leku ederra. Pistak Agina mendia eskubitik zeharkatzen du eta beraz, ezkerre jo beharra dago, tontorra zapaltzez gero. Egokiena, pistak eskubira nabarmen egingen

Akolako trikuharria.

duenean zuzen jarraitzea da, oso garbia ez dagoen belarrezko bidean gora. Itxiturari jarraituz garo artean pasako gara, malkar handian gora. Laster iritsiko gara tontorrera. Aurrera egiteko bi aukera ditugu Aginan: edo bide beretik hartu Aparraindik datorren pista, edo mendiz beste magalera jota hartu pista. Edonola ere, Aparrainen gora igo gaituen pista hartu behar dugu berriz ere eta berak eramango gaitu Urdaburu azpira. Urdaburu azpian nabarmena da tontorrerako bide zidorra. Utzi pista eta bide zidorrean gora egingo dugu, harkaitz handi baten azpira. Hemen iturria dago eta nekearen araberako tragoa eginda harkaitza jirako dugu, eskubi aldetik. Hamar minutuan tontorrean gara.

Akolako gaina

Bide zidorrean behera egingo dugu, igo gareneko kontrako aldera. Pagosardegiko atsedean lekura iritsiko gara, eta hara non, Urdaburu azpian utzitako pista berriz ere aurrean dugu. Pistan jarraituko dugun kilometro inguruan, eta igoera txiki baten bukaran, eskubira utzi eta bide zidor nabar-

men bat hartuko dugu, aurrera. Eukalipto artean zalditegi-
ra iritsiko gara.

Hormigoizko bidea zeharkatu eta pistan jarraituko dugu, aurrera. Zenbait ataka pasako ditugu, arbola artetik atera eta garbi une zabal bat ikusten dugun arte. Bideak beherantz egiten du hemen, baina guk eskubira joko dugu, beste 100 metro inguruan. Uso postuetara iristean bide zidorra hartuko dugu ezkerre-
ra eta Akolako gainera helduko gara. Ametz arteko erpin geodesikoak esango digu ondo goazela eta aurrean ikusiko dugu Arrondoko antena, bosgarren eta azken tontorra.

Arrondo eta Ereñotzu

Bidean Akolako trikuharri dotorea ikusiko dugu eta Donostia inguruko bista paregabeak. Trikuharritik eskubira ondo begiratu, hor hasten baita Larre Gain sagardotegira eramango gaituen pista. Arrondoko antena 100 metro aurrerago dugu eta bueltan etorriko gara pistara, Larre

Sarobeak

Mendabioko artamugarria.

BIDEAN HAINBAT SAROBE ikusi ahal izango ditugu gaurkoan. Iberiar Penintsulako kantaurialdean (Galizia, Asturias eta Kantabria), eta Britainian (Breizh) ere badira zirkunferentzia itxurako baso eremu hauek. Sarobeen kokapena, gehienetan bat dator artantza trashumantearen larretokie-narekin, izan ere, artzantza ekonomiarekin lotzen da sarobe sisteman. Hala ere, oso gutxi ikertu da hauen inguruan.

Sarobeak sarri megalitoen inguruan egoten dira, baina ez dituzte inoiz euren barruan har-
patzen. Gaur egingo dugun itzulian (Donostia-Hernani-Urnieta inguruan), 38 sarobe egon ziren gutxienez, eta 40 megalito (judumahaiak, jentilbaratzeak, zistak eta mugarriluzeak).

Artamugarriak markatzen du sarobearen erdiko puntua. Sarobeen egitura ere adierazten du harri landu honek: Gainaldean, gurutze edo asterisko tankeran, lau, zortzi edo hamasei marra egon ohi dira, eta hauek markatzen dute baztermugarria non den. Hartamugarritik baztermugarrirainoko distantzia, alegia, sarobearen erradioa, 142-147 metro artekoa da paraje hauetan.

Gainera jaisteko (7 ordu eta 45 minu-
tu). Sagardotegiko sagasti ertzean behera egingo dugu orain, itxitura eta sagastiaren kontra. Ataka bat zeharkatu eta behera egingo dugu bide zidorrean, zuzen Ereñotzura arte. ■

HERNANI

SAN JOAN

JAIAK

Ondo pasa!

Hernaniko Udala

2006

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ZIENTZIA

Australia, krokodiloen jatorrizko lurra?

KROKODILOEN aitzindaririk hurbilenak, hala nola aligatoreak eta kaimanak, Hego Hemisferioan existitu zen Gondwana deitu kontinentean sortu eta bizi izan zirela uste dute ikerlari batzuk.

Steven Salisbury-k zuzendutako ikerlari talde australiar batek Australiako Queensland-en egungo krokodiloekin antzekotasun asko duen 95 milioi urteko espeziea topatu dute. *Isisfordia duncani* deitu krokodiloak metro bateko luzera zuen eta hiruzpalau kilo pisatzen zituen.

Espezie hau krokodiloen eboluzioan erabakigarria izan zela uste da. Lehen

narrasti krokodiloformek orain 200 milioi urte azaldu ziren eta oraingo krokodiloak ia 80 milioi urte sortu ziren; beraz, *Isisfordia duncani* espeziea aurreko eta oraingoan artean kokatzen da.

Orain arte aurkitutako krokodilorik zaharrena Ipar Hemisferioan topatu izan dira, eta horregatik ziurtzat ematen zen jatorria Ipar Hemisferioan izango zela, baina aurkikuntza honek historia berriedaztea ekar dezake. ■

Osasuna

JABIER AGIRRE

Artrosia usuagoa da 45 urtetik gorako emakumeetan

ARTROSIA kartilagoaren degenerazioaren ondorioz sortzen da, eta giltzaduren zahartzaroarekin, eta, beraz, adinarekin dago lotua. Traumatismoen edo giltzaduren sortzetiko arazoengatik gazteengan ere ager daitekeen arren, normalean 40-45 urtetik aurrera hasten da. Eta artrosirik usuena belaunetako eta eskuetako giltzaduretakoa izaten da. Emakumeen artrosia eragiten duten arrazoen artean, takoi oso altua duten zapaten erabilera aipatu behar da: gisa horretako zapatekin oinaren mekanikak ez du behar bezala funtzionatzen, eta oinaz gain, orpoa, belauna eta baita aldaka ere erasan daitezke.

Lehen esan bezala artrosia zahartzaroarekin lotzen da. Baina horrez gain emakumearen faktore hormonalek, eta zehatzago esateko, menopausia osteko estrogenoen beherakadak, arrisku-faktore erantsia dira emakumeentzat, gizonezkoen aldean. Dena den, giltzadurak gaizki erabiltzen dituztenek edo gehiegi behartzen dituztenek ere (korrikalari profesionalek, futbolariak eta abar) artrosia izateko arrisku gehiago dute.

Artrosiaren sintoma nagusia mina da. Aurrera egin ahala, giltzadurak zurruntasuna izaten du, mugimenduak mugatu egiten dira –giltzadura "berotzen" denean, mugimenduak errazago egiten dira–. Azkeneko faseetan, mina atsedenean ere ager daiteke, baita gauzez ere. Eta horrek guztiak ezintasun handia ekartzen dio gaixoari, bere bizi-kalitatea nabarmen hondatuz.

Arrisku-faktore batzuen gain (adina edo emakume izatearen gain, esaterako) ezer ezin egin daitekeen arren, badira

neurri prebentibo batzuk, ezagutu eta bete beharrekoak: obesitatea saihestea, adibidez, giltzaduretan gainkarga eragiten baita. Jan-neurriak orekatua izan behar du, eta gantz gehiegi gabe. Ariketa ere funtsezkoa da: egunero 20-30 minutu ibiltzea, bizikleta edo igeriketa, muskuluak indartzeko, eta giltzadura sendotzeko.

Botika batzuek sintomak arintzen dituzte –analgesikoak minarentzat, anti-inflamatorioak eta kortikoideak hanturaren kontra–, eta beste batzuek berriz, giltzaduraren egituraren gain jokatzen dute, artrosiak dakartzan aldaketa degeneratiboen progresioa gerarazteko.

Euskal Herriko klima aldatzen ari ote da?

2006KO EKAINAREN lehen hamabostaldian eguraldi bero eta lehorra izan dugu ia gau eta egunez. Hau dela eta, berehala azaldu dira klima aldatzen ari dela adierazten duten iruzkinak. Hau gutxi balitz, tenporetan sinesten dutenek ere datorren uda lehorra izango dela adierazten hasi dira.

Zientifikoki klima aldatzen ari den esateko denbora epe zabalak hartu behar dira. Baina horrez gain Euskal Herriko klimaz baino Euskal Herrietako klimez hitz egin behar dugula kontutan hartu behar dugu, ez baita berdina Gasteiz, Tuter, Hondarribia edo Mauleko klimatologia; are gehiago, esan beharra dago desberdintasun handiak daudela beraien artean.

Lerro hauetan aldaketak gertatzen ari direnaren baieztapenaren inguruko dudak planteatu nahi ditugu, baina ez dugu esaten aldaketak gertatzen ari ez diren. Gainera, zoritxarrez, klima-aldaketa ona izan daiteke eremu batzuentzat eta txarra besteentzat eta hau Euskal Herrian gerta badaiteke, zer esanik ez mundu mailan.

Gure aholkua, esanetan zuhur, eta ekintzetan sutsu –ditugun baliabideen eta sortzen ditugun hondakinak administratuz– izatea da. Energia aurreztu, birziklapena bultzatu, zabor-maila gutxitu eta... Hego Euskal Herrian oso ohitura txarra dugun uraren kontsumoaren inguruko jokaera aldatu. **I**

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Gaztainondoaren kalparra

UDABERRIAREN erdirako udako beroan sartuak ginen. Aurten goan ere ez dugu berehalakoan pasea... Landare batzuk bero hauek iritsi baino lehenago urteko lanak eginda izatea gustuko dute, gereziandoa kasu: loratzen aurrenetakoa da eta ekainaren

erdia alderako, udako solstizioarako, fruituak mokoera eta eskuera jarri urteko lan gehienak burutuak ditu.

Aldiz, eguna moztu eta gaua luzatzen hasten den garai modutsu hau hautatua du gaztainondoak bere urteko ugaltze-lanei hasiera emateko. Amorratua zer da, berozalea! Dagoeneko zuhaitz gehienek lorealdiaren estresa ahaztua eta ondobidean fruiturantzkoan dira. Gaztainondoa ez. Udaren ez tandarekin batera hosto berri berrien soinekoaren gainean kalpar larri mardula askatzen du harro. Ederki asko nabarmenduko da urrutira gainontzeko zuhaitzen berdeen artean. Kalparra arra beteko loretzar arrak dira, saltoan bata azpikoaren gainera jausiz burutik lurrerainokoa osatuz. Azpian, arren harroaz lotsa, daude emeak, arrei beroarena kendu eta isil isilik udararena berea egin eta ederki kostata udazkenerako fruituak trikutuko dituztenak.

Gaztainondoa landare kolonizatzailea da. Gaztainondoa eta gereziandoa bera, muxika, aranondoa, intxaurrondoa, abrikotondoa... erromatarrek ekarriak omen dira. Ekialderagoko kulturetatik hartu eta zabaldu zituzten, nor den inperio guztien lege, luberrietan berea ezartzeko. Uztak biltzeko saski, otar, otzara, zesto, lepotar, kopotar, zare, barrikoteen eta barriken uztaiak... egin dira gaztainondoaren zuraz eta behingoz kanpo librean erai-kuntzak, itxiturak eta abar egiteko egur on bat topatu zuten, busti-lehorrean gaztainondoak adina irauten duen egurrik ez baita ezagutu sasi-akazia amerikarren inbasioa arte.

Jai eta ospakizun sasoi honetan, gaztainondoaren kalparri begiratu eta oraindik geure artean ditugun erromatarren lana antzeman; gero segi solstizio olgetan.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremitak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Harrotasuna baino lehen

NEW YORK, 1969ko EKAINA. Poliziak Greenwich Village-ko Stonewall Inn gay tabernan sarekada burutu eta gay, lesbiana eta transexual talde batek erasoari aurre egitea erabaki zuen. Liskarrak ekainaren 27ko gauean hasi ziren eta gay mugimenduan inflexio puntua ekarri zuten. Urtebete beranduago, Stonewalleko erreboltaren urteurrenean, *Mother of Pride* ezizenez ezaguna egin zen Brenda Howard-ek Christopher Street Liberation Day March delako ekitaldia antolatu zuen ekainaren 28an. Ordutik, data horietan, Gay Harrotasunaren Eguna festa giroan ospatzen da munduko gero eta toki gehiagotan, baita Euskal Herrian ere.

Baina festa giro hori baino lehen, iraganak sufrimendua eta zigorra ekarri zien. Hona hemen gurean gay eta lesbianek jasandako jazarpenaren adibide batzuk:

✓ 1245eko uztailan, Erriberri, Gareseko bi gazte judutar sutara kondenatu eta hil zituzten. Jude Abolfaça eta Simuel Nahaman-en aurkako salaketak hauxe zioen: "*Fizjeron peccado sodomitico uno con otro*". Biek torturapean aitortu zuten "delitua".

✓ 1497an Errege Katolikoek homosexualitatea kondenatzen zuen Pragmatika jarri zuten indarrean. Berehala Donostiako alkateak Catalina de Belunza eta Maricho de Oyarzun atxilotzeko agindua eman zuen, harreman lesbikoak izatearen akusaziopean. Catalinari ondasun

Goian, Stonewall-eko liskarren irudiak (1969). Behean, bi gay gazteren exekuzioa Iranen, 2005ean. Euskal Herriko historian ere horrelakoak izan dira.

guztiak konfiskatu zizkieten eta kartzelara eraman zuten. Neskatoak errugabe zela esaten jarraitzen zuenez, alkateak bi tortura saio agindu zituen, emaitzaren ziurtasuna bermatzeko. Catalinak bereari eutsi zion eta biak errugabetzat jo zituzten. Hori bai, bizitza osorako erbesteratu zituzten, badaezpada.

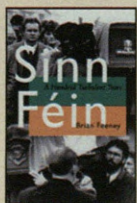
✓ 1547 eta 1548an Ybarra eta Valdeolivas inksidoreek Bizkaian eta Gipuzkoan homosexualen aurka jarduteko baimena eskatu zuten. Urte batzuk pasa ziren baimena lortu arte eta 1557an Jeronimo de Mendozarentzat izan zen lehen zigorra. Jipoitua eta betirako erbesteratua izan zen, ez sodomia ekin-tzak burutzeagatik, ekintzok bekatu mortalaren artean egon beharko ez luketela esateagatik baizik.

✓ Miguel Andres Pinto Iruñean exekutatuta zuten 1767ko azaroaren 9an. Pintoren delitua, beste behin, sodomia izan zen. Vera Cruz erakundea akusatua kupitu eta gorpuaren zati bat lortzen saiatu zen, berau lurperatu eta Pintok atsedean baketsuagoa izan zezan. Baina agintarientzat delitua larriegia zen eta borrarori gorpu erre eta errautsak botatzeko agindua eman zioten.

Iraganeko kontuak dirudite hauek guztiek, baina ez mundu guztian. 2005eko uztailaren 19an Iraneko Gobernuak 18 eta 17 urteko mutiko bikotea urkatu zuen publikoki, Mashad hiriko plazan. ■

ARRASTOAK

SINN FÉIN mugimenduaren historia idatzi zuen Brian Feeney-k 2003 urtean, Irlandako gatazkaren protagonisten testigantzak bilduz. Lan horren gaztelerazko itzulpena kaleratu berri du orain Edhasa argitaletxeak *Sinn Féin. Un siglo de historia irlandesa* izenburupean.

EUROPAKO LEHEN PIRAMIDEA izan daitekeena industen ari dira Visokon, Sarajevoren ipar-ekialdean. Harlanduzko blokeak topatu dituzte —argazkian ageri den moduan—, eta duela 4.000 urte (edo 10.000, beste batzuen arabera) eraikitako 100 metro inguruko piramide baten parte izan daitezke. Beraz, Visocica mendia, Visoko hiria magalean duen muinoa, ez litzateke, luzaroan pentsatu bezala, naturala izango. Ez bere osotasunean behintzat. Bos-

niako aurkikuntza hauek baieztatuta, Europan aurkitzen den eguzkiari eskainitako lehen

piramidea litzateke, Gizehkoa baino txixixagoa, baina Mexiko eta Peruko eguzki tenpluak baino handiagoa. Hala ere, Erdi Aroko gotorlekua dela pentsatzen duenik ere bada.

Paul Bilbao

«Gure helburua ez da inoren zaurian atzamarra sartzea, hala eman badezake ere»

ARGAZKI PRESS / ANDONI CANELLADA

Behatokian lan egiteak, azken bost urteotan, Iruñean bizitzera behartu du Paul Bilbao algortarra. Elkarrizketara liburu bat ekarri du eskuetan, guri oparitzeko: *Hizkuntza-eskubideen egoera Euskal Herrian, 2005ean. Urteko txostena*. 2004ko irailean Behatokiko zuzendari kargua hartu zuen. Memorian ondo itsatsita dauzka hasierako hilabeteak.

UNAI BREA

Hasiera-hasieratik zaude Behatokian. Nolakoak izan ziren hastapenak?

Paula Kasares eta biok genbiltzan. Lau horma, mahai bat, eta Kontseiluak bost orrialdetan idatzitako egi-

tasmo bat besterik ez geneukan. Esan ziguten beharrezkoa zela salaketak jasotzeko telefono bat jartzea. Guk, hala ere, ez dugu inoiz esaten salaketak jasotzen ditugunik, kexak baizik.

Kontuak kontu, lehenengo hilabeteak, bulegoa atontzen ez ezik, Euskararen Telefonoaren nondik norako ez hausnartzen eman genituen. Ordu asko joan ziren horretan.

Babeslea: Oiartzungo Udala

Oiartzungo Udala
www.oiartzun.org

OIARTZUN, UDALERRI EUSKALDUNA

Osasungintza, Lantegiak, Epaitegiak, Merkatal eta Finantza Zerbitzuak ere euskaldunduz. Euskaraz bizi nahi dugulako hamaika lan elkarrekin egiteko dugu.

Hizkuntza-eskubideen berri munduan zehar

Atzerrian dezente ibili zinen iaz, aurten ere bai. Zer helburu dauka horrek, zer lortzen da?

Helburua, batetik, Euskal Herriko hizkuntza-eskubideen egoera nazioartekotzea da. Bestetik, nazioartean eragitea. Badira gure hizkuntzaren normalizazioan, neurri batean, eragina duten instituzio europar batzuk eta... Baina nazioartean, zoritxarrez, eta hori gero eta gehiago ikusten da, talde-eskubideak, eta hizkuntza-eskubideak horien barruan, ez dira existitzen. Nazio Batuen Erakundeak (NBE) ez du hizkuntza-eskubideez hitz egiten. Kultur-eskubideez bai, baina gure iritziz, hizkuntza-eskubideak eskubide zibilak dira, ez kulturalak.

Beste eskubide batzuei lotuta daudelako?

Hala da, hizkuntza-eskubideak zehar-lerroa dira. Gure lana, beraz, erakunde horietan hizkuntza-eskubideak mahaigaineratzea izaten da. Orain aste batzuk, adibidez,

Atenaseko Gizarte Foroan egon ginen. Hor ari dira Europa berri bati buruz hitz egiten: oreka sozialean oinarritutako Europa, langileen Europa... Eta hizkuntza-eskubideak aldarrikatzen badituzu, modu arraroan begiratzen zaituzte. Baina berdintasunezko Europa eraikiko badugu, guztiok izan beharko ditugu eskubide berak.

Eta oro har, nola hartzen zaituztete atzerrian?

Normalean oso ondo. Jakina, gehienetan gurearen antzeko egoeratan dauden herrietara joaten gara, eta horkoak lagun ditugu, noski. Europako Gizarte Foroan, agian, arrotzagoak ginen, baina normalean harrera ona egiten digute. Badugu ingeles hutsezko lauhilabetekari bat, munduan zehar 600 eragile eta norbanakori bidaltzen zaiena, eta badakigu irakurri egiten dela. Pozik gaude alde horretatik, eredu bihurtu garelako. Katalunian eta Galizian, esaterako, Behatokiaren antzeko erakundeak sortu dira azken urteotan.

Eta bost urte geroago, sarritan jotzen du Euskararen Telefonoak?

Bai. Hala ere, unerik gorena 2002an izan zen: 1.025 espediente. Orduan pentsatu genuen hobe zela kalitatea lehenetsi, eta ez kopurua. Oso protokolo zehatza daukagu telefonoz jasotzen ditugun kekek: guzti-guztiak bideratzen ditugu, dagokion administrazio edo enpresari helaraziz. Herri-tarrek konpromisoa hartu dute gugana jotzeko, eta horixe zor diegu gutxienez. Horrek guztiak denbora eskatzen du noski, eta horregatik erabaki genuen kopuruetan sekulako jauzia ez egitea, baina protokoloari zorrotz eustea.

Bost urtetan zuen lanak eragin al du aurrerapausorik?

Bai. Tira, askotan zaila da jakitea kexa baten ondorioz zeozter konpondu den ala ez. Ikus daitekeen zeozter bada... Alegia: webgunea gaztelaniaz dago, eta webgunera sartu eta euskaraz ere jarri dutela ikusten duzu. Baina beste batzuetan ezin da. Dena den, argi daukagu erakunde publikoetan gure txostenak irakurtzen direla. Hori da gure helburua, tresna hau eskaintzea [2005eko txostena eskuetan hartuz]. Hau argazki bat da, eta beharbada ez da guztiz zehatza. Azken batean lagina baino ez da, 800 adibide. Zenbat dira, guztira, Euskal Herrian? Milaka.

Eta zer erantzuten dute administrazioek "eskubideak urratzen ari zarete" esaten diezuenean?

Ez dago begien bistakoa ukatzerik. Gure txostenean herri-tarren kexak daude, eta dagoen guztia egia da. Administrazioak ezin ditu ukatu. Orain gutxi EAEko Herri-zaingoko ardura-dunekin bildu ginen, mezu hau eraman- ez: eskubideak urratu egiten dira. Eta beraiek kezka hau zuten: "Beste sail batzuek kexa gehiago dute, eta gu beltzunetzat ageri gara zuen txostenean". Jakina. Guk hiru parametroren arabera sailkatzen ditugu kexak. Izaera (ea eskubide urraketa edo lege urraketa

den), sistematikotasuna eta larritasuna, hau da, ea hizkuntza-eskubidea urratzeak albo-kalteren bat eragin duen. Eta Ertzantzarekin izandako kasuetan albo-kalteak egon dira. Gure helburua ez da inoren zaurian atzamarra sartzea, hala eman badezake ere. Gure lana errealitatean oinarritutako txostena eskaintzea da. Gero, administrazioei dagokie txosten horretan agertzen direnak ez gertatzeko neurriak hartzea.

Zer arlotan jasotzen da kexa gehien? Beltzuneak aipatu dituzu...

Bai, osasungintza, justizia eta herrizain- goa. Herri-zaingokoak asaldu egin ziren hor agertzeagatik. Baina begiratu ditzatela aurreko urteetako txostenak; 2002tik agertzen dira beltzune zerrendan. Horregatik aurten, ondorioetan, beltzuneak are ilunago bihurtu direla jarri diegu. Gainera, ohartu behar gara hiru arlo horiek bereziak direla. Osa- sungintzan, esaterako, ezinbestekoa da gaixoaren eta medikuaren arteko harre- man zuzena, komunikazio egokia. Baina hizkuntza-eskubideak urratzen badizkizute... Jaso dugu kexa bat gaz- teleraz ez dakien umea erietzeko larri- al- dietara eraman eta ezin izan zuelako medikuekin hitz egin. Eta gurasoei ez diete larrialdietara sartzen uzten. Hori gertatu izan da Euskal Herrian, EAEn. Justizian, berri- z, eskubideak sistemati- koki urratzen dira: defentsa-eskubidea, babes judizial eraginkorra izateko esku- bidea... ■

Behatokiaren bulego berria Baionan

"Iparraldean euskalgintzarekin dugu harreman gehien -azaldu digu Paul Bilbaok-, hor lan berezia egin behar dela- ko eskubideen alorrean: kontzientzia- zioa, gizarteratzea... Hala, uztailaren 1ean bulegoa zabalduko dugu Baionan, ezinbestekoa delako bertan lan egitea. Oso zaila da Hegoaldetik egitea Iparral- deko lana. Eta lehentasunak Euska- ren Telefonoa jartzea -oraingora ere dei dezakete, noski-, eta hizkuntza- eskubideak gizarteratzea dira. Bestal- de, asmoa dugu, 2007an ez bada 2008an, txosten bat eramateko Nazio Batuen Erakundeari, Frantziako Esta- tuak daukan politika azalduz".

Ainhoa Aznarez

Iruñea, 1970. San Fermin Ikastolan ikasia, maistratzan lizentziatua, haur hezkuntzan aritua... Irakaskuntzan ari zela hasi zen UGTn. PSNko idazkari nagusi ohi Juan Jose Lizarberen proiektuaren bidez iritsi zen Iruñeko zinegotzi izatera. PSNko kidea, Nafarroako Emakume Aurrerakoien Elkartearen lehendakaria eta Ahotsak ekimeneko kidea da. "Nire konpromisoa justizia soziala lortzea da: oinarritzko hezkuntza -euskarazkoa barne- eta osasun duina bermatzea, besteak beste. Uneon, berebiziko maxima bakea lortzea dudalarik", adierazi digu.

MIKEL ASURMENDI
Argazkiak: Josu Santesteban

«Konfiantza marko bat eraiki behar dugu bakea lortzeko»

Ama Antzuolakoa du eta mintzo den euskarak hango kutsu narbarmena du: "Eta aita ia erriberan dagoen Melida herrikoa da. Euskara apurra ikasi du eta gure modura egiten du berba", diosku Ainhoa Aznarezek.

Sanferminak laster datoz eta txupinazoaren inguruan polemika dago aurten ere: "Lehen legealditik ahozko paktu bat dago udaletxean. Talde guztiek txupinazoa botatzeko eskubidea dute txandaka, Yolanda Barcina alkate andrearekin hasi ziren salbuespenak orde. Osasuna eta Portland San Anto-

nioko ordezkariak jaurti izan dute, beti-beti alderdi abertzaleen txanda izan delarik". Zurrumurruek arabera, aurten Osasunako Patxi Izkok jaurti lezake, taldea *Champions Ligerako* sailkatu delako: "Ni paktua gorde-tzearen aldekoa naiz. Aralarren txanda da, beraz, bere ordezkariak jaurti dezala txupinazoa".

Iruñeko Udal Gobernua UPN-CDN koalizioak osatuta dago: 15 aulki dituzte. Oposizioko zinegotziak berriz 12 dira: PSNko 5, NEBko 3, Aralarreko 2 eta EAKo 2.

Gobernuaren politika orokorra balio-etsiz abiatu dugu solasaldia PSNko zinegotziarekin: "Balorazioa oso kas- karra da, jakina. Nire proiektuak ez du inondik inora bere proiektuarekin bat egiten. UPN-CDNren proiektua neoliberala da guztiz, ekimen publi- koa erabat baztertzen duena".

Arloren bat azpimarratuko al zenuke? Hezkuntzan daraman politikatik oso urrun gaude oposizioko tal- deak. Esaterako, haurrak barrakoie- tan ikasten ari dira. Gobernuaren

"Oposizioko taldeen asmoa etxebizitzaren %50 babes ofizialekoak izatea zen, Barcinaren helburua aldiz %17a. Negoziazio luzeen ostean babes ofizialeko etxeak %23 dira. Alkate andreak ehuneko hori bere egiten du, baina argi gera bedi, plangintza hau ez da Barcinarena".

esanetan, zerbitzu publiko horiek hobetzeko dirurik ez dago. Hezkuntza publikoa funtsezkoa da demokrazian, eskola kontzertatua behar-beharrezkoa da.

Hautzaindegietako politikak -0-3 urteko zikloa- eztabaida sorrarazi du. Zertan dago afera hau?

Iruñean haur eskola publiko sendoa izan dugu lehen hauteskundeetatik. Gaur egun udalak bederatzi haurtzaindegi kudeatzen ditu, eta hamargarrena -Errotxapea auzokoa- enpresa pribatu batek. Enpresa horrek ordea orain arteko eredu apurto egin du. Hezitzaileak lizentziatuak dira, curriculum ona dute, baina euren soldata ez da 1.000 euroa iristen. Prekarietatea dela eta, lana uzten dute eta zerbitzua ez da iraunkorra. Zerbitzu publikoa sustatu beharrean, irabazizko eredu indartzen ari da udal politikan. Hezkuntza gizartearen eta askatasunaren oinarria izan ordez, Gobernuak dirua aurreztu nahi du hezkuntzaren bizkar. Zazpi geletan gaztelaniaz eta beste bitan euskaraz ari dira. Datorren ikasturtean berriz, beste gela bat ireki nahi dute, baina gaztelania eta ingelesa izango dira hezkuntza bakarrak. Gura-

soek euskarazko eta gaztelaniazko zerbitzua eskatu dute orain arte. Gure sarea eredu izan da Estatuan -Kataluniakoarekin batera- eta orain, UPN-CDNren eskutik, hezkuntza eredu hau galbidean dago. Barcinarentzat euskara mehatxua da, euskara abertzale izatearekin lotzen du: "*Que vienen los vascos*" esan ohi du.

Hirigintza arlo polemikoa izan da. Gaztelu plazako aparkalekua esaterako. PSNk baietza eman zion proiektuari ordea.

Proiektuarekiko hainbat arrazoi eta ezberdintasun tarteko betiere. Egungo kudeaketa gogor kritikatzaren dugu, ordea. Herritarrok garesti ordaintzen ari gara aparkalekuaren kudeaketa kasikarra. Kontzesioak 75 urterako eman ziren, legezkoak izateko 50 urterako behar zirelarik. Izapide administratibok eta teknikoak gaizki egin ziren, lanak burutu zituen enpresak ez zituen garaiz bukatu eta gestio txarraren ondorioz afera auzitegian dago. Lardeskaria hutsa da. Enpresa galtzaile atera omen da eta Barcinak zor hori kitatu nahi du. Barcina abokatu talde indartsu batek babestua da, baina badaki aparkalekua gaizki egin duela. Publikoki ez du hori adierazten, baina berarentzat ere gertatua oso gogorra da.

Euskal Jai-ren husteak gazteentzako etxebizitza politika eskasa agerian utzi zuten, besteak beste.

Etxeak garestiak dira eta gazteok ditugun soldatekin zaila da bat eskuratzea. Iruñean ia ez dago etxebizitza bat erositerik. Azken udal plangintza Lezkairu auzoan garatu da, babes ofizialeko etxeak dira. Oposizioko taldeen asmoa etxebizitzaren %50 babes ofizialekoak izatea zen, Barcinaren helburua aldiz %17. Negoziazio luzeen ostean babes ofizialeko etxeak %23 dira. Alkate andreak ehuneko hori bere egiten du, baina argi gera bedi, udal plangintza hau ez da Barcina eta bere taldearena. Etxe babestuen eskaintza egokia %50 izan beharko litzateke. Bestelakoan, gazteek inguruko eskualdetara joan behar dute bizitzera. Nik neuk hori egin behar izan dut.

aldizkariak euskaraz
guztion neurria

ARGIA

GAZTETXULO

IPURBELTZ

Luma

ELHUYAR

Datorren legealdian alternantziarik posible ikusten al duzu Udalean?

Navarrometroaren inkestan hiritarren %70ak aldaketarako nahia agertu du, jendeak beste Iruñea bat nahi du. Barcinaren lema "edo nirekin edo nire aurka" da. Baina bestela pentsatzen dugun emakume eta gizon asko gaude Iruñean. Euskara eta euskal kultura geurea dugunok. Barcinarentzat euskarak ez du izaterik ordea. Eta Iruñea ez da UPNrena soilik, grisa alegia. Iruñea argitsu eta koloretsuagoa nahi dugu hiritar askok.

Oposizioko taldeak udal gobernu berria osatzeko moduan ikusten al dituzu?

Bai. Oso jende jatorra eta langilea gaude oposizioan. Hasteko, zinegotzi baino lehen pertsonak gara. Lan handia egin dugu konfiantza marko bat izateko, politika egin baino lehen konfiantza landu behar baita. Ni Aralar, EB zein EAKoekin ondo moldatzen naiz, arlo askotan egiten dugu bat: hezkuntzan, osasunean, enpleguan... Beste gauza bat da proiektu bateratu baten inguruan moldatzea gobernu bat osatu ahal izateko. Zaila da orain esatea zertan eta zeinekin egin dezakegun bat. Nik ezkerreko gobernu aurrerazalea osatu nahi nuke, udalgintzan euskararen presentzia handiagoa bermatuko lukeena.

Bestalde eta halaber, Nafarroako Gobernua aldatzea posible al da?

Bai, baina UPN-CDN Nafarroako Foru nahiz Iruñeko Udal gobernuetatik kanporatzeko akordio txikiak lortu behar ditugu lehenik. Hasteko, oposizio alderdiok jendea hauteskundetan parte hartzera erakarri behar dugu, eta jakina, oposizio alderdien alde-

"Sanzek Palacios kendu eta Maria Isabel Garcia Malo izendatu du kontseilari.

Gizon bat kendu eta emakume gazte bat ipini.

Irudi operazioa besterik ez!"

bozkatzera. Alegia, aurretik lan handia egiteko daukagu. Jakina, nik PSNk horren alde egitea nahi nuke, baina ni ez naiz exekutiboan eta zaila zait esatea alderdiak nondik nora joko duen. Nik alderdiak bakearen alde egitea nahi dut, baita etxebizitza, hezkuntza, osasunaren alde ere. Nafarroako Gobernuaren politika desastrea da. Adibidez, Gobernuak Ongizate Saileko kontseilaria kargua uztera behartu du berriki. Hau da, Navarrometroaren emaitzak ikusi ondoren, Miguel Sanzek Ignacio Palacios kendu eta Maria Isabel Garcia Malo izendatu du kontseilari. Gizon bat kendu eta emakume gazte bat ipini du. Irudi operazioa besterik ez!

Ahotsak-eko kidea zara. Hainbat alderdikidek zure atxikimendua kritikatu dute ordea. Nola bizi izan duzu gertatua?

Diario de Navarra ireki eta alderdiko hamaika emakumezko nire konpromisoaren aurkako manifestu bat publikatu dutela irakurtzea gogorra da. Gogorra zurekin ezer aipatu gabe publikoki hori azaldu dutelako, non eta *Diario de Navarra*ren. Horiek denak alderdiaren exekutiboan daude. Bi Lizarra eta Tafallako Udaletxeko alkate andreak dira, baina abertzaleekin duten akordioa dela medio. Gehiegikeria izan da. Hasteko, lehenik gaia etxean eztabaidatu behar genuen, horretarako

dago Erregio Batzordea. Nire ustez herritar askok begi onez ikusi du nire jarrera, baina kide hauek ezin izan dute jasan herritar horiek nire alde atera izana. Hau da: Iruñean alternantzia lortzeko bakearen bidean lan egin behar dela, nork bere ideiak defendatzeko hitz egin behar dela, lehenik konfiantza marko bat eraiki behar dela... zure ideiekin guztiz bat etorri ez arren.

Emakumeek politika beste modu batez egin dezakezue, agian.

Ahotsak ez da bat-batean eratu. Adibidez, Martxoak 8ko plataforman ideologia askotariko emakumeak gaude eta manifestu bat idazten dugu urtero. Emakumeok honezkero hainbat ekimenetan parte hartu dugu, errazago biltzen gara gizonezkoak baino nonbait, geurezko joera dugu edo. Nola ez gara gatazka bideratzen laguntzeko bilduko? Gizartea ez da harritu, agian harritu dira alderdietan, exekutiboetan gizonezkoak gehiengoak direlako.

Agiria plazaratu eta helburuak zehaztu dituzue. Akordioa posible dela diozue...

Noski. Baina lehenik gizarteak ezagutu behar gaitu. Iruñean, adibidez, Carmen Magallonek -bake plataforma bateko kidea- lagundu digu ekimena abian ipintzen. Hau bezalako prozesuetan aurrera egiteko klabeak ulertzen lagundu digu. Lehenik gizartean gure mezua zabaltu behar dugu eta gero herritarrekin batera lan egin. Gizarteak ekarpenak eta erabakiak hartzen lagundu behar digu ondoren, ahal den neurrian guztiok elkarlanean. Azkenik, gehien goak, gutxieneko batzuen inguruan adostuta, akordioarekin bat egin dezan. Emakumeok ez dugu makila magikorik ez ezeren giltza ere. ■

gure
arteak
euskaraz

BFA
DFB

Bizkaiko Foru
Aldundia
Diputación
Foral de Bizkaia

Baiezkoak eta abstentzioak CiU indartzen dute

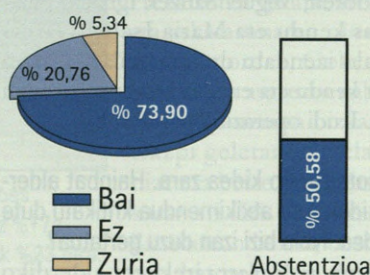
Baiezkoa garbi nagusitu da, aurreikusi bezala, Kataluniako Estatutu berria onartzeko erreferendumean. Parte hartze baxua ere aurreikusten zen. Dagoeneko udazkeneko hauteskundeei begira daude alderdi katalanak, besteak beste, Maragallen eta Caroden etorkizuna erabakitzeko prest. Azkenean, eskumen gehixeago, alderdien zatiketa eta nekea utzi dizkie katalanei Estatut-aren sugetzararak.

NAGORE IRAZUSTABARRENA

EZUSTEKORIK ez zen izan igandeko erreferendumean. Inkestek esan bezala, ezezkoa %20 inguruan ibili zen eta lautik ia hiruk baiezkoa bozkatu zuten. Azpimarragarriena, ziuraski, %50era iritsi ez zen partehartze baxua izan zen, 79ko Estatutua bozkatu zutenetik hamar puntu beherago. Baina, Espainiako Estatuan autonomia estatutuen erreferendumentan, partehartzearen batez bestekoa are baxuagoa dela esan behar da.

Emaizten azterketa lokalagoa egin da, ordea, ondorioak garbi ageri dira. Tradizionalki CiUk emaitza onak lortzen dituen udalerrri eta komarkatan partehartzea eta baiezkoa handiagoak izan dira. Baix Llobregat, Valles edo Bartzelonako auzuneetan, PSCK emaitza hobeak lortzen dituen zonaldeetan, aldiz, abstentzioa handiagoa izan da -%55 eta %60 inguruan-. Erreferendumentik eta, oro har, estatutua erreformatzeko prozesutik, CiU

ERREFERENDUMAREN EMAITZA

indartuta irten dela ondoriozta daiteke. Prozesuan protagonismoa lortu zuen, batetik. Bestetik, askok gobernura itzultzeko estrategia leporatu die, eta hori hala bada, jokaldia primeran irten zaie Convergencia-koei, udazkeneko hauteskundeetan ondoren aukera handiak baitituzte Generalitat-era itzultzeko. Gainera, beste bi alderdi nagusiak -PSC eta ERC- erabaki

garrantzitsuak hartzeko atakan egotea ere aprobetxa dezake.

Maragall eta Carod kolokan

PSCK baiezkoa eskatu eta horixe hautatu dute katalanek, baina abstentzio altuak PSC buru duen hiruko gobernu hautsia zigortzen du. Pasqual Maragall eta bere alderdiaren arteko tirabira etengabea, azken aldia Montilla ministroaren izena gero eta garbiago agertzen da Bartzelonako alkate ohia- ren errelebo gisa, eta abstentzioa izan daiteke erabakia hartzeko aitzakia.

ERCn ere erreleboaz hitz egiten da. Erreferendumaren gauean bertan, ERCko arduradunek ezetzaren porrota onartu eta autokritika egiteko beharra aipatu zuten. Estatutua negoziatzeko orduan ahul agertu da Esquerra eta erreferendumeko bozka hautatzeko prozesua nahasia izan zen, hasieran bozka baliogabea eskatu eta gero ezez- kora pasaz. Ondorioz, hiruko gober-

URRUTI SPORT

PARAPENTE IKASTAROAK
ETA BI LAGUNENTZAKO HEGALDIAK

Kataluniako gizarteak baiezkota eman dio Estatutu berriari, besteak beste, Masen CiUk eta Maragallen PSCk eskatu bezala. Baina abstentzio altuak Pasqual Maragallen etorkizuna zalantzan jar dezake, Artur Mas indartuta irten den bitartean.

nutik egotzia izateaz gain, ERCk desgaste politiko handia jasan du eta botuemaileen zati handi batean desilusioa zabaldu da. Beraz, Josep Lluís Carod Roviraren erreleborako garaia izan daiteke; Joan Puigcercos da Carod ordezkatzeko aukera gehien dituen, baina azken aldian Joan Carretero ere aipatzen dute.

Garbi dago, ERCren mezua ez dela iritsi botuemaileengana. Katalanek ez dituzte ezezkoaren aldeko arrazoiak ulertu, edo autonomia gehixeagorekin konformatu dira, edo, agian, sinpleki, ez dute euren ezezkoa PPkoarekin nahasterik nahi izan.

Gerturatze zaila

Kataluniako alderdien arteko zatiketa eta ezinikusi gero eta handiagoak agerian utzi ditu Estatutuaren prozesuak. Behin erreferenduma pasata, elkarriketarako eta gerturatzeko ahalegina etor daiteke. Maragall presidenteak

kontsentsura gehitzeko deia egin die ezezkoa eskatu zutenei. ICVko Joan Saurak emaitzak ERCrekiko harremanak erraztuko dituela zioen igandean. Baina hauteskunde autonomiko aurreratuak gainean dira —aurki jakinaraziko dute data zehatza—, aurrekanpaina gogor hasi da eta ez dirudi girorik egokiena tirabirak ahaztu eta batasuna bilatzeko.

Aurreko hauteskundeen aurretik nazionalista askok amesten zuen CiU-ERC koalizioa ezinezkoa da une honetan, bien arteko harremanak inoizko txarrenak baitira. Ezkerreko hirukoa berregitea ere zaila izango da, ERCren posizio ahulak eta gobernutik egotzia izanak baldintzatzen baitu PSC eta ERCren arteko akordioa. Artur Masek erreferendum gauean zioen behin estatutu on bat izanda, orain gobernu on bat behar dutela; CiU Generalitatara itzuliko dela iragartzen ari zen. Hortaz, CiU-

PSCk osatutako gobernuak izango lituzke aukera gehien. Bi alderdi indartsuenak gobernuan egoteak oposizio ahula ekar dezake eta agian katalanentzat ez da irtenbiderik egokiena. Baina, gobernu hori emango balitz, ERC izango litzateke oposizio-ko alderdi nagusia eta horrek Esquerrakoei egungo zalantzak uxatu eta gora egiteko aukera eman diezaieke.

Arazoa ez da itxi

Honenbestez, Estatut famatuaren prozesua itxita dago. Askok nahi beste ez, baina 79koarekin alderatuta, eskumenean zertxobait aurrera egin da. Zapateroren arrakasta aldarrikatzen dute batzuk: Kataluniako arazoa itxi eta Euskal Herriko prozesuan buru-belarri sartzeko aukera omen du orain. Baina Estatutuarekin katalanen eskaerak ez dira amaitu, hots, Espainiako Estatuarentzat Kataluniako aferak irekita jarraitzen du. ■

TALLERES

Mitxelena s.coop.

Torno bertikala: Ø 4.200 x 2.000 · Fresadora: 10.000 x 3.500
Barrenatze mekanizatua

Eziago poligonoa, 21 · Hernani -Gipuzkoa-

© 943 552 512 / 552 516 · Fax: 943 552 816 · info@talleresmitxelena.com

www.talleresmitxelena.com

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Bai, euskara agertu da Iruña-Veleian

AURREKO ZENBAKIAN Iruña-Veleiako aurkikuntzei buruz aritu ginen, baina arrastoen artean euskarazko idatziak zeuden ez genuen baieztatu. Iruña-Veleiako arduradunek zuhurtzia azpimarratu zuten, nahiz eta egunkari batzuek euskarazko idatziak aurkitu zirela baieztatu. Egunkarietako filtrazioak medio, Henrike Knörr Euskaltzaindiko presidenteordeak, Joakin Gorrotxategi filologoak eta Eliseo Gil aztarnategiko zuzendariak prentsurrekoa eman dute zurrumurrua baieztatzeko. III. eta VI. mende artekoak dira aurkitutako idazkiak, garrantzia handikoak, eguneroko bizitzan erabiltzen diren hitzak eta esaldiak aurkitu dituztelako, hala nola, *zuri urdin gori, edan ian lo*. Arduradunek eskatu dute, filtrazioak gogoan, arkeologo, historialari, zientzialari eta hizkuntzalariei lana egiten lasai uzteko. Urria edo azaroa arte ez omen dugu aurkikuntzari buruzko datu gehiagorik izango.

Eskolen euskalduntzea gori-gori

BAI ESKOLAK EUSKALDUNTZEARI kanpainako arduradunek aste honetan helarazi dizkiete 107.768 sinadurak Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailari, Nafarroako Hezkuntza Kontseilaritzari, Euskararen Erakunde Publikoari eta Udalbiltzari. Kanpainako arduradunen eskaera: eskolak euskalduntzeko politika egokia bideratzea. Bestalde, Kontseiluak Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailari sakeneko erreforma egiteko eskatu dio eskoletan euskalduntzea berma dadin. Kontseiluak kezagarritzat jo du legegintzaldia-
ren urte bat pasata proposamenik ez kaleratzea. Tontxu Campos Hezkuntza sailburuak erantzun dio Kontseiluari: ikastereduak aldatzeko proposamena otsailean prest egongo da, hau da, aurrez zehaztutako epe-
rako.

Aragoieraren II. Biltzarra

CHUNTOS POR L'ARAGONÉS elkarteak uztailaren 13, 14 eta 15ean, Zaragozan eta Huescan egingo du Aragoieraren II. Biltzarra. Aragoierak, hizkuntza erromanikoak, hainbat aldaera du eta denak ere egoera oso larrian daude. Biltzarraren antolatzaileen asmoa, aragoieraren akademia sortzea da, hizkuntzaren aldaerak mantentzea, baina era berean, hizkuntza bateratua ziurta dadin.

Zaragozan egindako bileretako bat.

Beste mundiala

Iritsi da Alemaniako munduko futbol txapelketa. Izugarritzko ikuskizuna eta erabateko negozioa. Kirolaren hainbat multinazionalak egindako arropa eta bota onenekin nabarmendu nahian ibiltzen dira futboleko izarrak. Horrela, multinazional horiek (Adidas, Nike, Puma), mundu guztira heltzen den telebistaren bidez, euren kirol arropak sustatzen dituzte, eta gero milioika herritarrek, gazteek batez ere, erosten. Hala, Jakarta ondoko Panarub lantegian Zidane, Beckham eta Raúl-ek sustatzen dituzten *predator pulse* oinetakoak egiten dira; eta, Robben holandarrek, Kuranji alemanak eta Ze Roberto brasildarrak sustatzen dituzten *+F50.6 Tunit* oinetakoak ere bertan egiten dira. Baina, nork egiten ditu jantzi

horiek? Adidas multinazionalaren zerbitzuan dauden langile batzuek. Oinarritzko beharrei aurre egin ezin dietenek eta, sindikatu nahi dutenean edo euren eskubideak aldarrikatu nahi dituztenean, diskriminazioa eta indarkeria jasaten duten emakumeek. Adidas-ek Zidane frantses kirolariari bere kirol arropak sustatzeagatik 1,5 milioi euro ordaintzen dizkion bitartean, futboleko botak eta beste hainbat kirol arropa egiten dituzten Panarub-eko langileek egunean lau euro baino gutxiago kobratzen dute. Halaxe salatu du Oxfam International-ek. Hau da beste mundiala. Diskriminazioarena. Esplotazioarena. Telebis-
tek ezkututzen dutena.

Daniel Udaltz

BAHEA

Inaxio Agirre, Batasunak osatu duen Euskara Berreskuratzeko Legea dela-eta, Garan esanak: "Egungo egoera ez da konponduko azken 30 urteetako hizkuntza politikekin, estatuena kontrako eredua delako eta bertako erakundeena, menpekoa (...) Eperik gabeko hizkuntz politikek ez dutelako balio. Euskal Herriaren euskalduntzea bi belaunalditan egin nahi dugu".

Ramontxu Canblong Udalbideko ordezkariak Udalbidek Iparraldeko eragileei ematen dizkien hizkuntza arloko laguntzen inguruan Berrian esanak: "Ezker abertzalearen errua da laguntzak gelditzea. Eusko Legebiltzarrean aurrekontuen kontra bozkatu zuen eta Udalbideren partida ez zuen onartu. Beraz ez da gure erabakia izan laguntzak moztea. Aurrekontuen alde bozkatu izan balute, laguntzeko dirua ukanen genuke".

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

Alderdien mahaia eta indar harremanen kezka

DATORREN 28AN joan liteke Jose Luis Rodriguez Zapatero Kongresura ETArekiko elkarrizketa ofizialtzera. Edo aste honetan akaso, hori ere irakurri ahal izan da eta. Tira, batera edo bestera, ateak bata bestearen atzetik zabaltzen hasiko dira. PSEk alderdiekin egin beharreko erronda zehaztuko du ondoren, Batasunarekin biltzeko geruza antolatuz. Batasuna legezko egingo du horrek *de facto*. Eta PPK bere Brunete osoa aterako du egoerari aurre egiteko. Zarata handia, baina eragin gutxi, oraingoz bederen, Espainiako alderdi nagusienek jakin badakitelako une honetan bakoitzak zer egin behar duen. PSOEk eta ezker abertzaleak badakiten moduan. Luzaroagoan ez dakit, baina datozen bi urterako mugimendu nagusienak bederen diseinatura daude.

2007-AN foru eta udal hauteskundeak egingo dira eta 2008an Espainiako hauteskunde orokorrak, PPren estrategiak esango du aurreratuta ala ez. 2007ko foru eta udal hauteskundeetan Batasunaren ordezkioak bere indarra erakusteko aukera izango du eta gainerakoek ere bai. Indarra edo ahuldadea, jakina. 2007ko udaberrirako —eta lehenago— ETA eta Espainiako Gobernuaren arteko elka-

L. F. A. / ARGVSKI PRESS

rrizketa *teknikoen* zenbait ondorio ere hasiko dira ikusten, presoen inguruan adibidez. Hilabete asko aurreratzin ari naiz, baina ordurako hiru gai tekniko potoloen emaitzak ikusiko dira nabarmen: Batasunaren legezkatzea, bizkartzainen erretiradaren hasiera eta presoekiko lehen mugimenduak.

Tartean, beste krisi potoloren bat ere izan beharko da, mugimendu judizialek edo dena delakoak eraginda, baina krisiak egon daude halako prozesuetan. Alderdien mahaia dela eta, martxoaren 22ko ondorengoan iraileko data bota zuen lbarretxe lehendakariak, baina bistan da denbora gehiago beharko dela. Abendua? Urtarrila? Batek daki, baina hauteskundeen aurretik edozein modutan, hauteskundeetarako bakoitzak bere emaitza erakutsi behar baitie bereei. Batez ere PSOE eta Batasunak, oraingo tren-gidariak.

ETA MAHAIAN ZER?

Joko arauak eta abarrekokoak bai, baina erabaki eskubidea da erdigunean. Sinetsi nahi nuke dena delako formulazioarekin Euskal Herriko erabaki ahalmena aterako dela bertatik. Berriz ere aurre-raegi joatea da, baina pentsatzekoa da horretarako indarra beharko

dela, alderdi demokratikoen indar politikoa, indar abertzaleen gutxieneko adostasuna. Eta hori da gaur egun ikusten ez dena. Esparru abertzaleko indar nagusienak bakoitza bere kabuz ari da negoziatzen Madrilekin: ezker abertzalea PSOErekin eta EAJ PSOErekin. Katalunian antzestu berri den antzezlanaren ukitua agerikoa da. Hirugarren polo abertzale indartsua, ELA, aldiz, burujabetza jantziekin, baina prozesu horietatik kanpo. Beraz, nola eta zergatik onartu behar du Madrilek euskal herritarren erabaki ahalmena gauzatu ahal izatea? Nahiko nuke bestelakorik pentsatzeari, baina gaur egungo begiekin ikusita gaitza da mahaitik PSOEren baiezko argirik aterako dela irudikatzea. Edo kontua ote da erabakiaren atea epe ertainean zabal litekeela adostea, dagokionean eta lurralde administratibo desberdinetako gehiengoek hala nahi badute, herri-tarrek erabaki dezaten?

www.elkar.com

Nahi duzunaz solastuko gara.

Gura dozunaz egingo dogu berba.

Nahi dezunaz hitz egingo degu.

Nahi duzunaz mintzatuko gira.

Euskal Herriko txoko guztietara iristen da **elkar megadenda**. 14 denda eta 150.000 erreferentzia baino gehiagorekin, eskaintza zabalena aurkituko duzu liburu, musika, edo jolasetan. **Kultura** guzti-guztia zure esku.

2006ko ekainaren 25a

ARGIA

55

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Klima aldatzeagatik etxean jende berria hartu behar duzu

Non habestuko dira klimaren aldaketak beren herrietatik ihes egitera behartuko dituen errefuxiatuak? Itsasoaren maila igotzearen eta lur asko idortzearen ondorioz, kalkulatzen da milioika jende alde egin beharko dutela beren bizilekuetatik. Aukera bat, herrialde aurreratuetan onartzea litzateke.

KLIMA ALDARAZI DUTEN ABERATSEK

ez al dituzte beren etxean hartu behar itsasoaren urretatik ihesi mugituko diren herritarrek? Aukera hori oso kaltegarritzat jo dute ekologista batzuek. Horrela sortu da kalapita mingotsa AEBetako ekologisten artean, *The New Scientist* astekariak plazaratu berria duenez. Ingurumenaren babesaren alde 750.000 herritar biltzen dituen Sierra Club elkartearen jende sail batek proposatu du astakeria litzatekeela AEBetako biztanleria jende gehiagorik handitzea: yanki batek bost mexikarrek adina eta Indiako 21 pertsonak adina karbono dioxido sortzen duelako. Klubeko tendentzia horretakoek diote AEBetako demografiak munduko ingurumena arriskuan ipintzen duela, eta horregatik emigrazioa geldiarazi egin behar dela. Ez dute Sierra Clubaren barruan proposamena aurrera atera, baina hedatuta dagoen iritzia baten adierazgarri izan da.

Antzekoak entzuten dira munduko beste muturretan ere. South Australia Museum-eko zuzendaria da Tim Flannery ekologista, eta beldur da klimaren aldaketak Itsaso Barean desagertaraziko dituen uharteetatik jende asko etorriko zaiela Australiara. "Gurean hartzen baditugu, iheslari horiek ere Australiako jendeok daukagun bizi-

maila nahiko dute eta orain beren jaioterrietan sortzen duten negutegi efektuko gas kopurua baino askoz gehiago sortuko dute orduan. Honek klima aldaketa are gehiago okertuko du".

Flannery ez du ezer berririk asmatu esan duenean klima aldaketari aurre egiteko modua herri garatueto biztanleok negutegi eragina duten gas gutxiago sortzea dela. Hori horrela da, baina gero eta gehiago dira uste dutenak herrialde aberatsen energia fosilen kontsumoa asko motelduko

Amerikako Estatu Batuek,
adibidez, errefuxiatuen %30 hartu
beharko lukete bere lurretan,
munduko kutsadura osoaren %30
sortzen dutelako

balute ere —eta hori gertatzea ez da erraza izango— jadanik klimak nozitu dituen kalteengatik ezingo dela saihestu milioika errefuxiatu bizileku bila ibiltzea. Eta non egingo diete ongietorria itsasoak beren lurrak kendu dizkien edo baserriak basamortu bihurtu zaizkien jende gaixo horiei?

Nature aldizkarian Sujatha Byravan eta Chella Rajan irakasle indiarrek —batak Cambridgetik eta besteak Bos-

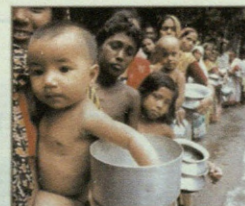
tondik— proposatu dute honela banatzea klimagatik errefuxiatuak: munduan gehien kutsatzen dutenetan hartu ditzatela, herrialde garatu bakoitzak kutsatzen duenaren arabera. "Gaur asko aipatzen da klimaren aldaketa, batik bat kutsadura jaregiteen inguruan. Uste dugu ordua iritsi dela kutsaketa eta bere ondorioak lotu eta gure kalkuluetan justizia ere sartzeko". Byravan eta Rajanen aburua nagusituko balitz, Amerikako Estatu Batuek, adibidez, errefuxiatuen %30 hartu beharko lukete bere lurretan, munduko kutsadura osoaren %30 sortzen dutelako. Euskaldunoi ere egokituko zaigu razioa, zalantzarik gabe.

Zenbat eta nongoak izango ote dira errefuxiatu horiek? *New Scientist*ek Southampton-eko (Britainia Handia) unibertsitateko Robert Nicholls-i galdetu dio. Honek esan dienez, 2020 eta 2100 urteen artean, hazkunde demografikoa nola-koa gertatu, garapen ekonomikoak zein bide egin eta eguraldiaren aldaketa zein larritasuneko suertatu, urtero 100.000 eta 100 milioi arteko pertsona kopuruak egingo du ihes jaioterri- tik klima dela-eta.

Kopuru handiak. Klimaren aldaketa batik bat Asia eta Afrikako eskualde oso jendetsuak kolpatuko ditu,

Humanitarian Crisis in Bangladesh

Please help Bangladesh survive

- Half of the Capital, Dhaka, under water
- 500,000 litres of untreated sewage pouring out every day

- 650 Dead, 30 million homeless
- Two-third of the country flooded
- Estimated damage: \$7 billion

- Waterborne diseases and starvation loom large
- 95,000 suffering from diarrhea

Donate today with United Nations World Food Program

Donate Online
<http://www.wfp.org/>
and choose
WFP operation(s) in
Bangladesh

Donate by Mail
Please mention WFP operation(s)
in Bangladesh, payable to the
World Food Program:
US Friends of the WFP
PO Box 11856
Washington, D.C. 20006

www.ams.ubc.ca/clubs/bsa

2004an uholde handiak izan ziren Bangladeshen; irudiko afixa AEBetan ari diren ikasle bengalarrek kaltetuei laguntzeko antolatutako kanpainari dagokio. Adituen ustez Bangladesh izango da munduko herrialderik kaltetuenetako bat klimaren aldaketagatik aurreikuspen gogorrek betetzen badira. Bangladesheko lurrazalaren erdia ez dago itsasoaren maila baino 2 metro gorago; Dacca hiriburua bera bost metrora dago. Horregatik, irudiok gero eta maizago ikusiko ditugu: goikoan errefuxiatuak ageri dira janaria banatzen duten ilaran jarrita; erdikoan ama-semeak leporaino putzuan batetik bestera ontzietan ur garbia daramatela; behekoan Dacca hiriburua dago, 13 milioi biztanleko hiriburua, uholdeak harrapatuta. Populazioan munduko zortzigarren herrialdea da Bangladesh, 142 milioi biztanlerekin, kilometro koadroko 1.000. Horietako milioi askok klima aldaketaren eraginez Indiara jo beharko dute bizileku bila.

horietakoak izango dira beren lurra ikusiko dituzten pertsonen %80. Are arrisku gorriagotan daude Karibean, Ozeano Barean eta Indikoan uhartez osatutako estatuak. Gauzak gertatu arte ez ditugu zehatz jakingo iheslarien kopuruak, baina mehatxupean dauden herritarren emigrazio eskubideak lehenagotik arautzea proposatu dute Byravan eta Rajan irakasleek. "Ez dadila gertatu halako batean milioika *boat people* beren herrietatik partitzen ikustea, lehorreratzeko zoko baten bila".

Ura pasata, kalte-ordainak

Ihes egitera behartutako jende horien banaketa kutsaduraren erruaren pro-

portzioan antolatzeak, hala ere, badu arazo bat. Sorteritik ateratako askok baliteke uko egitea beren herrietatik urrun joateari. *New Scientist* hori New Economics Foundation-eko ikerlari batek aipatu dio. Gaur egun gertatzen diren migrazioetan ikusten denez, gerra edo arazo politikoengatik ihesi doazen herritarrak normalean inguruko lekuetara joaten dira, ezagunak edo familiarrekoak han aurkitu ditzakete-lako. Alegia, gaur herrialde aberatsotan beldur handia dugu lurralde txiroetatik errefuxiatuak trumilka etorriko zaizkigulakoan, baina munduan ihesi dabilen milioietatik oso gutxi iristen dira mendebalde garatura ate joka.

Iritzi horri erantzun dakioke ikusi beharko litzatekeela ea Afganistandik edo Iraketik ihesi joandako familiei abioiez Ameriketara edo Europara etortzeko aukera eskaini balitzaie zer egingo zuket. Zeren eta pentsatze-koa izango da errefuxiatu kuotak onartzeak esan beharko lukeela horiek guregana ekartzeko azpiegiturak ere guk pagatzea. Dena dela, ikerlariak uste dute klima aldaketaren ondorioak larriago bilakatzen diren heinean, esate baterako, Bangladesheko errefuxiatuak ez direla gureganaino iritsiko, Indiara pasako direla. Indiak hartuko lituzke inguruko uharteetako iheslari asko ere. Pentsatze hutsa zer gerta daitekeen Indian, halako jendetza izugarria gainera datorkion egunean...

Errefuxiatu uholdeen ikaraz bizi diren beste bi herrialde Zeelanda Berria eta Australia dira. Haietara hurbilduko baitira Ozeano Bareak irentsi-ko dituen uharteetako biztanleak. Tuvaluk, adibidez, jadanik hitzartuta dauka Zeelanda Berriarekin bere

uharteak desagertzen direnerako 9.000 herritarrentzako bizileku baimena. Bitxikeria moduan, aipatzen dute Toaripi Lauti Tuvaluko lehen ministroak hitz eman duela urak estaltzen baditu Tuvaluko uharteak, haiekin hondoratuko dela bera. Ministro bati sinesteko handi samarra da, baina.

Duela gutxi Donostian egindako klima aldaketari buruzko biltzar batean, han elkartutako adituek erakunde publikoei proposatu zieten kostaldean lurra erreserbatzeko, hondartza eta itsas-hegi osoaren itxura aldatzera doalako. Hori hala aipatzen bada Europa aberatsean, pentsa zein buruhauste izango dituzten itsasoaren azaletik sudurra doi-doi erakusten duten irla urrunetan. Arazo juridikoak ere ez dira faltako, herrialde osoak desagertuko dira eta. Aditu batzuk hasi dira dena galduko duten herritarrei dagozkien kalte-ordainez hizketan. Kalte-ordainak kobratu beharko lituzkete -kaltetuek- dirutan, klimaren aldaketari aurre egiteko teknologian eta emigrazio eskubideetan.

"Baina -bukatu du artikulua Anna Gosline-k *New Scientist*en- klimaren aldaketak leku txarrean harrapatuko dituen jendeek ez dute etsi nahi. 'Maurizio uhartea eta gure bioaniztasuna babestea mundu guztiaren buruhaustea beharko luke izan', dio Jagdish Koonjul-ek, diplomatiko mauriziotarra bera eta uhartez osatutako herrialdeen aliantzako burua. 'Zertarako izango ditugu kalte-ordainak dena galdutakoan?'". ■

<http://www.argia.com/nethurbil> helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

Produkturik
onenak,
Zinkunegi Optikan

Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Santiago Leone

Baluarte

M

aiz, ez dut erranen beti, ezta oso maiz ere, baina bai behar baino gehiagotan, euskal abertzaletasunak berak eman dio sinesgarritasuna UPNren politikari. Horrekin ez dut erran nahi Nafarroako agintarien demasien errua alderdi abertzaleena denik. Inolaz ere ez. UPNko politikariak dira UPNko erabakien erantzule bakarrak. Baina Nafarroakoa zergatik den eskuin lotsagabeenatarikoa galdetuz gero, abertzaleen jarrerak eta adierazpenak—edo, nahiago bada, zenbait abertzalere—kontuan hartu beharko genituzkeela koan nago. Eta, jakina, ETA ere behar genuke kontuan hartu.

ETAk zaildu egin du jende anitzen bizitza, baina, aldi berean, ideologia batzuen biziraupena ikaragarri erraztu du. Gehixeago zehazte aldera, hainbat politikariren edo jende arrunten bizitza hondatuz, esparru zabala eraiki du, non *navarrrismoa* izeneko ideologia eroso bizi izan baita. Horri esker, diskurtso zinez primarioa erabilita, *navarrrismoa* nagusi bihurtu da gure probintzia honetan. Normala da, beraz, *navarrristak* hain urduri egotea azken bolada honetan. Terrorismoaren izenean gehiegikeria mota guztiak justifikatzen hainbertze urte eman eta gero, ulertzeko modukoa da asaldatzen hasi izana.

Orain, abian dagoen prozesuan, UPNren zuzengabekeriak, zuzengabekeriak izateaz gain, zuzengabekerien itxura ere badute, galdu egin baitute lehen ETAREN ekintzek edo ETAREN existentziak berak ematen zieten sinesgarritasun hori.

Hain denbora luzean xinplekeriez elikatu ondoren, hainbat urte oinarritzko diskurtso landugabe baten leloak errepikatzen pasatu eta gero, orain ohartu dira dena erre kara joateko arriskuan dagoela, eta lelo berriren baten bila hasi dira. Nafarroa blindatu behar dela omen da bururatu zaien hoberena.

Niri, zer nahi duzue, izugarri gustatzen zait lelo hori, UPNkoen beldur eta tema guztiak agerian uzten baititu, zaila baita hain esaldi motzean hain ongi laburbiltzea alderdi baten funts ez-demokratikoa, bai maila dis-

MIKEL SAIZ

kurtsiboan, bai maila sinbolikoan. Nafarroa blindatu: politikarako tenore honetan, Nafarroako agintarien nahi handiena bakean uztea da. Haiek, bederen, ez dute deus eztabaidatu nahi, ez dute Nafarroaren estatusa zalantzan jartzea nahi, eta badaezpada, argi utzi dute estatus hori aldatu nahi dutenek ez dutela zilegitasunik Nafarroako Gobernuaren egoteko. Edozein eztabaidatatik kanpo, edozein aldaketatatik urrun, diskurtso horren bitartez demokraziaren zein beldur diren adierazten ari dira hemengo agintariak. Beraz, blindatu behar da Nafarroa, betidanik beraiena izan den jostailua inork ken ez diezaien, inor ausart ez dadin beraiena denik ere zalantzan jartzera. *Diario de Navarra* egunkarian, Ollarrak jada erran du "Nafarroa nafarrek erabakitzen dutena izanen dela" dioen leloak nazkatzen duela. Nafarroa, betidanik, *Diario de Navarra* erabaki duena izan baita.

«
Diario de Navarra egunkarian,
Ollarrak jada erran du 'Nafarroa
nafarrek erabakitzen dutena izanen dela'
dioen leloak nazkatzen duela.
Nafarroa, betidanik, *Diario de Navarra*
erabaki duena izan baita
»

Blindar Navarra. Sarasolaren *Zehazki* hiztegian bi aukera ematen zaizkigu *blindar* hitzerako: bata, orain arte baliatu dudana, blindatu alegia; bertzea, gotortu. Arras polita iruditut zait bigarren hau, "gotortu" hitzak gotorlekura naramalako, Iruñeko gotorlekura, zitadelara alegia, eta haren baluarteetara. Naski irakurleak jakinen duenez, Baluarte izan

da azken urteotan Nafarroako Gobernuak egin duen eraikin enblematikoenetako bat. Zitadelaren baluarte bat zegoen tokian dagoelako paratu omen zioten izen hori, baina ezerk ez digu galarazten izen horri balio sinbolikoa ere esleitzea, edo pentsatzea Nafarroa baluarte baten moduan imajinatzen dutela UPNkoek, kanpoko erasoan kontra, *Navarrrismoaren* diskurtsoan, kanpoko indarra baita euskal abertzaletasuna. Zer kasualitatea: XVI. mendean ere, kanpoko erasoei buru egiteko egin zuten zitadela, gero barneko populazioa kontrolatzeko erabili arren. Oraingoan ere, teoriarik, kanpoko etsaien aurka gotortu behar da Nafarroa, baina akaso beldur handiagoa diote barneko iritzi disidenteari, terrorismoaren kontura jada zikitzen ahal ez duten horri. ■

ASTE HONETAKO

zozketa

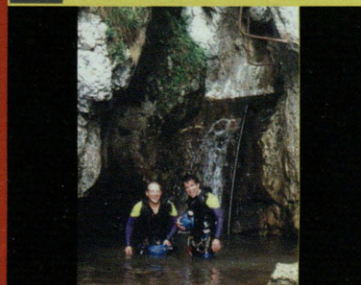
Txiki Polit Jatetxea

Afaria 2 lagunentzat

Musika plaza, z/g
Zarautz GIPUZKOA

www.txikipolit.com

1

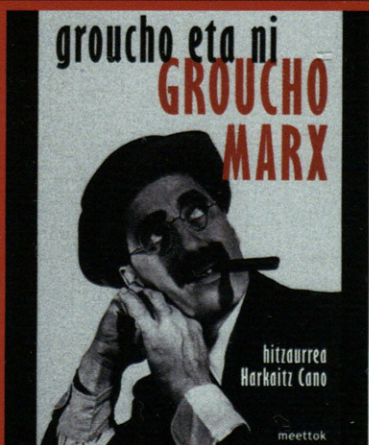
Inguru abentura

2 lagunentzako
"puenting jauzia"

San Juan kalea, 18
Albeniz ARABA

www.inguruabentura.com

2

Groucho eta ni

Groucho Marx

5 liburu opari

3

Chillida-Leku Museoa

2 harpidedunentzat
bina sarrera

Jauregi auzoa, 66
Hernani GIPUZKOA
www.museochillidaleku.com

4

Munduko ipuinak eta Gartxot

2 produktu sorta opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

MY JOK WORLD

- Mikel Sarriegi Etxezarreta (Beasain)
- Arrosadiako AEK (Iruñea)
- Agustín Egaña Heras (Bilbo)
- Eihar Egaña García (Donostia)

URRUTI SPORT

- Lurdes Leria (Andoain)

ZELAIETA BERRI LANDETxea

- Kepa Gorordo Basaras (Durango)

SU TA GAR

- Andoaingo gazte lokala (Andoain)
- Bortzirietako IKA euskaltegia (Lesaka)
- Olatz Usabiaga Errazkin (Donostia)
- Naiara Gorostola Arrieta (Berriatua)
- Naiara Zumeta Gorrotxategi (Azpeitia)

ARDIBIDEZ

- Legazpiko Udal Euskaltegia (Legazpi)
- Edurne San Martín Larrañaga (Eibar)

PARTE HARTZEKO

Udako ordutegia dela eta, ekainaren 1etik uztailaren 31 arte

"Harpidedunen arretarako" telefono zenbakiaren ordutegia honakoa duzue:

GOIZEKO 9:00etatik ARRATSALDEKO 15:00ak arte. Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

UEUK argitaratu berri duen

"Gu gara Euskal Prentsa" DVDa

ARGIAko harpidedunek
doan datorren asteko ARGIArekin